

BİR GÜN GELECEK
DAĞLARIMIZDA GERİLLALAR
SAVAŞACAK

ANDOK GECELERİ
sen de tanıksın

ÖYKÜ
TİMUR FİDAN

ANDOK GECELERİ

Sen de Tanıksın

TİMUR FİDAN

KISACA:

Olur mu, olabilir mi? Diye hep sorduğum soruların nasıl gerçekleştirildiğini hep yaşadım.

Gerçeği şu; inanılmayanın yapılmasıdır. Doğrularla yanlışlar hep vardı ve herkese göre de ayrı yorumlanır. Olmalıda.

“Unutmayın”diyen, “Mutlaka yazılsın”diyen, “Yazdıracağız” diyen arkadaşların vasiyetleri altında dayanmak zordu. Bu konuda epeydir sorumluluktan kaçtım. Anlatılanlar sadece acil olan kısmıydı. Hala da kaçtığımı söyleyebilirim.

Yazılanlar, dahası yazılması gerekenlerin tümü bir borçtur.

Bu borç ödendi denemez. Sadece yaşayan her arkadaş gibi borcumun olduğunu söylüyorum

Onlar en güzelini yapmayı hayal edip, gerçekleştirdiler. Zaman; gerçeği gizleyemez, unutturamaz...

Timur Fidan

**1984'te Amed cezaevinde ölüm orucunda şehit düşen
Cemal Arat
1980'de UDG adlı güçlerce şehit edilen Takyettin
(Tekin) Tekdal
Ve şehit Vedat Alataş'ın anısına**

“BİZ ESİP GEÇEN GENÇLİK RÜZGARI DEĞİLİZ”

Dağ kapısındaki içki bayisinden her biri gazeteye sarılı içkilerini poşet içinde alan dört kişi, caddeden geçen atları süslenmiş faytonu durdurdu.

-“Birê min bizi Mardin kapıya çek” dedi içlerinden biri. Bayideki açık radyodan gelen türkü sesi kaldırıma yayılıyordu. “Mardin kapısından indim aşağı-belime bağladım acem kuşağı”. Geçerken gördükleri bu adamlar için Cemal, Mustafa’ya,

-“Kafayı çekmeye gidiyorlar. Dünyadan haberleri yok. Yazık!”

-“Kimisi beden dibine gidip içiyor. Alem dedikleri kendini çürütmedir.”

-“Ne taraftan gidelim.”

-“Dört yoldan arka sokağa girip Suka Şewitiye doğru çıkalım. Seni Balıkçılar başında bırakayım.”

Sokak aralarında sohbet ederek yürürken bilemedikleri bir sokaktan düğün sesi geliyordu. Önlerindeki sokak oraya doğruydu. Sese yaklaştıklarında bir evin kapısının önünde içeriye alınmayan çocukların biriktiğini gördüler. Evin büyükçe kapısının önünde biri yaşlıca, diğeri genç olan iki kişi misafirleri karşılamak için duruyordu. Siyah iri taşlardan yapılmış evin büyük avlusunda düğün yapılıyordu. Kapı önünde duranlardan genç olanı daha uzaktan Cemal’i tanımışçasına gülümseyerek ona doğru baktı. Ardından hızlı adımlarla Cemale doğru yürüdü.

-“Merhaba, uğurlar olsun Cemal Abi. Nereye böyle? Buyurun gelin düğüne” dedi.

-“Sağ ol işimiz var. Gideceğiz. Kimin düğünüdür hayırlı olsun.”

-“Dayımın oğlunundur. Allah’ını seversen gelip biraz oturun. Yanındaki abide buyursun. Biraz oturun bir şeyler için sonra gidin. Gerçi Cemal abi içmez. Yanındaki abi içer. Sonra yine gidin. Sizi böyle bırakmam.”

Kolundan tutarak üst üste ısrar edince Cemal onu kırmak istemedi.

-“Ne diyorsun biraz oturalım mı” dedi Mustafa’ya.

-“Sen bilirsin biraz oturabiliriz.”

Cemal’in koluna giren arkadaşı, Mustafa’yı da alıp avludaki bir köşede yer verdi. Birkaç dakikalığına müsaade isteyip tekrar kapıya döndü. Kına gecesi düğünün son günüydü. Henüz oturmuşlardı ki misafirlerin isteği üzerine iki genç “avare” oyunu için avlunun ortasına geldi. Her birine ikişer bıçak verilmişti. Biri ceketini çıkarıp sol omzuna attı. Elinde bıçak vardı ve ceketini yaka ucundan tutuyordu. Sazların çalmasıyla oyunu başladı. Birbirlerini kollama, pusu atma, blöf yapma, saldırma ve geri çekilme figürlerini iç içe atık, canlı hareketlerle sergilemeye giriştiler. Birbirine bakışları düşmancaydı. Sert, ani, keskin hareketlerin canlılığına korkusuzluk edaları yansıyordu. Arada bir kendi eksenlerinde hızla dönerlerken bir çömelip bir kalkıyorlardı. Çömelişin her döndüklerinde ellerindeki bıçakları avlunun siyah parke taşlarına sertçe sürtüyorlardı. Bıçakların her yere sürtüşünde taşlarla bıçakların kesiştiği anda sarı kıvılcımlar saman yolu yıldız kümesi gibi bir hat çizerek uçuşuyordu. Birbirini vurma figürünün yerine bıçakları taşlara sertçe sürtüyorlardı. Bazen istenmeyerek olduğu ima edilen karşı karşıya gelişlerde bir iki küçük çarpışma figüründen sonra geri çekilip yine öfkelerini yerden, taşlardan çıkarıyorlardı. Her beş on dakikada bir nara atarak taşlama yapıyorlardı. İçlerinden biri ortaya çıktı. Yüksek sesle;

-“Anamı kesem ben
Babamı kesen ben

Otuz altı kariya kocalık yapan ben
Her mahallede sevgilisi olan
Bu mahallenin namusu ben
Ceketi omuza atar göğsümü açarım
Bana yan bakanın façasını bozarım
Çal keko çal" diye bitirdi.

Bu gencin göğsünde jiletle kesiği izler vardı. Bu sırada diğeri de biraz öne çıkarak bıçağını boydan boya kendi ekseninde yerde sürtüp kıvılcımlar çaktırdıktan sonra bağırdı;

-“Elli elli yüz
Bir Diyarbekir’liyiz
Mermi bizim leblebimiz
Kelepçe kol saatimiz
Hapishane evimiz
Bekçi polis köpeğimiz
Bekçi Kado nezaret nöbetçimiz
Ulann...
Mardin kapıdan inerem
Karakola yan dönerem
Çal keko, çal”

Bu gençler avareyi rol olarak mı oynuyordu, yoksa kendi kendilerini mi oynuyordu. Ayırt etmek güçtü. Bütün ritmik hareketleri onların günlük doğal davranışlarının da yansımasıydı.

Cemalle Mustafa aralarında sohbet ediyor, bir taraftan da bu gençleri izliyorlardı. Misafirlerden bazıları biraz daha karanlık köşede gizlice içki içiyordu. Kadın ve kızlar düğünün bir tarafındaydı. Çoğunluğu evin ikinci katına çıkan taş merdivenlerde, evin balkonunda ve damında oturmuş izliyordu.

İyice terleyip yorulan gençler, alkışlarla oyunu bitirdi. Düğündekiler geniş bir halay grubu oluşturup oynamaya başlarken Cemalin arkadaşı yanlarına geldi.

-“Cemal abi kusuruma bakma. Yalnız kaldınız. İlgilenemedim. Kardeşim yeni geldi. Onu kapıda bıraktım. İkinizde baş tacımsınız. Eee.. daha nasılsın, ne yapıyorsun” diye sordu.

-“Sağ ol, iyiyim. Senin durumun nasıl. Bir ara kitap okumaya başlamıştın. Hala devam ediyor musun.”

-“Vallahi ara sıra okuyorum. Babam rahatsız oluyor.”

Biraz durdu inançsızlaşan bir sitemle devam etti.

-“Cemal abi bu millete iyilik olmaz. Kimse laf anlamıyor. Herkes, ‘İşine gücüne bak, laftır bu şeyler’ diyor. Açık söyleyeyim seni kırmamak için okuyorum” dedi.

Cemal düşünceli düşünceli onu dinledikten sonra;

-“Bak Selim. Cahil olmak iyi değil. Kendin için bile olsa okumaya devam et. Ara sıra tartışırız. Neyse önemli değil” dedi.

Cemal konuşurken Mustafa ile göz göze geldikleri anda kalkma işaretini verdi. Halay başı, elinde mendili kıvrak hareketlerle oynuyordu. Cemal arkadaşından izin isteyip ayağa kalktı. Selim onları dış kapıya kadar çıkarıp uğurladı. İki sokakta yürümeye devam etti. Düşün sesi uzakta kalmıştı. Suka Şewitiye ulaştıklarında Cemal;

-“Yarın görüşürüz. Bir şey diyor musun? diye sordu.

-“Hayır yarın görüşürüz” deyip ayrıldılar.

Cemal dalgın, düşünceli Hançepek’e doğru gitmek için caddeyi geçip karşı sokağa daldı.

***

Akşam karanlığı çökmüştü. Caddede arabalar farlarını yakmış, hızlı hızlı gidiyordu. Kaldırım boyu dükkanların ışıkları parlıyordu. Kaldırımdaki kalabalık yan sokaklara doğru akıyordu. Gündüz dolup taşan kahvehaneler bu saatte sakinleşirdi. Kimi işsizler oyunlarına devam eder akşam yemeğine evlerine gitmezlerdi. Seyyar satıcı arabaları belediye zabıtalardan kolayca kaçabilmek için seçtikleri sokak başlarındaki yerlerindeydi.

Seyyar satıcılar;“Haydi akşam pazarı. Akşam pazarı ucuza” diyerek müşteri çekmeye çalışıyordu. Sokak başlarında kendini sabitleştirmiş seyyar ciğercilerin et kokusu çevreye dağılıyordu. Yoksul ve işsizlerin ciğerci arabası önünde akşam yemeğini yedikleri küçük kalabalık duruyordu.

Cemal ile Mustafa Bağlar Mavi Köşe durağında dolmuştan inmiş, dört yola doğru kalabalığın arasında

yürüyordu. On dakika yürüdükten sonra bir kapısı sağ taraftaki sokağın başında, diğer kapısı cadde üzerinde olan Tekin'in sıkça oturduğu kahveye gideceklerdi. Kahveye doğru yaklaştıklarında Cemal;

-“Sen burada bekle. Ben kahveye gidip Tekin’e bakayım. Orda ise alıp geleyim” dedi.

Mustafa caddenin başında durup, gelip geçen kalabalığın eve dönüş koşuşturmalarını izlemeye başladı. Arada bir sokağın içine doğru bakıp bakıp duruyordu. Beş dakika geçmişti ki Cemal ile Tekin'in yanına yaklaştıklarını gördü. Onlara gözü takılır takılmaz beklemeden Cemal'le önceden tasarladıkları ofis semtine doğru yürümeye başladı. Diyarbakır'ın yüksek apartmanları, modern sayılan geniş caddeli, sakin sokaklarıyla Ofis'te gezmeyi uygun görüyorlardı. Orada dolaşarak sohbet edeceklerdi. Televizyon henüz her evde yoktu. Olanlar da siyah beyazdı. Akşam saatlerinde Ofis'teki beyaz eşya dükkanlarında vitrine konan tek tük renkli TV' yi izleyen küçük kalabalıklar oluşurdu. Bağlar ve Ofis semtini sınır gibi ayıran tren raylarını geçtikten sonra, yirmi metre ötedeki ilk caddeye doğru döndüler. Cemal;

-“Bugün birisinden sordum. Bana ne cevap verdi biliyor musun” diye her zamanki gibi gülümseyerek söze başladı, “Ne yapacaksınız Apocuları. Üç beş kişiler ortaya çıkmışlar, devrim yapacağız diyorlar” dedi bana. Tekin gülümseyerek araya girdi.

-“Adamların işine gelmedi mi, işi gırgıra alıyorlar” dedi.

Cemal onu dinledikten sonra tebessümle konuşmasına devam etti.

-“Bir tanesi de geçen gün bana, 'APOCU' larda kim? Bunlarda nereden çıktı? Bir onlar eksikti’ dedi. Gerçi o da haklı. Her taraf örgüt dolu. Üç beş kişi bir araya geliyor 'örgütüz' diyorlar. Ama demek o da onları duymamış” dedi.

Cemal Diyarbakır'ın Hani ilçesindendi. Ailesi şeyhlerden ve zengindi. Arkadaşları arasında ona bazen “Şeyh” diye seslenilirdi. Babası ile hiç geçinemezdi. Sayıları on-on beş civarında gençle birlikte kendilerine “Bağımsız” diyen bir grubun doğal öncüsüydü. Sosyal ve kültürel düzeyi ileriye.

Okuma da ona kitap dayanmıyordu. Bilinçli, bilgili ve zeki olduğundan çevresinde doğal bir otorite oluyordu. Mütevaziliği ve sakinliği ona saygınlık veriyordu. DDKD örgütünden biri kendisine "Din üzerine bir kaset doldur" demişti. İkna gücü yüksek olduğundan çevresinde güven sağlıyordu.

Grup olarak bir çok örgüt ve fraksiyonla görüşüp tartışmışlardı. Aydın Gençlik olduklarından bazı örgütler onları kazanmak için çabalıyordu. Kendileri ile karşılaştıklarında "Ne oldu kararınızı verdiniz mi?" diye soruyorlardı. Kimi onlar için araçlar bile devreye koymuştu. Grup kendi içinde prensip kararı almıştı. Birlikte örgütlerle tanışıp, tartışacak daha sonra kararlarını belirleyeceklerdi. Görüşmeler sürdükçe grup içinde üstü kapalı eğilimler ve tercihler belirmişti. Ancak prensip kararına uyacaklardı. Bir tek görüşemedikleri Apocular kalmıştı. Grup içinde bazıları süre uzadığundan Apocuları arama konusunda isteksizleşmişti. "Nerede bulacağız onları. Onları görmesek de olur. Bu kadar örgüt var. Hepsi yanışta, bir tek onlar mı devrimcidir? Sonra da onları aramaya devam ederiz" diye grupta caydırıcılık yapmaktaydı. Cemal çoğunlukla bu tür konuşmaları şakayla karşılayarak "Artık merak için bile olsa onları bulmak gerek" diyerek caydırıcıları oyalamaktaydı. Kendi aralarında bunun sohbetini yapıyorlardı.

Cemal; "Bizimkilerden bazısı kimi örgütlerin olanaklarını gördü ona tamah ediyor. Aslında bunların devrimcilik arayışları göstermelidir" diyordu.

Günler geçiyordu ve Apoculardan hala haber alamamışlardı. Gruptakiler arasında kimisi için bu durum, bir merak ve inat olurken, kimileri de farklı düşünüyordu. "Artık ayıptır. Konuştuğumuz örgütler 'Kararınız ne oldu?' diye ardımızdan koşturuyor. Bir cevap verelim artık, böyle olmaz. Ya evet diyelim ya da hayır" diyerek ayrılığın yolunu göstermeye başlamışlardı. Vahit'in "O en son konuştuğumuz örgütün sorumlusu ile karşılaştım. Ona Apocuları sordum. Onları tanıdığını, teorilerinin olmadığını, güvenilir olup olmadıkları konusunda net olmadığını söyledi. İsterseniz onun yanına gidip ondan Apocuların görüşlerini sorup

öğrenelim” görüşünü, grup uygun bulmamıştı. Uzayan günler grupta hoşnutsuzlukları daha da arttırıyordu. İçlerinden bir ikisi kimi örgütlerle dolaylı ilişkilere girmişti bile. Ancak birbirlerine fark ettirmemeye çalışıyorlardı. Bir araya geldiklerinde aralarında geçen tartışmalarında, farkında olmadan etkisine girdikleri örgütün söylemlerini ifade ediyor, arada bir de çevrelerindeki insanların suratlarına bakarak fark edip etmediklerini kontrol ediyorlardı. Ötekilerde bu eğilimleri fark ettikleri halde sanki hiç anlamamış gibi davranıyorlardı. Grup içinde ayrışma belirtileri güçleniyordu.

Cemal yanında Tekin ile Urfa kapıdan istasyona doğru yürüyordu. Uzayan süre sabırsızlık yaratmıştı. Gruptan bazılarının Apocuları aramayı anlamsızlaştırıcı çabasını Tekin ile tartışıyordu.

-“Tekin bazıları bize etkisine girdiği örgütün kapısını gösteriyor. Geçen gün Şahin ile biraz tartıştık. Kendisine, ‘Eğer siz bir örgüte karar kılmışsanız ayrılabilirsiniz. Sizi uğraştırmak istemiyoruz. Yok eğer prensip kararımıza uyacaksanız ne diye böyle davranıyorsunuz? Doğru değil’ dedim.” Tekin söze girerek;

-“Aslında alttan alta bizi etkilemek ve eğilimimizi yoklamak istiyor. Bundan dolayı Apocular konusunda habire sabote etmeye çalışıyor. Geçenlerde Vahit ile konuşuyorduk, “Kurtuluş”la ilişkisi var galiba. Ben biraz Kurtuluş’u eleştirince rahatsız oldu. Bu durumları netleştirmek lazım ne yapabiliriz?” dedi.

Bunun üzerine Cemal biraz düşündükten sonra;

-“Arkadaşlarla bir toplantı yapalım. Görüşlerimizi ana hatlarıyla önce bir netleştirelim. Nasıl bir devrim? Nasıl bir örgütlenme? Sosyalist ülkelere bakış gibi temel gördüğümüz konularda ortak bir görüşe gidelim. Böylece bazı örgütlerle tekrardan görüşme gereği kalmaz. Bu arada kimin nereye meyilli olduğunu anlarız. Çünkü tedbir almamız gerekir. Bir illegal örgüte katılırsak iyi olmaz” dedi. Tekin bu sözleri onayladı. İstasyona ulaştıklarında ayrıldılar. Tekin istasyondaki alt geçitten Bağlar’a geçecekti. Cemal ise geriye dönüp Hançepok’teki evine gidecekti.

***

Gruptan bazıları toplantıya katılmamış, "Biz siyasi örgüt değiliz. Nasıl görüşlerimizi netleştirelim. Olmaz" diyerek engellemek istemişti. "Bu Apocuları görsek ne olacak, görmesek ne olacak. Kimse onları örgütten bile saymıyor. Adları var, kendileri yok" diye alay edenlerde olmuştu. Grupta tartışma, sıcak polemiğe dönmüştü. Cemal sakin ve sabırlı davranıyordu.

- "Tekin bazısı bizimle dürüst yürümüyor. Onlarla mutlaka bir tartışma yapmak gerek. Birkaç konuda ilke kararlaştırmalı. Yani nereye kadar birlikte, nereye kadar farklı düşünüyoruz, netleştirmemiz şart" dedi. Tekin biraz durgun ve düşünceliydi.

- "Cemal bence bunlar tercihini yapmışlar. Bizi de oyuyorlar. Hem de alttan alta etkilemeye çalışıyorlar. Ve bizim aramızda tartıştıklarımızı da gidip ilişki kurdukları örgütlere aktarıyorlar. Bence bunları yavaş yavaş bırakalım ya da tedbir alalım" dedi. Cemal;

- "Bu konuda acele etmeyelim. Bize, 'Neden Apocularda ısrar ediyorsunuz?' diye ikide bir soruyorlar. Halbuki 'Neden şu veya bu örgütle anlaşmıyorsunuz?' diyorlar. Kendi eğilimleri konusunda tutumumuzu öğrenmek istiyorlar" dedi. Cemal sigara içmiyordu. Tekin cebindeki paketten bir sigara çıkarıp yaktı. Öğlen arası olduğundan oturdukları park tenhaydı. Tekin park kapısının önündeki simitçiden dört simit alıp döndü. Simitlerini henüz bitirmişlerdi ki, Mustafa park kapısının önünde görüldü. Mustafa'nın evi parkın karşısındaki sokaktaydı. Sağına soluna bakındı Cemal ile Tekin'in oturduğu masaya doğru yürüdü. Selam verip sandalyeye oturdu. Oturdukları yer parkın arka kısmıydı. Park şehir surlarının hemen dibinde yapılmıştı. Parkta çam ve dut ağaçları bulunuyordu. Şehrin giriş çıkış kapılarından biri, parkın hemen yakınındaydı. Parkın önündeki çift hatlı caddeden arabalar geçip gidiyordu. Mustafa;

- "Cemal geçen gün Şahin'le yolda karşılaştık. Bana biraz soğuk davrandı gibi geldi. Adeta bizden kaçamak yapıyor. Biraz ayaküstü konuştuk. İlkeli hareket etmek ona çok ters gelmiş. 'Ne ilkesi' diyordu. Acelesi vardı. Kendisini

bekletmedim ayrıldık” dedi. Sakin ve sessizce onu dinlediler. Cemal yüzünü yana doğru çevirerek Tekin’e baktı. Hafifçe başını salladıktan sonra;

–“Mustafa arkadaş bunlar devrimcilikte ciddi değil. Bu kadar zamandır araştırıp inceliyoruz, tartışıyoruz hiç mi bir görüş netliğimiz olmadı. İşlerine gelmiyor. ‘Kürdistan sömürgeci’ tespiti hepimizin ortak görüşü değil mi? anti-empyrist değil miyiz. Peki bunlar ilkelilik değil mi. Bağımsız grup demek ilkesizlik değil ki. Neyse fazla önemli değil. Kendileri bilir.” Bu arada garson masaya doğru elindeki çaylar ile yanaştı. Aralarındaki sohbeti kestiler. Garson çayları bırakıp gitti. Mustafa soran gözlerle bir Cemale bir Tekin’e baktıktan sonra;

–“Cemal arkadaş biz sanki bu Apoculara kafayı taktık. Adamlar ortada yok. Bunlar ne yapıyor? Nasıl devrim yapacaklar? Bir dergileri, bir dernekleri yok. ‘Gizli örgüttür’ diyeceksiniz. Tamam ama bu ulaşılmazlık anlamına gelmez. Kitlelere ulaşması gerekli. Tamam prensip kararımız var ama bulamıyoruz. Ne bileyim. Belki siz onlar hakkında bilgi toplamış veya dolaylı görüşmüş olabilirsiniz. Hatta zaman kazanarak bizi de etkilemek isteye bilirsiniz. Sakın kızmayın, arkadaşça söylüyorum. Benim halen bir örgütte karar verdiğim yok. Varsa öyle bir şey söyleyin tartışalım” dedi. Birkaç dakika suskunluk araya girdi. Tekin bu sessizliği bozdu.

–“Aslında bu konuda haklısın. Ben şahsen hak veriyorum. Bizde bekliyoruz” dedi. Cemal;

–“Mustafa seni iyi anlıyorum. Onlarla görüşmüş değilim. Bir iki yerden biraz araştırdım. ‘Ciddidirler’ deniyordu. Benim onlarla görüşmedeki ısrarım hem aramızdaki prensip kararına bağlı kalıp ikiyüzlülük yapmamak hem de madem ‘Ciddi örgüttür’ deniyor onlarla tanışmak. Mesele dergileri, dernekleri var yok değil. Ben şunu açıkça söyleyeyim. İlkel milliyetçi, sosyal şoven ve birde legaliteyi temel alan örgütleri fazla sağlıklı ve doğru bulmuyorum. Devrim tarihleri ortada. Devrimcilik kolay değil. Ben kendim acele etmeyeceğim. Tek de kalsam kafama yatmayana kadar araştırmaya devam edeceğim. Sana kısaca ve açıkça

söyleyeceğim bunlar” deyip konuşmasını bitirdi. Caddede akşam hareketliliği başlamıştı. Tekin;

–“Cemal epeydir oturmuşuz. Dolaşalım” dedi. Üçü birlikte kalkıp Yeni şehir semtinin تنها caddelerine doğru yürüdüler.

***

Cemal üniversite sınavlarına katılmak için gittiği İstanbul’dan henüz dönmüştü. Tekin ile Mustafa, Cemal’i soru yağmuruna tutmuştu. Tekin;

–“Cemal oradaki siyasal durum nedir? Oradaki durumları biraz bize anlat” dedi ve gülümseyerek devam etti. “İstanbul’un tarihi güzelliklerini geç. Denizini de. Sen bize devrimci hareketlerin durumundan biraz söz et. Halkın durumu ne. Dergilerde yazdıkları gibi mi?” dedi. Cemal önce pek anlatmak istemedi. Sonra bir bilgilendirme olsun diye esprili konuşmasına başladı.

–“Okula gittiğimde kimseyi tanıımıyordum. Üniversite bahçesini ikiye ayıran bir yol geçiyordu. Sağıma baktım genç kız ve erkekler kol kola, el ele, elleri birbirinin omzunda, kot pantolon, kısa etekli. Acayip bir manzara. Dedim bunlar kesin sağıcıdırlar. Sol tarafa baktım onlarda aynı. Şaşırdım. Dedim, ‘Acaba burada devrimciler yok mu?’ Ne sağa geçtim ne de sola. O yolun ortasında dış kapıdan okul kapısına tek başıma volta atmaya başladım. Bir ara baktım bahçenin bir tarafından öbür tarafına karşılıklı laf atmalar, gülüşmeler oluyor. Pek anlayamadım. Dedim, ‘Zaten lümpen kesimdir başka ne yaparlar ki?’ Sonra biri benim koluma girdi ‘Merhaba ne yapıyorsun burada tek başına?’ dedi. Liseden tanıdığım bir arkadaştı. ‘Burada kimseyi tanımıyorum. Karşılıklı iki grup var. Bende öyle arada dolaşıyorum’ dedim.” Cemal konuşmasının arasında hafif gülerek anlatmaya devam etti. “Arkadaş bana dedi, ‘Bak şu taraftakiler sağcı, şuradakiler solcudur. Hadi bizim tarafa gidelim. Öyle ortada kalma’. Kendisine dedim ‘Peki sen hangisindensin?’ gülerek solcu tarafından olduğunu söyledi. Kendisine ne bileyim baktım her iki tarafında hareketleri, giyimleri birbirine benziyordu”. Konuşmasının bu yerinde Tekin ile Mustafa gülmeye başladılar. Cemal’de onlara

katıldı. Ardından ciddileşerek şunu ekledi. "Anladığım kadarıyla bunların işi zor. Böyle devrim yapamazlar. Bizim buralar yine iyi. Deniz, Mahir ve İbrahim'e insan fotoğraflarda baktığında bunlar başka, onlar başkaydı. Biraz sohbet ettim onlarla. Bir kere Kürdistan'ı hiç ağızlarına almıyorlar. Zaten bana bakarken 'ne geri biri' diye düşünmüşlerdir. Kendilerini çok beğenmişler. Mütevazı değillerdi. Belki kadroları öyle değil ama üniversite gençliği hayalci ve havai. Türkiye'de nasıl devrim yapacaklar diye düşündüm. Gençlik havası çoktu. Ama iyilerde vardı alalarında. Bu işi nasıl götürecekler hala anlamıyorum. Biraz küçük burjuva entelizmi ve anarşizmi var. Buranın hali başkadır. Sınav biter bitmez dedim, 'Cemal burada durma. Bin git Diyarbakır'a'" Tekin sözün arasına girdi.

- "Dergilerinde yazdıklarıyla yaptıkları aynı değil. İnkarcılık çok. Buraya geldiklerinde Kürt-mürt diyorlar, demek oraya gittiklerinde unutuyorlar" dedi. Cemal;

- "Birisine dedim, 'Kürdistan'a gelen kadrolarınız sizin gibi konuşmuyorlar' O da bana kalkıp ortak örgütlenme üzerine teori yapmaya başladı. İşleri zahmet doğrusu" diye sözünü tamamladı.

***

Uzun zamandır beklenen haber gelmişti. Nihayet Apocularla görüşülecekti. Cemal grubu toplamış onlara görüşme hakkında bilgi veriyordu. "Görüşmeye ilişkin bazı koşullar var" diyerek konuşmasını sürdürdü. "Sabah erken, belirtilecek adrese gidilecek. Tek tek ve ikişer olacak. Bu temelde gidişler örgütlenecek. Aksama gecikme olmayacak. Gidilecek yerde toplantı erken bitsin veya sürsün akşam karanlığından önce ayrılınmayacak. Görüşme ancak bu koşullarda kabul edilirse olacak. Görüşme günü bir gün önce akşam bildirilecek. Bu nedenle hazırlıklı olunacak" dedi. Sözünü daha bitirmemişti ki Vahit;

- "Bu kadar örgütle görüştük kimse böyle koşullar öne sürmedi. En illegal örgütler bile yapmadı. Bunlar kendini ne sanıyor? Sanki gitmek zorundayız. Başkaları peşimizde koşturuyor. İmkanlar bile sunuyor. Bunlar tam tersine hareket ediyor. Daha şimdiden anlaşılıyor. Bunlar kendini bir

şey sanıyor. Halbuki onlardan söz eden bile yok. Hem de diğerlerinin yüzlerce taraftarı var. Bilmem sabah erken namaz vaktinde gelinecek akşama kadar kalınıp dışarı çıkılmayacak. Acayip bir şey. Demek bunlar çok korkuyorlar” diye çıkıştı. Suratlardan itiraz ve tepki okunuyordu. Cemal soğukkanlıca dinledikten sonra sakın bir sesle;

-“Belki bu işe ciddi yaklaşıp tedbir alıyorlar, olamaz mı?” diye sordu. Vahit aynı tepkiyle;

-“Ne tedbiri?! Bu kadar da olur mu? Onlardan başka sanki devrimcilik yapan yok. Bu kadar örgüt, dernek var. Onlar tedbirsiz mi? Kendine bu kadar güvenmeyen nasıl devrimcilik yapacak. Bunlar daha başından belli ki bu işi yapamazlar. Bize güvenmiyorlarsa, biz onlara nasıl güveneceğiz. Her şeyi kendilerine göre ayarlıyorlar. Olmaz böyle şey. Bence gitmeyelim. Gitmeye gerek yok” diye sözünü öfkeyle bitirdi. Tartışma büyümüştü. “Gidelim gitmeyelim” diye görüşler ileri sürüldü. Cemal tartışmanın seyrini görünce;

-“Arkadaşlar kimsenin gelme mecburiyeti yok. İsteyen gelmesin. Ben sadece bildirdim. Durum budur. Başka şeylerde vardı, ben kabul etmedim. Daha onları size söylemedim. Bize toplu değil de ya bir temsilci ya da iki grup olarak görüşmemizi söylemiştiler. Durum budur yine de siz bilirsiniz.” Cemal biraz tepkileri yatıştırmak istemişti. Hemen ekledi; “Görüşme olur olmaz daha belli değil. Belki de olmaz. Artık size sonucu bildiririm” diye sözünü tamamladı. Toplantı sona erer ermez gruptakiler dağıldı. Cemal, Tekin ve Mustafa kalmıştı. Cemal;

-“Hepsini götürmeye gerek yok. Zaten bazısı başka örgütlerle hareket ediyor. Kimi bunu gizliyor. Sonuca bakarak bizi kendi tarafına çekme zamanını bekleyecek. Hesapları bu. Ben diyorum bizimle baştan beri hareket edenleri ve henüz kararını vermeyenleri götürelim. Ancak kalabalık olmaması için çok ısrar ettiler. Bilmiyorum ne diyorsunuz?” Tekin;

-“Bende size katılıyorum. Önce birkaç kişi gidelim. Sonuç ne çıkarsa ondan sonra bir tutum geliştirelim. Ama diğerlerine görüştüğümüzü önce bildirmeyelim. Çünkü

Apocular illegal örgüttür. Onların durumunu da dikkate alalım. Artık oldu oldu, olmadı olmadı” dedi.

***

Sokaklar henüz tenhaydı. Toplantıya katılacaklar belirlenen vakitte hazır olmuşlardı. Randevu noktaları toplantı yerinden birkaç dakika uzaklıktaydı. Hangi evde veya nerede olacağını gruptan kimse bilmiyordu.

Vedat sabah erkenden verdiği randevuları buluşulacak evin çevresinden topladı. Mahalleden horoz sesleri geliyordu. Evlerin perdeleri hala kapalıydı. Sokak lambaları daha söndürülmemişti. Çevre ilçe ve köylerden göçler sonucu oluşan Bağlar semtinin yoksul bir mahallesiydi. Grup gece konu inşaatçılığıyla yapılmış evin kapısından küçük bir salonu geçerek biraz büyükçe bir odada toplandı. Odanın içi fakirdi. Her an bırakılıp gidilse geride maddi değeri olmayan bir yer. Eski iki sandalye. Eski bir kilim. Onu tamamlayacak yere serili birkaç battaniye. En yoksul birinin bile ardına bakmadan terk edip gidebileceği bir ev.

Gruptakiler; “Herhalde bir kahvaltı verirler” düşüncesiyle erkenden gelmiş kahvaltı yapmamışlardı.

Vedat daha önce bu grubun çevresindendi. Apocularla ilişki kurmuştu. Onlara bu bağımsız gruptan söz etmişti. Gruptakilerin tümünde olduğu gibi onda da Cemal olan saygı ve güven etkiliydi. Onlarla ilişki sağlayanın Vedat olması hepsi için sürpriz olmuştu. Uzun zamandır kendisini görmemişlerdi. Önceden tanıdıkları Vedat ile karşılarında duran Vedat arasındaki farklılık, değişim hemen fark ediliyordu. Daha disiplinli, mütevazı, bilinç olarak derinleşmiş, canlı, coşkulu olmuştu. Grubun gözleri onda kalmıştı. Şaşkınlıkları açıkça belli oluyordu. Vedat bunu hissetmişti. Daha inisiyatifli, otoriter ve anlayışlı bir görünüm kazanmıştı. Değişiklik; konuşma üslubundan davranışlarına kadar her şeyine yansiyordu. Bu değişiklik grup üzerinde merak uyandırmıştı. Emir komuta düzeninde olan biri gibi duruyordu. Elbisesini değiştirse tam bir asker gibi görünecekti. Önceki utangaçlık ve içe kapanıklığın yerini daha rahat, akıllı davranan bir duruş almıştı.

Vedat'taki dışa yansıyan bu duruş gruptakiler üzerinde farklı bir yere geldikleri hissini uyandırıyor. Gruptakiler rahat davranma ile kendilerine çeki düzen verme arasında bir tercihle karşı karşıya gelmişlerdi. Tümü bu izlenimler ve düşünceler içinde birbirine soran gözlerle bakınırken Vedat biraz tedirgin, sorumluluğunu zorlamış olmanın ağırlığını yaşadığını gizlemeden Cemale yavaşça;

-“Arkadaşlar, ‘Fazla kalabalık olmasın’ diye beni çok uyarıyordu. Kesin biraz kızacaklar” dedi. Böyle konuşması gruptakilere çok garip geldi. Cemal Vedat'ın kaygılarını hemen anlamıştı. “Bizde öyle düşünmüştük olmadı. Belki haklısın. Ancak bu kadarını yapabildik” diye cevap verdi. Vedat hem Cemal hem de gruptakilerle eski arkadaşlığın verdiği duygusallıkla;

-“Neyse artık böyle oldu. Ne yapalım başa geleni çekeceğiz. Daha az olsaydı iyi olurdu” dedi.

Grup hiçbir örgütle bu biçimde tanışmamıştı. Acaba onlarla kim veya kimler görüşecekti? Acaba teorileri var mıydı? Akşama kadar ne tartışılacaktı ki? Sorular birbirini çoğaltırken, Vedat;

-“Kahvaltı yapmış mısınız? Yoksa hemen hazırlayayım” diye sordu. Erken gelindiği için yapamadıklarını söylediler. Vedat önceden ısıttığı çay, ekmek ve zeytinle yerde bir sofraya hazırlayıp önlerine koydu. Herkes birbirine baktı. “Bir şeyleri yok. Ne para, ne imkan ne de kimseleri. Bunlar ciddi mi acaba?” Sorular yine kafalara hücum etti. Yemek yendikten sonra sofraya kaldırıldı. O sırada kapı hafifçe tıkırdadı. Kısa boylu, esmer, siyah saçlı ve bıyıklı biri Vedat'la birlikte odaya girdi. Grupla merhabalaşıp bir köşeye çekildi. Elinde bulunan bir gazeteyi sessizce okudu. Yarım saat kaldıktan sonra ayağa kalktı. “Haydi eyvallah sonra görüşürüz” diyerek çıkıp gitti. Tekin;

-“Vedat bu kimdir?” diye sordu. Vedat geçiştirmek istercesine “Bir arkadaşı. Burada kalıyor. İşimizin olduğunu bilmiyordu. Gelirken kendisine söyledim. Güvenilirdir. Zarar gelmez. Merak etmeyin” dedi. Tekin Vedat'ın verdiği cevap karşısında gülümsedi. Tekin kıvrak zekalıydı. “Liceli Tekin”

denilirdi. Boyu oldukça uzundu. Cemal kendisine şakayla 'Bir buçuk' derdi. Tekin;

-“Vedat çok bekleyeceğiz mi?”

-“Hayır, neredeyse arkadaşlar gelir.”

Oradakiler Vedat'ın geçiştirmek istediğini anlamıştı. Cemal ile Mustafa yan yana oturuyordu. Mustafa'nın kulağına eğilerek;

-“Tahminime göre gelip kontrol etti. Başkası gelecek. Tedbir içindi.”

-“Öyleyse iyi. Başka bir durum olmasında.”

Vedat arada bir göz ucuyla saatine bakıyordu. Gün ağarmıştı. Her taraf aydınlanmak üzereydi. Birden ayağa kalktı. Oda kapısından çıkıp küçük salonun dışındaki evin dış kapısını açtı. Oysa kapı çalınmamıştı. Dış kapı açıldı. Küçük salondan yavaşça konuşma sesi geldi. Eve gelen örgüt temsilcisiydi. Vedat'a hemen sordu.

-“Grup gelmiş mi?

-“Doğru gelmişler.”

-“Belirttiğimiz kadar mı?”

-“Üç kişi fazla gelmiş.”

-“Onlara kaç kişi geleceklerini söylemediniz mi?”

-“Söyledim ama gelmişler.”

Aralarındaki konuşma odada oturanlarca anlaşılamiyordu. Gruptakiler merakla başlarını oda kapısına doğru çevirmişti. Vedat'la orta boylu biri odadan içeri girdi. Grup ayağa kalkıp karşıladı. Hepsine tek tek 'merhaba' verip tokalaştı. Ardından sırtını duvara, yönünü kapı ve pencereyi görecek şekilde ayarlayarak bağdaş kurup oturdu. Pencere perdesi kapalıydı. Bulundukları oda evin arka kısmına düşüyordu. Dışarının ışığı içeriye yansımıyordu. Elektrik lambası odanın aydınlanması için açık bırakılmıştı.

Hafif kızıla çalar bıyığı, alın kısmından iki yana az biraz açılmış saçlarıyla yirmi beş yaşlarında gösteriyordu. Teni ile gözleri Türkmen tipiydi. Kapı tarafında oturan Vedat'a dönerek;

-“Arkadaşlar kahvaltı yapmış mı?” diye sordu. Vedat hiç beklemeden;

-“Evet yaptılar” diye cevapladı. Ardından hemen kalkıp ikinci kez hazırladığı çayı doldurarak getirdi. Apocuların temsilcisi çayını hızla bitirip söze başladı.

-“Görüşmek, tartışmak istemişsiniz. Bu kadar sayıda geleceğinizi bilmiyorduk. Güvenlik açısından fazla kalabalık olmasını istememiştik. Tartışma için nasıl bir yöntem izleyelim? Ne diyorsunuz?” diye sordu. Gruptakiler daha birbirine bakınırken;

-“İsterseniz soru sorun cevaplayalım. İsterseniz biz görüşlerimizi toplu sunalım. Sizce nasıl uygun?” Konuşmaya böyle inisiyatifli, yönlendirici başlaması dikkat çekmişti. Daha oturalı yirmi dakika olmamıştı. Hiç boş sohbet yapmadan tartışmaya geçmişti. Grubun asıl dikkatini çeken güzel ve düzgün bir Türkçe’yle konuşmasıydı. Kürtlerin Türkçe bilenleri gibi değildi. Konuşma sürdükçe kanaatler iyice kesinleşti. Bu doğuştan bir Türk’tü. Demek Apocularda Türk’tе vardı. Kürt hareketinde bir Türk. Acaba Kürt olan yok muydu? Yoksa polis miydi? Sorular gittikçe artıyordu. Adını da söylememişti. Kafalardan geçen bu soruların doğurduğu tereddüt yüzlerine yansıyordu. Bir Vedat’a, bir temsilciye baktılar. Vedat’ı önceden tanıyorlardı. Vedat’ın rahat ve kendinden emin duruşu karşısında kuşkularını şimdilikte olsa ertelemeyi uygun buldular. Artık bir kez gelmişlerdi. Ne de olsa bağımsız gruptular. Fazla tehlike olmazdı. Ama giderek, “Polis olsalar bu kadar tedbiri niye alsınlar?” görüşü ağır basıp onları sakinleştirdi.

Tartışmaya soru sorulma yöntemiyle başlanmıştı. Sorularla açılan tartışma öğlene kadar sürdü. Yemek için tartışmaya ara verildi. Örgüt temsilcisi kimi sorulara yemekte de açılık getirmeye devam etti. Yemek yiyişinden sabah kahvaltı yapmadığı belli oluyordu. Tartışma sohbetini aksatmadan yemeğini hızla yiyip çekildi. Zaman kaybetmek istemediği anlaşılıyordu. Gruptakilerde kendilerini zorunlu hissederek yemekten kalktı. Hazırlanan çaylarını içer içmez tartışmaya devam edildi.

Örgüt temsilcisi sorulara en ince ayrıntılarına kadar açıklık getirmeye çalışıyordu. Konuşurken kendinden emin, sakin ve rahattı. Anlatımı coşkuluuydu. Grubun dikkatini en

çok çeken disiplinli oturuşuydu. Tartışma süresince oturuş biçimini hiç bozmamıştı. Gruptan ikisi dayanamayıp ayaklarını uzatmaya, yan oturmaya giderek uyuklamaya başladı. Diğerleri aynı oturuşu sürdürdü. Örgüt temsilcisi uyuklayanları görmüyor gibiydi. Bir dinleyen kalsa bile anlatmaya devam edeceğini yansıtıyordu. İstekli ve sabırlı anlatımını aksatmıyordu. Her soruya sanki tartışmaya yeni başlamışçasına bir tempoyla cevaplar veriyordu. Saatler hızla geçiyordu. Sabahtan beridir konuşan kendisi değilmişçesine konuları birbiri ardına açıyordu.

Gruptakiler yeni kavramlara tanık olmuştu.

"Biz herhangi bir örgüt veya partiden farklı olarak bir ideolojik hareketiz..."

"Bağımsız düşünce üretmek zorundayız..."

"Özgüce güvenmeliyiz..."

İdeolojik, siyasal sorular giderek azalıyordu. Tekin;

"Profesyonel olarak katılacaklar için yaklaşımınız nedir" diye sordu.

"Biz arkadaşlarımızı besleyemezsek bu işi bırakırız" deyip hemen ekledi. "Ancak biz kimseye başka örgütler gibi maddi veya farklı bir şey vaat etmiyoruz, etmeyiz. Bizde katılım gönüllüdür. İkna temelindedir. Ama kesinlikle arkadaşlarımızı koruruz. Bu bizde temeldir." Silahlı mücadele konusuna ilgili olan ve araştırma yapan Mustafa;

"Silahlı mücadeleden bahsettiniz. Nasıl uygulayacaksınız?" Cemal'de ardından ekledi.

"Denizlerin ve Mahirlerin bu bağlamdaki konumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?" Tartışma boyunca ağırlıklı olarak Cemal sorular sormuştu. Temsilci sorulara genişçe cevap verdi. Cevabın sonuna doğru şunu vurgulayarak ekledi.

"Biz Denizlerin, Mahirlerin gerçek takipçisiyiz... Ancak biz onların ve diğer örgütlerin hatasına düşmeyeceğiz... Biz esip geçen gençlik rüzgarı değiliz... Olmayacağız... İdeolojik bir hareketiz... Uzun vadeli bir mücadeleyi aşama aşama yürüteceğiz..." Bu sözleri sabaha devrim olacakmış gibi heyecan, umut ve kendine güvenle söyledi. Vahit konuşmanın sonuna doğru bir soru sordu.

-“Legal olanaklar, dernek gibi konularda ne düşünüyorsunuz.”

-“Biz ilke olarak hiçbir olanağı reddetmiyoruz. Ama Kürdistan gerçeği ve sömürgeciliği iyi anlamak gerektiğine inanıyoruz. Kurtuluş mücadelesi için temel almıyoruz. Yine de denemeye, kullanmaya çalışacağız. Ancak temel almak zarar verecektir... Devrimin ileri ki süreçlerinde devrimin sonuçları olarak doğacak reformları ve imkanları sekte-solcu davranmayarak değerlendireceğiz... Ama şimdilik olmaz... diye cevapladı.

Dışarıda güneş batmıştı. Tartışma artık sona doğru gelmişti. “Düşünün” dedi. “Kararınızı sonra verirsiniz. İhtiyaç duyarsanız tekrar tartışırız. Bizim koşullarımız biraz zor. Her an hazır olmayabiliriz. Uzun vadeli düşünmek ve çalışmak zorundayız” diye konuşmasını bitirdi. Grup toplantı biter bitmez evden tek tek ve ikiyeşerli biçimde ayrıldı.

Yolda kendi aralarında sohbet ediyorlardı. Vahit;

-“Kendilerine çok güveniyorlar. Her şeyi reddediyorlar. Maddiyatı dikkate almıyorlar. Biraz sekte ve maceracılık kokuyordu. Bunların işi zor. Bu kafayla nasıl insan toplayacaklar” dedi. Şahin;

-“Her şeyi biz yapacağız diyorlar. Diğer örgütleri hiçe sayıyorlar. Maceracıdırlar. Fazla tutunamazlar. Bana hayalci geldiler.”

Cemal, Tekin ve Mustafa;

-“Şu an görüş belirtmiyoruz. İsteyen katılır, istemeyen katılmaz” diyerek ortak görüş koydular. Bu toplantı, grubunda kaderini belirlemişti.

Akşam karanlığı çökmüştü. Caddede arabalar farlarını yakmış hızlı hızlı geçiyordu. Kaldırım boyu dükkanların ışıkları parlıyor, kaldırımdaki kalabalık yan sokaklara akıyordu. Kalabalıkların ne Apoculardan ne de onlarla yeni tanışmış gençlerden haberi yoktu.

Tekin’i evlerine yakın sokakta bırakıp şehre doğru yürüyen Cemal ile Mustafa bir devrim projesinin tartışmasının yorgunluğunu taşıyordu. Mavi Köşe durağında biraz bekledikten sonra bir dolmuşa binip şehre doğru yol aldılar. Diyarbakır surları karanlıkta pek seçilemiyordu. Çift

kapısındaki ışıklar şehrin içine geçişin yolunu gösteriyordu.
Dolmuşun içinde;

-“O Türk’tü değil mi?”

-“Doğru Türk’tü.”

-“Adı neydi öğrenemedik.”

-“Kapıdan çıkarken Vedat’a sordum, ‘Bizde isim önemli değil. Önemli olan doğrulardır. Hele bir kararınızı verin sonra öğrenirsiniz.’ diye cevapladı

Delil DOĞAN
Yaşar ORGAN
Celal ERCAN(Sefkan)
İrfan AY yoldaşların anılarına

“BİR GÜN GELECEK DAĞLARIMIZDA GERİLLALAR SAVAŞACAK”

Kendisini yalnız başına hissediyordu. Sokağı bitirmiş caddeye çıkmıştı. Günlerden Pazar olduğundan cadde sabahları تنها olurdu. Nereye gideceğini henüz kestirmemişti. Kendini akıntıya bırakmışçasına kaldırımdan yürümeye devam etti. Aklına Dört yol'daki kitapçıya uğramak geldi. Adımları sallana sallana yürüyüşten, düzenli ve nereye gideceğini kestiren bir tempo kazanmıştı. Önceleri çokça gördüğü sivil polis minibüsünün kaldırıma yakın bir şekilde yanından yavaşça geçtiğini gördü. Arkasına dönüp bakmadığından minibüsü ancak geçtikten sonra fark edebildi. Göz ucuyla minibüsün pencerelerine baktı. İçindekiler arkasına bakmıyordu. Sabit bir duruşla pencere kenarındakiler kaldırıma, vitrinlere bakar gibiydi. Öne ve yanlarına dönük bir bakış açısı tutturmışlardı. Herhangi bir heyecanlanma olmadı... Henüz kimse onun hangi siyasi görüşte olduğunu bilmiyordu. Bilenlerde sınırlıydı... Ama yine de dikkatli olmayı önemsiyordu. Minibüs uzaklaştıktan sonra düşünceleri yine bugün ne yapacağına daldı... Ana caddeye yakın sokağın içindeki kitapçı, genelde pazar günleri de açıktı. “Ya açık olmazsa, ne tarafa gideyim” düşüncesi aklına gelince tempo kazanmış adımları biraz gevşedi. Yine de sokağın başına ulaştığından yürümeye devam etti... Öğrenci iken sıkça uğradığı kitapçıya artık eski sıklıkta uğramıyordu. Liseyi yeni bitirmişti... Kitapçıya

ulaştığında açık olduğunu gördü. Biraz rahatlamıştı. Merhaba verip içeri girdi... Sahibi dışında kimse yoktu.

Kitapçı, gelen giden müşterilerin çoğunu tanırdı. Sol içerikli kitaplar sattığından gelenlerden isim sormazdı. Kimse ona sormadıkça selamlaşma dışında konuşmaz, onları rahat bırakan bir davranışla ya elindeki kitaba göz geçirir gibi yapar, ya da raflardaki kitapların düzenlenişiyile ilgilenirdi. Soran veya kuşkulu gözlerle bakmazdı. Kitap çalmak isteyeneye açık bir ortam sunuyordu sanki... Ondandır ki her gelen müşteride "İsteyen rahatça kitap çalabilir" düşüncesi doğuyordu... Bir gün dayanamayıp sormuştu.

"Burası kalabalık olduğunda siz yalnızsınız hiç kitaplarınızı çalmıyorlar mı, daha doğrusu hiç dikkat emiyorsunuz gibi geldi bana" demişti.

Kitapçı gülümseyerek; "Buraya herkes gelmez. Aydın insanlar gelir. Onlarda kolay kolay yapmaz. Onlar içinde yapan olursa da demek ki ihtiyacı vardır. Önemli değil... Dikkat ediyorum. Tek tük bazıları okumak için değil hırsızlık için geliyorlar onlara göz açtırmıyorum" diye cevap vermişti...

Kitapçıdaki dergilere baktı... Her örgütün, görüşün yayını bulunuyordu... Her kitapçıya uğradığında dergilere dıştan bir göz atar ve içinden "Herkesin dergisi, gazetesi var. Bizim yok. Zaten bir "Serxwebun" var oda herkese verilmiyor. Gerçi kimsenin Serxwebun'dan haberi bile yok" diye geçirirdi... "Bizimde böyle renkli gazete ve dergilerimiz olsaydı... İsteyen gelir alır, örgütlenmemiz hızlı gelişirdi...." Bir ara kitapçıya acaba bu Apocuların yayınları yanında yok mu, nerede bulunabilir?" diye bir sorup yoklamak istedi. Ancak kitapçı kendisinin meylini kestirebilir diye vazgeçti. Raflara dizdiği kitaplara ve alınan kitaplara bakarak müşterinin ilgisini, meylini tahmin edebiliyordu. Ama Yaşar'ın kendisine "Serxwebun"u hemen her önüne gelene vermemesi gerektiğini, biraz tanıyıp ilişki kurulduktan sonra bir kaçını bir araya getirip eğitim yapmada kullanmasını kendisine önceden tembihlediğini hatırlıyordu... Demek bizimkiler böyle uygun buluyor... Birde kim Apocu olurdu ki? Tehlikeli bir örgüttü... Silahlı ve gizliydi... Böyle düşüncelerle

kitaplara bakarken cebindeki paranın kitaba yetmeyeceğini biliyordu... Küçük cep ebadında derlenen Lenin'in "Devrimciler Öldü. Yaşasın Devrim" broşürünü alıp kitapçıdan ayrıldı.

***

Zaman sanki durmuş, ilerlemiyordu. Fırat öyle hissediyordu. Dernekler, dergiler çalışıyor. Apocuların görünürde hiçbir çalışması ve hatta varlığı sezilmiyordu... Okullardaki gençlik, öteki örgütlere sempatizan olmaktaydı... Fırat içinden sürekli; "Keşke bizimde bu kadar arkadaşımız, derneğimiz olsaydı" derdi. Gerçi içinden geçirmesine pek gerekte yoktu. Çünkü tanıdığı birkaç arkadaşı bu soruları ve istekleri kendisine hep soruyordu. Birkaç yeni sempatizan bulmuş onlarla ilgileniyordu. Onlarla ilgilenmek, eğitim verecek düzeye getirmek sorunu ile karşı karşıyaydı. Siyasi kimliğiyle bu arkadaşlarının evine giremiyordu. Onlarla ancak dışarıda görüşüp konuşuyordu. Birinin ailesi çok geriye. Oğullarının kitap okuduğunu fark etmişlerdi. Onu izlemiş, Fırat'la dolıştığını tespit etmişlerdi. Aile durumu anlamıştı. Babası bir keresinde sokakta kendisini durdurup azarladığı gibi tehdit de etmişti. "Oğlumuzu bırak... Onunla ilgilenme... bir daha onu arayıp rahatsız etme... uzak dur kendisinden..." Fırat'ın bir yakasını tutmadığı kalmıştı. Fırat arkadaşının babası tarafından böyle azarlanmayı hiç beklemiyordu. Adamın öfkeli halini görünce cevap vermenin iyi olmayan sonuçlar doğurabileceğini düşünerek sessizce dinlemiş; "Amca bir hatamız olmuşsa düzeltiriz. Ne dediğinizi de pek anlayamadım. Ama yine de dikkat ederim" deyip, karşılık beklemeden hızla yanından ayrılmıştı. İçinden, "Keşke fırsat bulabilsem, uzun uzun bir konuşabilseydim" demişti. Bu halk nasıl örgütlenecekti? Bu gidişe bir çare bulunmalıydı. O arkadaşın babasıyla bir kez yolda karşılaşmıştı. Fırat onu görmezlikten gelmiş bir yandan da göz ucuyla onun yanından geçişini izlemişti. Bir keresinde babasının öfkeli bir suratla biraz da meraklıca kendisini süzmekte olduğunu fark etmişti. Yaşar'a bu konuyu açmış, Yaşar; "Acele etme... Halkı kazanmak gerekli... Kolay ve ucuz yaklaşma, düz yaklaşma..." demişti.

Yaşar orta boylu, hafif kumral, yeşilimsi gözerliyle Fırat'la her bir araya gelişlerinde ona bakıp gülümsüyor, sabırlı olmasını ama çalışmalara hızlı devam etmesini söylüyordu. Teorik birikimi ve pratik deneyimiyle kendini kabul ettiren bir düzeyi vardı. "Biliyorsun önemli olan sadece bir arkadaşı kazanmak değil... Bir arkadaş için devrimciliğe başlama, tecrübe kazanma önce ailesini örgütlemekten geçer... Sadece gençlikle sınırlanamayız. Her arkadaş özellikle ailesini örgütlemek ve mücadeleye açmak için çabalamalıdır. Halka ancak böyle gidebilir, ulaşabiliriz. Yoksa bir gençlik hareketi olarak kalırız" diyordu Fırat'a.

Babasının tehdit ettiği arkadaşı ile gizlice görüşme yollarını arıyordu. Babası Fırat'la konuştuktan sonra oğlunu da azarlamıştı. "Bir daha onunla gezme. İşine, okumana bak" diye uyarmıştı. İlk başlarda ailenin baskısı etkili olmuştu. Daha sonra bu baskılar ters işlemeye başlayarak okuldan, işten kaytarmalara teşvik edici bir rol oynamıştı. Fırat'la arkadaşı bu durumu aralarında tartışıyorlardı. "Biraz sabredelim ama böyle olmaz. Mutlaka hem kendini yetiştireceksin hem de aileni kazanacaksın. Devrimcilik bundandır ki öyle kolay değildir" diyordu Fırat kendisine. Ailesinin baskılarıyla Fırat'ın ısrarları arasında kalmıştı. İlişkileri gün geçtikçe zorlaşıyordu. Babası bir keresinde oğlunu karşısına alıp "Bu kimdir? hangi örgüttendir" diye sormuştu. Oğlu reddetmişti. Babası; "Oğlum bu işler tehlikelidir. Başımızı bela koyma. Rahat rahat bir lokma ekmeğimizi yiyelim. Bize ne başkasından. Millet kendi işinde, gücünde. Sen bu çoluk çocukları bırak. Gençtirler, heveslenmişler, yarın öbür gün iş güç, çoluk çocuk sahibi olur bırakırlar, sen ortada kalırsın. Aklını başına topla" diyerek biraz sertçe biraz yumuşak bir nasihat havasında uyarmıştı.

Belirledikleri kahvede yine buluşmuşlardı. Arkadaşı Fırat'a evde başından geçenleri babasının tehdit ve nasihatlerini anlatıyordu. Fırat kendisini sabırla dinliyordu. Şikayetlerini anlattıktan sonra Fırat'a "Bizimkiler neden bir dernek açmıyor? Bir yerimiz olsaydı daha kolay buluşurduk" diye sitemle sordu. Fırat kendisine uzun uzun nedenlerini

anlattı. Onu ne kadar ikna ettiğini bilemiyordu. Dernek işi daha kolay geliyordu.

Yaşar, Fırat'ı hep umutlu ve iddialı biri olarak bilirdi. "Zamanla deney kazanacak, ustalaşacaksın... Mücadelemizde yenidir... Önemli olan pratiktir... Deney kazandıkça göreceksin kimse seni tutamayacak" diyordu. Fırat'ı çalışmaların içine sevk ederken onu bir yandan zorlamamaya sorunların içinde ezilmesine fırsat vermemeye dikkat ederken öte yandan onu yavaş yavaş çalışmaların merkezine çekmeye çalışıyordu. Sadece Fırat'ın çalışması, örgütlenme yapması değil, onun gelişmesine, korunmasına ilerisi için kadrolaşmasına da özen gösteriyordu. Fırat'ı bundandır ki sıkılamaya, ama boş da bırakmamaya dikkat ediyordu. Fırat'ın önceden de bir siyasal birikimi vardı ama örgüte daha yeni katılmıştı. Bundandır ki Yaşar, Fırat'ı erkenden resmi örgütlülük içine almamıştı. Biraz da Fırat hem tanıma hem de hazırlama sürecindeydi.

Fırat okuldayken tanıdığı bir arkadaşıyla çoktandır ilişki kurmuştu. Kendi hallerinde bir ailedendi. Evlerine gitmek pek sorun olmuyordu. Çocukları üzerinde pek denetimleri yoktu. Fırat evlerine gittiğinde anne ve babasıyla sohbet ederdi. Ama sanki ısrarla, 'Biz bir şey anlamayız, boşuna konuşma' dercesine ürkek, anlamaz ve ilgisiz bakışlarla onu dinlerlerdi. Dinleyip dinlemedikleri de pek belli değildi ya!. Fırat'ın sohbete katmak için sorduğu, "Öyle değil mi?" türünden soruları ne onaylar ne de bir cevap verirlerdi. Arada bir Fırat'a "Oğlum sen ne iş yapıyorsun. Ailenin durumu nasıl, okula gidiyor musun?" gibi sorular sorarlardı. Arkadaşı, "Bunları bırak. bunların kafası durmuş, ne anlatıyorsun? Onlar sana ne sorular soruyor görmüyor musun? Başka şeyler düşünüyorlar. Gel de bunlara laf anlat. Gel de bunlarla devrim yap. Bu halk adam olmaz. Bu eskiler başa bela. Hiç anlamıyorlar" derdi. Fırat yeni tartışmaya başladığı bu arkadaşına "Zamanla öğrenir, bir eğitime alınsın kavrar" diyerek, sabırla yaklaşıyordu. Onu geliştirmek için yöntemler bulmalıydı. Yaşar'la bu arkadaşın durumunu konuşacaktı.

***

Geçen aylar yılı tamamlamıştı. Artık Amed'in her semtinden sempatizanları vardı. Yaşar Fırat'la evlerinde tartışıyordu. Fırat'a "Bundan böyle çalışmaları bir düzene koyabiliriz, ilişkilerimizi bir düzene, sisteme kavuşturmalıyız" diyordu. Yaşar kendisine bağlı ilişkileri verilen talimat gereği örgütlülüğe kavuşturuyordu. Artık Fırat çevresindekileri küçük gruplar biçiminde düzenleyip, eğitime tabi tutacak ardından mahalle, giderek semt komiteleri oluşturacaktı. Artık resmi görev almıştı.

Yaşar, Fırat'ı giderek profesyonel çalışma tarzına çekiyordu. Çalışmalarını yakından denetleyip yapması gerekenleri bildiriyordu. İlişkilerinde artık bir resmiyet oluşmuştu. Bir sabah randevuya iki dakika geciken Fırat'ı;

-“Nerede kaldın. Hem ben yakalandım hem sen yakalandın. Böyle olmaz. Zamanında geleceksin, yada gelmeyeceksin. İki dakika beklemek çalışmayı boşa çıkarır. Zamanı iyi kullanacak ve planlı olacaksın” diye ayaküstü eleştiri yağmuruna tutmuştu. Yaşar, Fırat'a giderek disipline bir ilişki dayatıyordu. Fırat buna önce biraz şaşırılmıştı. Daha sonra bunu anlamaya çalışıp kendisi de ilişkilerine uygulamıştı. Yaşar “Kürdistan Devrimcileri” adıyla bilinen örgütün kendini partileşmeye hazırladığını biliyordu. Fırat'ınsa bundan haberi yoktu. Bir keresinde Yaşar'ın “Biz partileşme sürecine gireceğiz” dediğini biliyordu. Ancak bunu Yaşar'ın çalışmalara yansıttığını fark edememişti. Halbuki Kürdistan devrimcileri PKK olarak partileşmiş, 1. Kongresini yapmıştı. Parti kuruluşu gizli tutulduğundan kimse pek bilmiyordu. Yaşar şehir merkezini ve okulları düzenledikten sonra Bağlar semtini de düzenledi. Düzenleme çalışmalarını hızla geliştirdi. Çünkü bir süre sonra Amed'den ayrılacaktı. Elazığ'dan gelen Celal'i Fırat'la tanıştırdı. Celal, Eğitim Enstitüsü'ne öğrenci olarak gelmişti. Ama profesyonel olarak çalışmalara katılacaktı. Celal semtlerde gençlik içinde çalışacaktı. Zayıf, uzun boyluydu ve kumraldı. Tıraşsız yüzünde ela gözleri parlıyordu. Bilinçli ve zekiydi. Görünüşü ile bilinç düzeyi yanıltıyordu. Saf görünümüne karşılık bilinçli, olgun ve mütevazı davranışlara sahipti. Celal kendisiyle tanıştırılan genç sempatizan

adaylarıyla hemen yakınlık kurmuştu. Güleç yüzü ve coşkusuyla hemen etki bırakıyordu. Erkenden kurduğu sıcak arkadaşlıkları vakit geçirmeden resmi, ciddi ilişkilere dönüştürüyordu. Görünüşündeki esneklikle, yumuşaklık çevresini büyütürken sürekli kendisini eğitmesi ve bilinç düzeyiyle çevresini eğitip geliştiriyordu. Celal'in çalışma temposu Fırat'ı sevindirmişti. Birikimli, çalışkan birinin yanında olması onu biraz daha rahatlatmıştı. Fırat bunun üzerine hazır olan ilişkilerini onun sorumluluğuna vererek, kendi önüne henüz giremedikleri semt ve çevrelere yönelmeyi koymuştu. Kurulu ilişkileri ona bırakması, Celal'in çevreye yabancı ve yeni oluşundan ötürü onu korumak içindi.

Bir akşam üzeri Fırat İskender Paşa sokaklarından geçenken önceden merhabalaştığı ancak bir türlü tam olarak kazanmadığı bir mahalle arkadaşıyla karşılaştı. Tam selam verip geçmeye niyetlenmişken arkadaşı onu durdurup, güler yüzlü ve saygılı bir tavırla sohbet etmeye başladı. Fırat ilk başta buna şaşırıldı. Aklından "Bu kadar içtenlikli davranış niye? Ne değişti ki?" diye geçirdi. Mahalle arkadaşı hal hatırdan sonra sözü uzatmadan Celal'e getirmişti.

-“Sizin arkadaşınız Celal çok hoş bir arkadaş. Onunla konuşup tartışıyoruz. Bizim eve de gelip gidiyor. Bilmem haberin var mı?” Fırat'ın gözleri sevinçten parladı. Hemen araya girerek;

-“Celal çok değerli bir arkadaşdır. Bak onun kıymetini bil. Bilinçlidir. Ne sorsan sana anlatır” dedi. Bir yandan da içinden "Celal acaba bununla nasıl böyle hızla ilişkilendi? Ne yöntem kullandı?" diye geçiriyordu. Mahalle arkadaşı gülümseyerek;

-“Celal kafa dengi bir arkadaş. Bak bir de sesi çok güzel biliyor musun?” diye sordu. Fırat şaşırmıştı.

-“Nasıl anlayamadım” dedi.

-“Celal arkadaşın sesi güzel. Evde abimin bir sazı vardı. Ona bir ara sazdan söz etmiştim. Bana 'Gel size gidip saz çalalım, uygun olur mu' dedi. Bende sevindim. Saz çalmak için eve gittik. İyi de oldu. Evdekiler onun Apocu olduğunu bilemedi. Saz çalıp türkü söyledi. Annem ve

kardeşlerimde onu çok sevdi. Evdekiler ona alıştı artık" dedi. Fırat buna çok sevinmişti. Çevresi geniş bir aileydi. 'Özgürlük Yolu' örgütüne sempatileri vardı. Bir türlü ilişki kurulamıyordu. Celal müzik yoluyla bu çevrenin içine dalmıştı. Fırat;

-“Bana hiç söylemedi. Bilmiyordum. Demek sizi sevmiş. Bak size de güvenmiş. Sen nasıl becerdin” diye espri yaparak mahalle arkadaşına ilişkisinde sıcak bir adım attırmak istedi. Apoculara yanaşmaktan ürken, uzak durmaya çalışan bu aile Celal’in müzik yöntemiyle sempatizan olmuştu.

Celal ile Fırat birkaç gün sonra İrfan’ın evinde buluştu. İrfan önceleri TİKKO örgütü sempatizanıydı. Fırat’la onu uzun tartışmalardan sonra zorbela kazanabilmişti. Genç, canlı ve birikimliydı. Celal ile birlikte çalışıyordu. Fırat çalışmalara ilişkin tartıştıktan sonra Celal’e;

-“Celal duydum sen güzel türkü söylüyor muşsun. Neden daha önce söylemedin?” diye sordu. Celal’in kumral suratı bir an hafif pembe bir hal aldı. Biraz utanmış gibi oldu. Fırat bunu görür görmez cevap vermesini beklemeden,

-“İyi yapmışsın, güzel bir şey. Benim sorum bu değil. Bu nereden aklına geldi?” diye onu rahatlatmak istedi. Celal başını hafifçe öne eğip usulca,

-“O çevreyle ilişkilennememi söylemiştin. Arada bir sohbet ediyordum. Devrimden söz açınca, özellikle de bizden söz edince sapsarı kesiliyor, donuk gözlerle bana bakıyorlardı. Bir ara evdekilerin ve abisinin neler yaptığını sordum. Abisinin saz çaldığını, evde sazlarının olduğunu söyledi. Ben de evlerine gidebilmek için ona ‘Size gelip saz çalabilir miyim?’ diye sordum. Sonra baktı ki sazda tehlike yok, ‘Olur’ dedi. Ben de saz çalma bahanesiyle evlerine gittim. Ailesiyle tanıştım. Ondan sonra ilişkilerimiz yavaş yavaş düzeldi” dedi. Ardından utangaç bir şekilde ekledi;

-“Yoksa sırf vakit geçirmek için saz çalmadım”. Fırat bunun üzerine,

-“Çok iyi yapmışsın. Bende diyordum ‘Bizim Celal acaba nasıl bir yöntem buldu da bu bizden ve adımızdan çekinen aileye girebildi?’ İyi bir yöntem. Aslında imkan olsa,

örgütlenmede acelemiz olmasa bu işi insan geliştirdi. Biliyorsun bize 'Aceleciler' diyorlar" dedi. Celal;

- "Bu sefer eğer bildiri gelirse onlara dağıtırmayı düşünüyorum. Ne diyorsun? diye sordu.

- "Erken olmaz mı? Ürkebilirler. Hazırlar mı? Ufak bir terslik olsa o çevreyi kaybedebiliriz. Fazla ihtiyaç yok. Biz dağıtırız ne diyorsun?"

- "Bu konuyu onlarla konuştum. Sadece kendi mahallelerinde yapacaklar. Kabul ettiler bir sorun çıkmaz.

- "O zaman onlara az sayıda bildiri ver. Şimdilik mahalleye değil de, bir iki sokağa versinler. Sonra işini büyütürsün. İyi olmaz mı?" İrfan onların tartışmalarını sessizce dinliyordu. Fırat kendisine dönerek,

- "İrfan sen ne diyorsun? Başka ne yapalım?" diye sordu. İrfan;

- "Bu gayri meşru yolda olan gençler var. Celal ile birlikte tartıştık. Onlarla ilgilenmeyi düşünüyoruz. Ortalıkta dolaşıyorlar. İçlerinde iyileri var. Lümpenler de var" dedi. Fırat;

- "Celal ve sen onlara bulaşmayın. Celal bu şekilde devam etsin. Onun güvenliği için daha iyi. Senin içinde daha önce konuştuğumuz geçerlidir. Kendini deşifre etme. Önemli işler için kendini koru. Ben onlarla ilgilenirim. Zaten hem tanıyorlar. Siz tanınmayın. Bu ara diğer işlerimi biraz düzene koyayım. Onların içine dalacağız. O iş tamamdır" diye cevap verdi. Ardından gülümseyerek,

- "Celal biliyorsun bizim İrfan'a baktığında saf, dünyadan habersiz çocuktur" dersin. Görünümü çok masum. Kimse ondan ciddi işler beklemez. Bir bilseler nasıl olduğunu, tutup içeriye atarlar. Biliyorsun bizim İrfan'ı kazanmak öyle kolay olmadı. Bizi çok uğraştırdı. Adamlar az kalsın onu bu yaşta kemikleştireceklerdi. onunla tartışmamız aylar sürdü. Üstelik abisi de bizim arkadaşı. Artık gerisini düşün. Tabii geçen yıl pek kimsemiz yoktu. El-alem 'Bir kuruşa takla atarım' diyordu. Biz de bir kişi kazanmak için bin takla atıyorduk" dedi ve "Bizim Celal'de bir kişiyi kazanmak için türkü söyledi" diyerek konuşmasını tamamladı.

***

Günler artık hızlı geçiyordu; her semtte, her okulda arkadaşları olmuştu. Bağlar Körhat'ta bir evde Yaşar'la buluşulacaktı. Fırat ile Celal eve gitti. Yaşar evin dış kapısını kapattıktan sonra tek katlı evin sağ tarafındaki odaya geçtiler. İçeride Fırat'ın birkaç kere Yaşar'la birlikte gördüğü Delil vardı. Sadece merhabalaşmışlardı. Birlikte oturup hiç konuşmamışlardı. Fırat Delil'in bir arkadaş olduğunu ancak düzeyinin ne olduğunu bilmiyordu. Yaşar zaman geçirmeden söze başladı. Gece geç uyuduğu belliydi. Göz kenarları yine çapak tutmuştu.

-“Bundan böyle ilişkiniz Delil arkadaşla olacak. Artık o sizinle ilgilenecek. Benim başka işlerim var. Yine arada bir görüşebiliriz. Ama arkadaşla birlikte olacaksınız. Aranızda tartışın. Artık arkadaşla çalışmalarınızı planlarsınız. Ben kendisine gereken bilgilendirmeyi yapmışım. Bu konuda bir şey diyor musunuz? diye sordu. Fırat artık Yaşar'ın bir yerlere gideceğini tahmin etmeye başlamıştı. Yaşar konuşurken bunu hissettirmemeye çalışmıştı.

-“ Tamam bir diyeceğimiz yok. Artık arkadaşla konuşuruz. Sizin bize belirtecekleriniz, eleştirileriniz varsa söyleyin” dedi. Yaşar gülümseyerek;

-“ Yok bir şey. Dikkatli olun. Engel tanımayın. Yapacağınıza inanıyorum. Size güveniyorum. Benim şimdilik işim var. Gitmem lazım. Bir diyeceğiniz yoksa, size başarılar” deyip ayağa kalktı. Yaşar'ın yeşilimsi gözleri odanın içini görmüyordu sanki. Gözlerindeki siyah iris, dağların üstünden ufkun kızılığına bakar gibi büyümüşü. Avuçlarında her zamanki sıcaklıkla Fırat'ın elini sıkıca tuttu, dudaklarına ayrılık anının tebessümü yayılmıştı. Bir an Fırat'ın bir şey sezmemesi için elini normal bir vedalaşma gibi gevşetecekti ki sonra vazgeçti. Fırat'ın sıkıca tuttuğu ellini salladıktan sonra gözlerinin içine baktı. Yaşar Fırat'ın gözleriyle karşılaşmıştı. Yaşar'ın umutlu bakışları Fırat'ın ayrılma sezgisini kurcalayan meraklı bakışlarıyla yüzleşti. Yaşar elinin tümünü gevşetmeden sadece parmaklarını açıp tokalaşmayı bıraktı. Sonra Celal ile tokalaştı. Ancak Fırat'la yaptıkları gibi uzunca sürmedi. Kafasında gizlediği bir

düşüncesi varmış gibi sadece "Görüşürüz" diyerek kısa bir tokalaşma yaptı. Yaşar bir süre sonra Celal'in de çekileceğini biliyordu. Celal ile Fırat bundan habersizdi. Delil'de ayağa kalkmıştı. Yaşar Delil'e dönerek;

- "Bir şey diyor musun? Zaten görüşürüz" diyerek sadece elini sallayıp ardına bakmadan odada üstü örtülü bir ayrılık havası bırakarak çıkıp gitti.

Yüz hatları düzgün, esmer suratında siyah düz saçları ve bıyığıyla sakince bağdaş kurarak oturan Delil, kara gözleriyle önüne bakıyordu. Başını kaldırmadan konuştu.

- "İdeoloji ve Politika broşürümüz gelmiş. Onun üzerine tartışacağız. Daha sonra size bağlı komitelerde okuyup tartışırsınız. Ayrıca Maraş katliamına ilişkin bir broşür daha var. Onu da aranızda okursunuz. Sormak istediğiniz konular olursa daha sonra tartışabiliriz. Zaten artık birlikteyiz. Daha sonra çalışmalar üzerine hem sizlerle hem de arkadaşlar içinde gelişmeye açık bazılarıyla tanışıp konuşabiliriz" diyerek anlatımına geçti. İlk bakışta hiçte birikimli, genel kültüre sahip biri gibi yansımiyordu. Oturuşu ve davranışları doğal ve rahattı. Konuşmasına sakın başladı. Ortalarında ve sonlarında ajitatif hitaba döndü. Belli bir süre anlatım yaptıktan sonra anlatımı içinde Fırat ile Celal'le diyaloglara girerek devam etti. Derin konuları sohbet havasında, rahatça aktarırken yer yer önemli vurgular yaparak onlar üzerinde açıklamalar getirdi. Ardından yine diğerlerini yavaşça tartışmaya kattı.

Delil ile Fırat öğleden sonra Yenişehir'in caddelerinde dolaşıyordu. Fırat hep Delil ile birlikte olmak istiyordu. Delil'in sakinlik ve soğukkanlılığı, sade davranışları zaman zaman esprili sohbetleri onu çekiyordu. Kuru, donuk bir soğukkanlılık değildi bu; canlı, hareketli, akışkandı. Davranışları güven vericiydi. Yürürken Fırat'a;

- "Fırat birlikte kaldığım süreçte seni yetiştireceğim. İstekli ve iddialısın. Bir bakarsın başka yerlere gittik. Fırtına gibi eseceğiz" diyordu. Fırat bu sözlerden sevinç duyuyordu. Ama bu 'şuraya buraya gitme' sözcüğü Yaşar'dan beri arada bir kullanılıyordu ve buna pek anlam veremiyordu. Ya da bazı şeylerden haberi yoktu. Bir keresinde, Yaşar daha

ayrılmadan, "Sen kendini her şeye hazır görüyor musun?" diye sormuştu.

Fırat; "Bu ne biçim söz? Her şeye hazırım. Bunu bilmen lazım" diyerek cevap vermişti.

Yaşar; "Hayır bunu biliyorum. Ama yine de sormam gerekiyor. 'Başka bir alana, başka bir yere git denilse gider misin?' diye ikinci bir soru sormuştu. Yaşar kural gereği sormuş, yine Fırat'ın sicilini almıştı. Şimdi Delil'de sohbetlerinde arada bir "birlikte kalırsak" sözünü kullanıyordu. Fırat'a, "Uygun bir yer varsa silah eğitimi yapalım" demişti. Fırat Celal ile birlikte silah atışı yapacaklarına karar vermişti.

Delil ile birlikte akşam karanlığına az kala şehrin tek kapısından içeri girip karşı sokağa geçtiler. İskender Paşa camisinin çevresinde dolaştılar. Cami avlusundaki şadırvandan su içip oyalanarak bir süre karanlığın çökmesini beklediler. Üç kapılı camiye sadece namaz kılmak girilmiyor, her bir kapıdan diğer sokaklara kestirme çıkıldığı için cami avlusu geçiş yeri olarak kullanılıyordu. Namaz kılmaya gelenler şadırvanda abdest alıyordu. Delil ile Fırat şadırvanın önünden kalkıp, arka sokağa açılan kapıya doğru yürüyerek yavaşça camiden çıktılar.

İrfan'ın evine yaklaştıklarında sokaklara karanlık çökmüş, perdelerin ardından yansıyan ışık sokaklara düşmüştü. Sokağın içinden gelip geçenler vardı. Fırat çevreyi kolaçan ettikten sonra İrfan'ın evinin önünden geçip biraz ilerlediler. Sakin bir anda hızla dönüp binadan içeri girdiler. Evi geçip gitmeleri ve dönüşleri arkalarını kontrol etmek, takibe uğrayıp uğramadıklarını denetlemek içindi. Merdivenleri çıkarken gülümseyen Fırat, hafif sesle;

- "Delil arkadaş Ho Şi Minh diyordu, 'Bir yere giderken, görünmeden gir, fark edilmeden ayrıl', herhalde biz birincisini yaptık. Kaldı ikincisi" dedi.

Delil, "İkincisini de daha iyi yaparız. Üçüncü yolu da buluruz" diye espiyle karşılık verdi.

Kapıyı çalıp biraz bekledikten sonra İrfan'ın annesi kapı ardından, 'kim o' diye seslendi. Fırat, 'Benim deyince' sesini tanıdığından kapıyı açtı. İrfan ve ağabeyi odadan çıkıp

salona gelmişti. Delil hepsiyle merhabalaştı. Bir süre birlikte oturduktan sonra diğer odaya geçtiler. Delil İrfan'ı tanımak, abisiyle tartışmak için gelmişti. Gece boyunca sohbet ettiler. Onlar sordukça Delil sanki konuşmaya yeni başlamışçasına cevap veriyor, onlarla diyalog kurup devam ediyordu. Gece ilerlemişti. Fırat birkaç kez İrfan'a "Yeter kalsın" anlamında gizlice işaret etmişti. Delil'in tartışması onların ilgisini çekmişti. Hep dinlemek istercesine merakla bakıp sorular soruyorlardı. Delil bir ara Fırat'ın onları uyarmaya çalıştığını fark etti.

-“Arkadaşlar konuşma ihtiyacı duyuyorlarsa konuşalım, kesmeyelim”- dedi.

Fırat, “Artık neredeyse sabah oldu. Biraz dinlenin. Çünkü erkenden çıkacağız” dedi.

Delil, “Önemli değil. ihtiyaç varsa sabaha kadar da konuşuruz. Bilirsin uyku sorun değil. Arkadaşlar devam etsin” diye karşılık verdi.

Bir yarım saat daha sohbet ettikten sonra konuşmayı kestiler. İki saatlik bir uyku zamanı ancak kalmıştı. Birlikte uyuduktan sonra sabah erkenden kalkıp evden ayrıldılar.

***

Yaz sıcakları başlamıştı. Öğlen saatlerinde şehirdeki insan hareketliliği azalır, Sur diplerindeki çay bahçeleri dolup taşardı. Soğuk meyan kökü suyu satanlar, caddelerin köşe başlarını parsellemişçesine durup “Şerbet” diye bağıırdı. Küçük çocuklar içine buz konulmuş sularını satmak için kaldırımdan gelip geçene çocuk sesleriyle ve sorarcasına “Soğuk su içen, buz gibi, Ava buzê” diye bağıırlardı. Kimi çocuk ve gençler başlarındaki simit dolu tepsilerle çay bahçelerine girer, oyun başından ayrılmayıp acıkanlara simit satarlardı.

Günün belli saatlerinde şehrin caddeleri üzerindeki sokak girişlerine yakın kaldırım köşelerinde “Arpacı” denen cep soyanlar, “Tezgah” adı verilen, “Bul karayı, al parayı” üç kağıtçı kumar gurupları çalışırdı. Kimsenin karayı bulma şansı yoktu. El çabukluğu ve küçük hilelerle yapılan bu oyuna gurubun üyeleri müşteri gibi para yatırır, bir kaybeder iki alır, iki kaybeder dört alır, böylece çevreden

geçenlerin iştahını kabartırdı. Özellikle şehir dışından gelenleri çekmeye çalışan bu guruplardan, daha kimse para kazanmamıştı. Kimileri tüm parasını yatırıp parasız kalırdı. Böylelerine verdiği paranın miktarına göre "Haydi buda bizden sana kıyak olsun" denilerek bir cep harçlığı, yol parası verilirdi. Gözcüleri olan bu guruplar polisleri görür görmez yakın sokaktan içeri dalardı. Bazıları da kimi polislerle ortak çalıştığından onlara göz yumulurdu.

şehrin yerlileri; çocuk yaşta iki kişinin uygun olmayan bir yerde aniden kavgaya tutuştuğunu gördüklerinde, bunun bir kap-kaç tuzağı olduğunu anlarılardı. Bunlar özellikle gözlerine kestirdikleri ve yabancı olduğunu tahmin ettikleri insanları daha uzaktan keşfedip hemen kavgaya başlarılardı. Biri kendilerini ayırmak için araya giren garibanın ceplerini hızla ve ustalıkla yoklayıp ne varsa aldıktan sonra korkup kaçıyor gibi bir hava ile kavgayı bırakır, ardına bakmadan sokak içlerine dalar, öteki de ardından onu yakalama bahanesiyle giderdi. Bu tür kaçışlar -Para, cüzdan ne varsa alınmıştır- anlamına gelirdi. Çocukları ayıran soyulduğunu ancak ceplerine baktığında fark ederdi; Çoğunlukla da kaptırdığını düşünmez, nerede düşürdüğüne kafa yorardı.

Saatlerdir birlikte yürüyorlardı. Güneş tam tepedeydi. İkişinin de gölgeleri ayaklarının altında duruyordu. Öğlen yemeğini unutmuşlardı. İnsanlar kendilerini gölgeliklere atmıştı. Dağkapı'nın adı var kendisi yoktu. Tekkapı ile Dağkapı arasında bir bina gibi "Tek beden" adı verilen sur vardı. Karşıdaki yol, Fiskaya'ya doğru gidiyordu. Fiskaya'nın altında şehrin plato tarafını boydan boya geçen Dicle akıyordu.

Tek bedene yaklaştıklarında aralarındaki sohbet devam ediyordu. Fırat sohbetin sonuna doğru geldiklerini fark etmişti. Delil, bir an durdu, kara gözleriyle Fırat'a bakarak;

-“Belki bu son buluşmamız olacak. Ben gideceğim. Çok uzaklara gideceğim” dedi. Fırat, bir an derin bir yalnızlığın içine düştüğünü fark etti. Buruklaşmış, ne diyeceğini kestiremiyordu. Meraklı gözlerle Delil'e bakıp

konusmak istedi ama ağzını açamadı. Ayrılıklar peş peşe geliyordu. Delil, Fırat'ın şaşırdığını anlamıştı.

-“Senin için de söylemişim. Ama, ‘Kimse kalmaz, boşluk doğar’ diye arkadaşlar bekletti. Seni götürmeden yanaydım, ama arkadaşlar böyle uygun buldu. Sen buraya daha lazımsın. İleride olur” dedi. Ve beklemeden sevinçli bir gülümsemeyle gözlerini Fırat’a dikip;

-“Göreceksin ne gerillalar yetiştireceğim” dedi.

Fırat gerilla adını duyunca heyecanlanmıştı. Israrla;

-“Gelmek istiyorum. Boşluk olmaz. Ben olmasam da bu işleri yürütecek arkadaşlar var. Biliyorsun hep yedekli çalıştık. Celal de var” dedi.

-“Ha sana şunu da belirtiyim. Celal artık gelemeyecek. Başka bir işi çıktı. Ani oldu. Sana çok selam söyledi. ‘Gözlerinden öper, başarılar dilerim’ dedi.

Fırat biraz öfkelenmişti! Sitemle.

-“Celal nasıl böyle yapar. Vefasız hiç bizi görmedi” dedi. Delil;

-“O da çok üzülüyordu. Seni görmek için ısrar etti. Ancak olmuyordu. Seni bulması zaman alırdı. İnan o da çok üzüldü ve seni görmeden gittiğine üzüldüğünü söyledi” dedi.

Fırat için şehir artık dar olmuş, biran kendisini yapayalnız hissetmişti. Celal’de gitmişti. İçinden “Demek gerilla olacaklar” diye hasretlenmişti. Delil, birkaç adım yürüdükten sonra tekrar durdu. Dicle tarafında, ufkun ardından yükselen dağlara doğru elini uzatarak;

-“Bir gün gelecek dağlarımızda gerillalar savaşacak, artık ben gitmeliyim. Sana başarılar, kendini koru, bizi unutma!”

Bir anlık suskunluktan sonra;

-“Bak göreceksin ne gerillalar yetiştireceğim bu dağlarda” deyip şehrin kalabalığı içine karıştı...

TEMMUZ BORCU

"Biz Özgür Bir Nesil Yetiştirmek İstiyoruz"

M.Hayri DURMUŞ

Genişliği bir metre olan, önü parmaklıklı koridordan ayak sesleri geldi. Göz ucuyla baktığımda gardiyan hücremize doğru geliyordu. Demir parmaklıklı hücre kapısının önünde durdu. Anlamsız gözlerle hepimize bir bakış attı. O sırada uzun boylu biri hücre önünde belirdi. Gardiyanın arkasından gelmişti. Gardiyan kilidi açtı, kapıyı çekti. Uzun boylu tutukluyu içeri koyarken;

- "Bu sizin adamınız. O da burada kalacak," deyip kapıyı kilitleyerek çekip gitti.

İçeri girer girmez kendine ne uygun bir yer arayışına girdi, ne de bizim yer göstermemizi bekledi. Hiç birimizin zorunlu olmadıkça oturmak istemediği kaloriferin bulunduğu tualete yakın köşeye gidip, bağdaş kurarak oturdu. İlk bakışta "Bizim davadan yakalanmış, halktan biridir her halde" demiştim. Zayıf ve yaşlıca bir görüntüsü vardı. Betondan ranzayı göstererek seslendim;

-“Gel burada yukarıda otur.”
-“Sağ olun burası iyidir. Burada rahatım.”
-“Ama orası iyi değil. Hem tuvalete yakın. Hem de kaloriferin kırık demirleri sırtına batar.”
Yüzüme merakla bakarak cevap verdi;
-“Önemli değil burası iyidir. Ben olmazsam başka birimiz burada oturmak zorundayız. Fark etmez.”

Tekrar ısrar ettim.
-“Oradan arkadaşlar tuvalete gidip geliyor. Yukarıda oturmuyorsanız şu tarafta oturun, orası olmaz”, diyerek beton ranzanın duvar kısmını gösterdim.

-“Madem tuvalet yolu içindir... neyse az sonra kalkarım. Şimdilik rahatınıza bakın.”

Bu arada yanımdakilere yavaşça sordum. "Bu arkadaş kimdir?" Arkadaş yüzüme şaşkınca baktı. "Tanımadın mı? Hayri Durmuş' tur. " Hayri arkadaş gelirken, onların davranışlarında bir değişiklik olduğunu fark etmiştim ama anlayamamıştım. Çok zayıflamış, saç ve bıyığı kesilmişti. 79' da bir kez bizim evin bir odasında Mazlum Doğan arkadaşla görüşmüştü. Daha sonra çıkıp gitmeye hazırlanırken ayak üstü konuşmuştuk. Ondan sonrada bir daha görmemiştim.

Akşam olup dış kapılar kapandıktan sonra hücrelerden konuşmalar başladı. Yemek dağıtan arkadaş aracılığıyla herkes Hayri arkadaşın geldiğinden haberdar olmuştu. Kalın, gür sesiyle Kemal Pir arkadaş;

-“Doktor hoş geldin. Durumun nasıl arkadaşlar ne yapıyor. Durumları nasıl?” diye sordu. Hayri arkadaş Tıp Fakültesini okumuş olduğundan ona "Doktor" deniliyordu. Koğuştan yalnız getirilmişti. Konuşanlar gardiyanlarca dinlendiğinden genel-geçer şeyler konuşuldu. Önemli konular gizli notlaşmalarda tartışılıyordu.

Öğle yemeğinde piring ve kuru fasulye verilmişti. Kaç gündür dikkatimi bir şey çekiyordu. Hayri arkadaş bir eliyle yemek yerken diğer eliyle kaşığımızdan sofraya ve tabak kenarına düşen piring tanelerini, ekmek kırıntılarını toplayıp ağzına atıyordu. Tek, tek topluyordu piring tanelerini. O kadar doğal ve acele yapıyordu ki, pek fark edemiyorduk. Bir iki gün daha dikkat ettim, aynı şekilde devam ediyordu.

Henüz her öğün yetecek kadar ekmek ve yemek veriliyordu. Önündeki ekmeğin yarısını yer, diğer yarısını bırakırdı. Ekmeğin az geldiği zaman da kuralını sürdürürdü. Yanımdaki arkadaşları sofraya yemek dökmemeleri için gizlice uyardım. Bu kez kaşığımızdan dökülen taneleri alıyorduk. Kendisine:

-“Hayri arkadaş kaşıklarımızdan dökülen taneleri alıyorsun. Yemek çoktur. Önümüzden artıyor. Neden böyle yapıyorsun? Belki biz dikkat etmedik. Bundan böyle dikkat edeceğiz...” dedim

Arkadaşları uyardığımı sezmişti;

-“Hayır, zaten hep böyle yaparım. Neden dökülmüş-dökülmemiş demem. Abdullah arkadaş tabakta yemek bıraktırmazdı. ‘Yiğin’ derdi. Aslında ondan öğrendik. İnsan kendini nasıl alıştırırsa öyle biçim kazanır. Bize derdi ‘Devrimci zorunlu kalmadıkça kendini aç bırakmaz, yanındakini de aç bırakmaz, ama buldu mu da kıymetini bilip dökmeyiz’ Önümüzde zor koşullar var, kendimizi hazırlamalıyız” dedi. Öğrenmeye hevesliydim, kafamda, "Böyle bir arkadaşın yanımızda olması iyidir. Bizi geliştirir, çok şey öğreniriz" diyordum. O da bunu fark etmişti. Sorduğum da;

-“Yok yanlış bir şey değil. Öğrenme merakı insanı derinleştirir. Beyin tembelliği kötüdür. Tartışmayan, merak etmeyen, devrimcileşemez. Zayıf ve güçsüzler kendine güvenmeyenler, tartışamaz. Kürtlerde bu yoğundur. Düşüncenin gelişmesi ve üretmesi için kendini açığa vurması gerekir. Biz düşüncemizi açığa vurmaktan çekinmeyiz. Varsın yanlış olsun. Doğrusuna böylece ulaşırız. İçeride kapanıklık, suskunluk içinde gerilikleri örter. Tutum ve tavır geliştirmek devrimcilerin özelliğidir. Tabii düşünce ile tutum ve davranışlar gelişmemeli"

***

Bir öğle sonrasıydı, hücrede hafif bir uğultu oluşmuştu. Hayri arkadaş betondan ranzanın üzerinde bağdaş kurup oturmuştu. Gülümseyerek;

-İçinizde türkü söylemesini bilen var mı? diye sorunca şaşırdık, bütün arkadaşlar birbirimize baktık. Bizden türkü isteyeceğini hiç ummuyorduk.

-Hanginiz biliyorsunuz? diye sorusunu yineledi. Birden gözleri bana dikildi. "Sen biliyorsundur mutlaka" deyince diğer arkadaşlarda gülerek onayladılar. Şansım yoktu. "Pek bilmem" diye üstümden atmak istedim.

-Fazla bilmem sesimde iyi değil!..

-“Ağlama yar ağlama” türküsünü biliyor musun? diye sorunca meraklandım.

-Niye bu türkü?

-Bunu severim, hoşuma gider. Bunu biliyorsan iyidir. Yok eğer bilmiyorsan bir Diyarbakır türküsü söyle. Hani o “Diyarbakır etrafında dağlar var, fitil işler yüreğimde yara var” diye bir türkü varya, biliyorsan onu söyle. Yada, “Mardin kapı şen olur’u” söyle...

Türkü söylemek üzerime kaldı...

-Ağlama yar’ı biraz bilirim ama diğer arkadaşlar da söylesin. Bir de duydum sizde türkü biliyormuşsunuz.

-Ben pek bilmem.

-Ağlama yar’ı sordunuz, demek ki biliyorsunuz, dedim gülümseyerek.

-Ben bu türküyü sadece dinlemek istiyorum...

-Ama bir türkü de siz söyleyeceksiniz.

-Hele sen bir söyle bakalım, ama sesim pek iyi değil.

Zaman kaybetmeden türküye başladım çünkü Hayri arkadaşta söyleyecekti, kabul etmişti. Oysa ki, hiç tahmin etmiyordum. Nakaratlarda mırıldanarak eşlik etmesi rahatlatmıştı. Bu rahatlıkla türküyü bitirdim.

Hep bir ağızdan,

-Hayri abi sıra sizde, bekliyoruz, dedik. Hepimizi gülen gözlerle bir bir süzdükten sonra biraz durdu, hücremizde çıt çıkmıyordu. Sevinçle bekliyorduk. Kafamda hala “Acaba söyleyecek mi?” sorusu vardı. Yavaş ve yumuşak bir sesle “Bitlis’te beş minare ” türküsünü söylemeye başladı. Türkünün; “Doksan dokuz yaram var, bir yara da sen açma” bölümünü vurgulayarak söylüyordu. Türküye başlarken ki sevinçli halimiz gitmişti. Hepimizi bir hüznün sarmıştı. Türküyü bitirir bitirmez,

-"Urfanın etrafı dumanlı dağlar" türküsünü biliyor musunuz? diye sordu. Bilmediğimizi söyledik ısrar etmedi.

Akşam çökmüştü, bloktaki arkadaşlar moral yapmayı planlıyorlardı. Bu akşam şiirler türküler söylenecekti. Bilen arkadaşlar başlamıştı. Karasu arkadaşı sıkıştırdılar. Oda Drama Köprüsü'nü söyledi. Ardından bütün istekler Kemal arkadaşına yöneldi.

-Ya arkadaşlar bilmiyorum diye istekleri savuşturmak istediye de ısrarlar sürdü. Herkes sesini kesti. Hücrelerde sanki nefes alınmıyordu. Bu sessizlik türküyü söylemeye davetti. Kemal arkadaş o kalın ve gür sesiyle,

-Bakın pek bilmem, bildiğim kadar söyleyeceğim tamam mı? diye seslendi. Kimse cevap vermedi. Gür ve tok sesi hücrelerde yankılandı.

-“Seri çiya be dumane berxemin
birin kure be dermane çavemin
gelo çıma ew çı hale megri megri ...” türküyü burasında keserek bağırdı,

-Bakın benden bu kadar. Haydi bilen ir arkadaşta
“Eşkiye dünyaya hükümdar olmaz” türküsünü söylesin...

***

Koğuşlar da cezaevinin kurallarına uymayıp, direnenler ayıklanıp, iki blok halindeki 35 ve 36. Koğuş adı verilen hücrelere konuluyordu. Ancak çoğunlukla 36' ya götürülüyordu. Mazlum ve Ferhat Kurtay arkadaşlar 36' da bulunuyordu. Koğuşlar üzerinde baskı ve ayıklamalar sürerken, ailelerle görüşlerde yasaklanmıştı. Aileler konusunu konuşuyorduk. Bu durumu nasıl karşılayacaklardı? 12 Eylülün onları da zorlayacağı belliydi.

-“Geçen süreçte eve mektup yazmıştım, dedim onları bazı konularda hazırlayayım. Onların beklemediği bir mektuptu. Dedim ki; 'Zindanlardan size sesleniyorum. Ama bu sizi asla umutsuzluğa düşürmemelidir. Soğuk kanlı olunuz ve geleceğe umutla bakınız. Ve aylardır ilk defa size mektup yazdığım için üzüldüğümü veya özlem çektiğimi yani sizi özlediğimi sanmayın. Size şunu belirteyim ki benim düşüncem veya üzüntüm olsa olsa ülkem ve halkımla ilgilidir. Sizin için özel bir üzüntüm, özlemim yoktur. Mücadeleye katılmam sadece ve sadece ülkem, halkım ve insanlığın çağrısı için olmuştur. Mücadeleye atıldığım ilk

günden beri çok iyi biliyordum ki, Kürdistan gibi bir ülkenin kurtuluşu, halkımızın refaha kavuşması nesillerin işidir. İlk başta bir avuç insandık, kimse bizi ciddiye almıyordu. Daha başka şeyler düşünmek lazım. Hep beraber daha başka şeyler düşünmeliyiz. Bu günkü ağır şartlara rağmen gerçek kurtuluş yolunu bulmalı, körü körüne, oflayıp puflamaktan, ağlayıp sızlamaktan kurtulmalısınız. Benim için yılların, ağır hapislerin, müebbetlerin, hatta idamların önemi yoktur. Ben PKK davası içinde bir damla bile değilim... Her şeyden önemlisi PKK'nin onuru ve prestijidir... Ben yoldaşlarımla varım, ben halkımın bir parçasıyım...' durdu ve ekledi... "Onlara açıkça şunu da yazdım; 'Hayri ancak mücadele yolunda kaldığı müddetçe Hayri'dir. Beni yönlendirecek olan bağlı olduğum ilkeler, bağlı olduğum ideoloji ve politikadır...' Herhalde anlamışlardır. Her fırsat bulduğumuzda ailelerimizi bilinçlendirmeli, politikleştirmeliyiz. İlk defa böyle bir dava ile karşılaşılıyorlar. Onlara çok iyi anlatmalıyız..." Konuşmasını burada kestikten sonra gülümseyerek bana baktı. Neye gülümsediğini çıkaramadım. Ne olabilir diye düşünürken;

- "Belki bizim ev demıştır, 'Bizi nasıl özlemiyor?' Bu sözüne kafaları kesin takılmıştır. 'Bizi acaba unuttu mu?' diye" Yüzündeki gülümseme havaya dağıldı. Başını eğmeden gözlerini yere indirdi, bir an böylece bekledi. Ardından gözlerini diktiği yerden ayırmadan,

- "Bizim özlemlerimiz nedir? pek bilmezler. Bilen olsa da henüz derinliğini anlamaz. İnsanlar da özlem küçültülmüştür. Evlat özlemi veya aile özlemini aşamazlar. Büyük özlemler yaratmak gerek..."

Öğlen sonrasıydı. Bu gün sabahdan beri bir sessizlik vardı. Yanımızda ekmek içini hamurlaştırıp, tutkalla yoğurduğumuz küçük satranç taşları vardı. Arada bir fırsat buldukça oynardık. Baskılar başladığından beri pek oynayamıyorduk.

- "Satranç biliyor musun?"

- "Doğru ceza evine geldikten sonra öğrendim."

-“Bizim Mazlum satrancı çok sever. Dışarıdan satrançla ilgili kitaplar getirtti. Güzel hamleleri var” oynadığımız oyunu göstererek;

-“Bak şimdi burada olsaydı, bu oyun kesin bu biçimde olmazdı”

Hayri arkadaşla birkaç kez satranç oynadık. Bazen pat çıkardı. Bazen de mat yapardım. Oyun sonrası hamleleri düşünüyordum. Aldığım matlar pek kafama yatmıyordu. Beni zorluyor sonra sanki fark ettirmeden oyunu veriyordu. Çok sonra anlayabildim. Ama bunu sezdirmemeye dikkat ediyordu.

-“Bizim Mazlum” diyordu ‘Elimde imkan olsa tüm Kürdistan köylerine satrancı götürürdüm...’ Bazen durup durup ‘Hayri’ diyordu, ‘Sen var ya tam da Minorsky’nin tarif ettiği Kürt tipisin...’ dedi. “Ben de kendisine; ‘Mazlum dışardan kitap istemeye gerek yok seni bir köşeye kütüphane diye koyalım. Hiç olmazsa kitaplara masraf yapmayız’ diyordum...”

Kendi kendime "Acaba Mazlum arkadaş da böyle her fırsatta Hayri arkadaştan söz ediyor mu ?" diye düşündüm.

***

Günler izleyemediğimiz hızda geçiyordu. Göremediğimiz güneş herhalde batmak üzereydi. Dışarı ile aramızda sadece aydınlık vardı. Karanlık inmeden önceki aydınlığın, sessizlikle sıvandığı loşlukta gözleri pırıl pırıldı. Günün dayak ve çığlıklarla geçen gürültüsünden yorulan diğer arkadaşlar bir köşede uyumuşlardı. Hücre parmaklıklarının hemen önünde karşılıklı oturmuştuk. Bir ara derin bir nefes aldı. Bu nefes alış dalgınlığımı biçip geçmişti. Bakışlarım kendiliğinden üzerine kaydı. Herhalde gizli bir iç çekmişti. Bir şeyler söyleyecekti. Yüzü bana dönük fakat dalgın dalgın parmaklıklara bakıyordu. Başını çevirmenden, bir an beni süzdü. Kısa bir süre önüne baktıktan sonra yavaş, tatlı bir sesle;

- “Ona bir şey olmasın yeter... O yeniden yaratır...”

Durdu; derinlere, uzaklara, bilinmeyen sonsuzluğa dalar gibi gözlerini boşluğa bıraktı. Az önce bir şiirin mısrasını okudu sandım. Boşluğa bakarken bir an üzgün bir

hal aldı, fakat bu uzun sürmedi. Bir gurur dalgası onu sarmalayıp önüne kattı sanki. Duygu gücü, ses tonuna yansdı.

-“Adımları çok genişti. Ona bir türlü yetişemiyorduk. Ulaşmakta zorlanıyorduk. Çok, çok büyüktü adımları. Hiç birimiz ona ulaşamadık. O, hep önde giderdi. Bir bilsen ne kadar derindi. Onu anlamakta zorlandık. Onu iyi anlayamadık...” Doğrusu pek anlayamadım. Neydi uzun adımlar? Kime ulaşamıyorlardı? Aklım anlattıklarında, gözlerim bana bakan gözlerindeydi. Yüzü mertçe, bakışı yürekliydi.

-“Abdullah arkadaşı anlayamadık. Ben kendimi sorumlu tutuyorum. Hata yaptım. Bu kadar insanımız buraya dolduruldu. Bundan kendimi sorumlu tutuyorum. Çok sayıda arkadaş istemişti. ‘Göndersek çalışan kimse kalmaz’ diye düşünmüştüm. Oysa hamleyi anlamamıştım. Kimseyi ortak yapamam. Kendimi sorumlu tutuyorum... Bunu tarihe belgeletmek gerek. Bu yapılanlardan kendisi sorumlu değil. Biz dar ve güncel kaldık. Ama kimse, ‘Onu dinlemediler’ de diyemez. Biz anlayamadık. Mücadele içinde çıkan hatalarda da biz sorumluyuz. Ona mal edilemez... O çok dikkatli ve hesaplıydı”

***

Gök yüzünde yıldız var mıydı? Çoktandır görememiştik. Bizim pencere yüksekten olduğundan, görünen gökyüzü parçasında yıldızlar payımıza düşmemiştir. Ne ay ne de ışığını göremiyorduk, unutmak üzereydik. Hücrenin erkenden yanan ışığında saate bakmadıkça akşam ile gecenin farkı anlaşılmıyordu. Sohbet uzun sürmüştü. Bütün hücre uykudaydı. Bu saatte Kürdistan da uykudaydı. Birkaç yerden hafifçe fısıltılar geliyordu. Demek bizim gibi uyumayanlar vardı. Cezaevinde çıt çıkmıyordu. Fırtına öncesi sessizlik gibi. Gerçi biz rüzgarı da unutmuştuk. Duvarların ardındaki rüzgar, bütün koridorları geçerek kaldığımız hücre de nasıl esecekti ki...

-“Haydi uyuyalım. Bakalım sabaha ne olacak. Bunlar bizi rahat bırakmayacaklar”

-“Oldu Hayri abi uyuyalım”

Bir saate yakın bir zaman geçmişti ve o hala uyanıktı. Sonra sessizce uyudu. Yeri dar olmasın diye, sağ yanındaki arkadaşı yavaşça ittim. Nöbet değişimi yapan gardiyanların aralarındaki konuşma sesleri geliyordu. Gözlerini göremedim ama sesleri uykuluydu. Benim de göz kapaklarım kapanıyordu...

***

Dün sabah birinci katta Kemal Pir arkadaşın kaldığı hücreden başlayan, salona çıkarıp dayak atma geleneği başlatıldı.

Bu sabahta kahvaltı verilmedi. Bulunduğumuz ikinci katın demir parmaklıktan yapılmış kapısı açıldı. Dört gardiyan hücremizin önüne geldi. Gardiyan kapı kilidini açarken,

- "Hey siz ikiniz dışarı çıkın" dedi. Önceden belirlendiğimiz anlaşılıyordu. On hücrenin bulunduğu uzunca koridoru geçtikten sonra ana salona girdik. Hücrelerin önünden geçerken arkadaşlar merakla bizi izliyordu. Niçin götürüldüğümüzü tahmin etmişlerdi. Birkaç hücreden, "Uygun mu-değil mi?" tereddüdü yaşayan "Merhaba" anlamında başlar sallandı. Çoktandır birbirimizi görmemiştik. Sadece seslerimizi duyabiliyorduk.

Girdiğimizde ara salon "Mavi bereli komando" denilen askerlerle doluydu. Hepsi uzun boylu, iri yarı, özel seçildiği anlaşılan tiplerdi. Salona girer girmez her birimize on-on beş kişi düşecek kadar başımıza üşüştüler. Her biri bir taraftan bağırıp-çağırıyordu;

- "Söyle lan Türk müsün?"

- "Oğlum çabuk kararını ver, kurallara uyacak mısın?"

- "Akıllı olun, adam gibi konuşun. Bak sizi zor duruma koymak istemiyoruz."

- "Haydi lan söyle, söyle çabuk Türk müsün?"

Hiç birinin cevap bekleyecek hali yoktu. Hayri arkadaşı salonun pencere tarafında, beni de merdivenlere yakın tarafta aralarına alıp dövmeye başladılar.

Hayri arkadaşın üzerine üşüşenler bir yandan onu döverken bir yandan da yere devirmeye çalışıyorlardı. Hayri arkadaşın boyu bir kaçından uzundu. Yarım saate yakın onu yere devirmek için uğraştılar. El ve ayaklarına ikişer asker

düşmüştü. İri-yarı biride arkadan beline sarılmıştı. Bir-ikisi geri çekilip, diğerlerinin dövmesi için yer açmak isterken, o bunu fırsat bilip; doğrulmaya çalışıyordu. İki saate yakın tam bir boğuşma yaşandı. Zemin beton olmasaydı ortalık toz-duman içinde kalacaktı. Onlar üstüne çıkıp dövüyor o ise hiç bir hamleyi rahat uygulama fırsatı vermiyordu. Komandoların bağırışları sürüyordu.

-“Lan bu ibne ses bile çıkartmıyor!..”

-“Domuz gibidir canı yanmıyor herhalde!..”

-“Komandolarr!..”

-“Allah!”

-“Yunan-Ermeni tohumu...”

-“O...çocuğu rahat dursana...”

-“Söyle lan insanları niye kestiniz? Ha, niye öldürdünüz? Söyle, söyle insanlara niye eziyet ettiniz! Hiç mi acımadınız lan!... Ne Kürdü ha...? Ne sosyalizmi...? Rahat, rahat evinizde otursaydınız... Çekin böyle...”

-“Hele boyuna bak... sırk...”

Onunla uğraşmaktan, bağırıp çağırmaktan yorulmuşlardı. Sürükleyerek getirip hücreye attılar. Sol gözünün çevresi mosmor, içi kıpkırmızıydı. Yüzü şişmişti, zayıf olduğundan şişikler hemen göze çarpıyordu. Ellerinde morarmalar, sıyrık ve şişmeler olmuştu. Arkadaşlar bez ıslatıp getirdiler. Gözüyle ilgilenmek istediler;

-“Hayır benim ki önemli değil, siz arkadaşın yüzünü silin. Arkadaşı hırpaladılar onunla ilgilenin”

Ona dayak atılırken gördüklerim, gözlerimin önünden gitmiyordu. Ona kendisi hakkında düşündüklerimi söylemek istiyordum. Ama “Nasıl anlatayım?” diye kafamda tartışıyordum. Uygun mu-değil mi? ikilemindeydim. O hep diyordu; “Devrimciler birbirlerine açıktır, düşüncelerini söylerler, çekinmezler” kendimi iyice hazırladım.

-“Hayri abi bir şey söylemek istiyorum. Belki yanlış olabilir. Seninle ilgilidir. Kızmasın her halde” Hemen cevapladı;

-“Neden kızayım. Söyle. Doğruysa doğrudur. Yanlışsa düzeltiriz”

Gülümseyerek;

-“Söyle ne diyorsan söyle, biz arkadaşız” dedi.

Tereddütlü olduğumdan, utangaçlığım yüzüme ve konuşmama yansımıştı.

-“Açık söylüyorum. Bize dayak atılırken gözüm hep sizdeydi. Dikkatle bakıyordum, ‘Hayri abiyi dayakta bir göreyim. Ne yapacak? Nasıl davranacak. Sizinle önce kalmamıştık. Gerçi o kadar önemli değil ama, ‘Şimdi nasıldır? diye kafamdan geçirmiştim. Size bunu söylemek istemiştım. Bu güvensizlik değildir. O anlamda söylemiyorum. Size karşı açık davranmak istiyorum. Doğrusu bir savaş alanı olmuştu”

Dikkatle dinledikten sonra bir süre durup düşündü. Gözüm hep onda. Merakla dinlerken duruşu birden değişti, ciddileşti. Gözünü uzaklara dikti. İçimden “Eyvah herhalde yanlış bir şey yaptık” dedim. Utangaçlığın yerini, dalgınlık, durgunluk almıştı. “Ne söyleyecek?” diye bekliyordum. Kelimelere vurgu yapa, yapa ciddi bir tonla.,

-“Tabii dikkat edeceksin... Dar-zor ve önemli süreçler de çok dikkat edeceksin... Kim olursa olsun bu böyledir. Kuşku-güvensizlik ayrı, dikkat etmek ayrıdır. Bu her devrimcinin görevidir”

Durgunlaşmış, biraz kasılmış halim hemen gevşemişti. Olumlamıştı demek. Kuşku ve güvensizliğin bir nedeni de yeterince tanımamadır. Sorun bu değildi. Gözlemci olmak gerekirdi. O anda kim bana baksaydı, gözlerimdeki utangaç sevinci kesin görebilirdi. Dikkatle dinlemeye devam ettim.

-“Dikkat ve duyarlılık bizim emniyet tedbirimizdir. Bunu yapmadık mı boşlukları başkaları doldurur. İnsanlar körü körüne itaate, yönlendirilmeye alıştırılmıştır. Ve tarih boyunca bu kültürle biçimlendirilip yetiştirilmiştir. Biz özgür bir nesil yetiştirmek istiyoruz. . . Bizim asıl hedefimiz budur. Bu bizi milliyetçilerden sosyal-şovenlerden hatta bir çok sol-sosyalist örgütten ayıran temel noktalardan biridir. Emperyalizm ve gericilik insanları, hem düşünsel, hem de davranış açısından kendine bağlamış ve köleleştirmiştir. Bu Kürdistan'da asimilasyonla daha da katmerleştirilmiştir. Sovyetlerdeki revizyonist politikaları da sağlıklı ve doğru bulmuyoruz...Yeni bir insan, yeni bir nesil yaratmak bizim

hareketimizin temel özelliğidir..." Durdu biraz bekledi. Sol gözünün morluğu v kırmızılığını onu dinlerken görmüyordum sanki... O dayak savaşımdan çıkan kendisi değilmiş gibi, istekli ve rahat konuşuyordu. Birden yüzüne hafif bir gülümseme yayıldı. Sol gözündeki morluk ve şişkinlikten dolayı gülümseyince göz kapakları birleşti...

- "Bende sana dikkat ediyordum. Sen de iyiydin. Bizden geri kalmadın"

Duyduklarımı, acılarımı sevince dönüştürmüştü. İçimden; "Keşke dayak atmaya götürdüklerinde hep birlikte olsak" diye geçirdim.

***

İşte şafak attı herhalde. Güneş kim bilir nasıl doğuyordu? Dışarıda güneş, hücrede günün aydınlığı doğardı. Arkadaşlar dışarıda ne yapıyorlar? Her günkü sorular yine sabah kuyruğuna girdi. Ama sıra bir yerde bozulacak. Niye mi? Çünkü koşuylardan dayak ve çığlık sesleri gelmeye başlayacak.

Ama koridorda atılan dayaağın bir diğcr amacı da psikolojik etki içindi. Soruşturmalar da çokça kullanılan bir yöntemdi. Dayak ve çığlık sesi herkeste aynı yankısını bulmazdı. Kimisinde asıl hedefleri olan korkuyu salmak olurken, kimisi de öfkeyi veya taşkınlığı da doğururdu. Ama en kötüsü acıyı dışa vuran bu seslerin akışına kendini kaptırıp, gamsızlaşmaktır. Boyun eğen insan bunu kanıksar, kanıksama önce ruhun yüceliğini kaybetmesine oradan da iradenin iflasına götürür. İnsanlık ruhunun ve onu koruma gücü olan iradenin örselenip, tükenmeye gidişi böyle başlar. İnsan artık bu noktada kendisi olmaktan çıkar, kendi özüne yabancılaşmış bir makineye döner. Adı siyasal literatürde; ihanettir. Bazen insan böylesi durumlarda güç getiremeyip çaresizde kalabilir. Ancak bu onda derin bir öfkeye yol açmaktan, bu öfkeyi direniş gücüne dönüştürmekten uzaklaştırırsa, kalbe giden damarın önce tıkanması sonra kapanması gibi olur. Kalp durur. İnsan orada ölmüştür. Orada insanın posası kalmıştır. Ölümle-yaşam sınırı oluyor aynı zamanda. Açık ya da gizli, tavir önemlidir. Ve mutlaka alınmalıdır.

***

İşte dayakla, çığlık sesleri ç içe gelmeye başladı. Uzaktan gelen sesler önce en yakın engellere çarpıp yankılanarak uzaklaşırdı. Ancak bu sesler duvarlara çarpmadan önce yankısını Hayri arkadaşta bulurdu... O dayaklar kendisine atılıyormuşçasına uzandığı yerde kıvranırdı... Hemen doğrularak kulak verirdi. Kolları bedeni zincire vurulu bir ananın yavrusuna yapılan zulümden duyduğu acıya benzerdi...

-“Bak insanımızı ne hale getirdiler. Bunlar insan değil, bu insanlık değil... Onlar görecekler...”

Öfkesi derindi. Ayağa kalkıp iki metre uzunluğundaki hücreyi turladı. Bir an durdu ve oturdu... Öfkesi sanki dehlizlerde kaybolup gitmiş, derinliklere gömülmüştü. Yüzü ve bedenini sakın bir hava sarmıştı. Rahat, coşkun ve gururluca;

-“Bak iyi dinle bu sesleri... Tüm dünya duysun... Kürdistan Vietnamlaşıyor. Bu çığlık sesleri duyulmalı...”

***

1981 yılına ölüm orucuyla girilmişti. Bu konuşmayı yaptığında ölüm orucunda haftalar dolmuştu. "Bu baskıları, hafifletmek, frenlemek gerekiyor. Ölüm orucu dikkatleri üzerimize çekecek. Bize zaman kazandıracaktır. " demişti.

Akşam başlamış, elektrik lambalarının ışığı her yanı almıştı. Bu akşam cezaevi ıssızdı. Hayri arkadaş parmaklıkların önüne geldi. Yüzü parmaklıklara dönük bağdaş kurarak oturdu. Kemal Pir kendisine, "Yüzbaşı anladığım kadarıyla beni sorumlu sanıp, muhatap alıyor. Ben kendisine "Burada başka arkadaşlar da var, ben tek değilim" diyerek, dolaylı olarak sizinle muhatap olmasını istedim. Ne diyorsun? Kendisine direkt söyleyeyim mi " diye bir haber göndermişti. Kemal arkadaşın tok sesi koridorda yankılandı;

-“Doktor dinliyorum”

-“İhtiyar önemli değil. Hem daha iyidir. Öyle bilsin. Fark etmez. Tamam”.

-“Yanlış anlaşılır diye düşünmüştüm”

-“Hayır yanlış yok. Öyle devam et”

Kimse aralarında ne konuşulduğunu çıkaramadı. Nedir? Ne olabilir? soruları cevap ararken. Hayri arkadaşın sesi yükseldi;

-“Arkadaşlar... Bakın... Kürdistan artık Vietnamlaşıyor. Bu çılgılık seslerini duyun... Tüm dünya duysun... Bundan sonra böyle anlamak gerekiyor...”

Akşamları yapacağı bir çok konuşmayı önceden tartışırdı. Sorup değerlendirirdi. Böylece bizi yoğunlaşmalarına katardı.

36' dan bir haber gelmişti; Ferhat Kurtay bir grup arkadaşla birlikte kurallara uyarak koğuşlara gitmişti... Ancak oradakilerin buradan, 35'ten haberleri yoktu. Nasıl olur? Niye yaptı? Ne olabilir? soruları tartışılıyordu. Süreç ve koşullar ağırdı. Her şey olabilirdi. Ama Ferhat arkadaş acaba neden böyle yaptı? anlaşılmaya çalışılıyordu. Hayri arkadaşına bunu sormaktan çekiniyorduk. O bizim bu konuyla meşgul olduğumuzu sezmişti.

-“Ferhat'ı tanıyor muydun?”

-“Diğer cezaevindeyken bir süre birlikte kalmıştık iyi bir arkadaştı. Niye böyle yaptı acaba?”

-“Ferhat'ı iyi tanırım. O arkadaşın mutlaka bir bildiği vardır. Gitmeseydi daha iyi olurdu. Ama artık gitmiş. Mutlaka bir hesabı vardır, o nerede olsa mücadeleyi sürdürür. Onun daha kötü bir pozisyonu tercih edeceğini sanmıyorum. Yakalandığında bir şey kabul etmemiştir. Bir silahı vardı, üstlendi. Sorumluluğunun bilincinde bir arkadaşdır. Yanlışta yapsa telafi edebilecek mütevazilikte ve güçtedir. Arkadaşlara söyleyeceğim, arkadaşını fazla tartışmalar iyi olur. Mutlaka onun bir bildiği vardır”

Elazığ grubundan bazıları üç gündür hücreye getirilmişti. Zaten bu üç gündür de hücrelerde dayak durmuştu. Üçüncü katta kalan Elazığ grubundan Şahin Dönmez, kurallara uymak için salona götürüldü. Salona ulaşır ulaşmaz, gardiyan;

-“Söyle Türk müsün? Kurallara uyacak mısın? ”

Şahin önce kem-küm etti, sonra;

-“Tamam dövmeysin ben Türküm, kurallara da uyacağım...” diye cevapladı.

-“Hah böyle akıllı ol. Aferin aslanım. Haydi hücrene, sana ne lazımsa iste alalım”

***

Herkes Şahin'in salondaki durumunu biliyordu. Akşam gardiyanlar çekildikten sonra Şirket;

-“Şahin soruşturmada her cop yiyişinde parça parça partiyi sattın. Şimdi ceza evinde parça parça kendini satıyorsun”

Şahin;

-“Hayır yanılıyorsun. Yanlış düşünüyorsun...” diye konuşmaya başlamıştı ki, Kemal Pir;

-“Şirket bırak onu. Biraz utanması lazım. O hainliğe doğru...” diye konuşmasını sürdürürken Hayri arkadaş;

-“Kemal onu bırakın. Kimse karışmasın. O çocuk değil. Ne yaparsa yapsın. Direnirse kendisi bilir. Teslim olursa kendisi bilir. Kimse onulma tartışmasın. O serbesttir. Her şey kendisine kalmış. Onu iknaya uğraşmanın anlamı yok. Doğruyu-yanlışlı bilir. Bırakın. Tavrını ne yönde koyacaksa o bilir. Biz ona karışmayacağız” diye müdahale etti.

Hayri arkadaşın sesini alan Kemal arkadaş cümlesini tamamlamadan sustu. Hayri arkadaş bize dönerek;

-“Bizim Kemal tartışmada güçlüdür. Kimse önünde duramaz. Şahin için kendisini yormaya değmezdi. Yoksa o Şahinin yakasını öyle kolay bırakmazdı. Şahin bitmiş, bari bir tokat yeseydi. Biraz sopa yeseydi, teslim de olsaydı derdik, ‘Demek onda da biraz kırıntı kalmış...’

***

Gardiyanlar Karasu arkadaşı kaç günden beridir zorluyordu. Ona "Sen Türk müsün?, kurallara uyacak mısın?"sorularını sormaktan vazgeçmişlerdi.

-“Karasu bir ah de yeter. Sana dayak atmayacağız. Yoksa her gün böyle sürecek...” diyordu Onbaşı. Artık bundan da vazgeçerek;

-“Karasu aslanım benim, artık ah deme. Seni böyle götürüp dayak atacağız”demeye başlamıştı. Hayri arkadaş bu konuda pek rahatsız olmuyordu.

-“Karasu çelikleşti artık. Ona artık diş geçiremezler. Taş gibidir. O bir direnişçidir, partiye bağlıdır” diyordu.

Ferhat Kurtay arkadaşın koğuşa gidişinin ardından 36 ya baskınlar sürdü. Biraz daha eleme yaptıktan sonra, kalanları yanımıza; 35 e getirdiler. Mazlum arkadaşla birlikte gelen bu grup hücrenin dördüncü katına konuldu. Hayri arkadaş;

–"Arkadaşlar 36 da iyi direnmişler ama yanlış yöntem seçmişler. Onlar hücreden çıkmadan dayak için el ve ayaklarını parmaklıklardan uzatmışlar. Aslında onların yöntemi daha zordu. Ama zaman kazandıran-uğraştıran bir yöntem değildi. Bundandır ki yeni olan arkadaşlar zorlanınca, kurallara uymak zorunda kalmışlar. Ferhat bu durumu biraz çözümlemiş. Boşluk kalmasın diye en zor olanı tercih etmiştir. Çünkü

Koğuşlarda onu çok zorlayacaklar. Biz burada ellerimizi uzatmadık. Tek, tek çıkarıp götürmek, dayak atmak, bir de direnişle karşılaşınca, onlara zaman kaybettirici-uğraştırıcı oluyordu. Tabii bize de zaman kazandırıyor. Bize avantaj sağladı. Mazlum onların yöntemi, en zorlu olandı..." dedi.

–"Geçenlerde gardiyan "Elini uzat birkaç tane vurayım" deyince ben; "Hayır" dedim. Bana "korkuyor musun?" diye sordu, ben tereddüt ettim. Bir an, 'Elimi çıkarmazsam korkak derler mi?' diye düşündüm. Kötü bir ikilemdi. Gardiyan "Bak, elini uzatmazsan seni götürüp döverim" demeseydi çok zorlanacaktım. "Çıkar, götür" dedim. Aslında korkak damgası yememek için söyledim. Başka bir şey düşünmedim. Siz bana, "İyi yaptın" demeseydiniz, 'Arkadaşlar ne düşünecekler' diye düşünüyordum" bunları söylerken Hayri arkadaş bana bakıp gülüyordu.

–"Tabi onlar gelip burada deneme yaptılar. Diğer katlardaki arkadaşlara da yaptılar. Tutmadı. Onlar bizi de 36 yöntemine çekmek istedi. Bir yandan da iyi oldu. Her iki yöntemi de denediler. Yinede direniş baskın çıktı" dedi.

***

Koğuşlardan gelen dayak ve çığlık sesleri gün geçtikçe artıyordu. Dışarıda hava nasıldı? Mevsim nasıl geçiyordu? 12 eylül fırtınası halk üzerinde nasıl esiyordu? Arkadaşlar mücadeleyi sürdürüyor muydu? Cevabını bilmediğimiz, ama

üzerinde tahminler, hayaller kurduğumuz sorulardı. Hayri arkadaşın gündemini dolduran şey daha farklıydı.

-“Bunlar mahkeme öncesi her şeyi bitirmek istiyorlar. Mahkemeleri savunmasız bırakmak istiyorlar. Savunmaları mutlaka yapmamız gerek... Bu davayı savunmasız bırakamamalıyız. Bir gün ölse, bizi yok etseler de belki bir gün birileri çıkar savunmalarımıza bakarak bu mücadeleyi sürdürür. Dünya halklarına ve tarihe mutlaka bir belge bırakmamız gerekir. Ne pahasına olursa olsun bunu yapmalıyız...”

Ölüm orucunun anlamı ve hedefi üzerinde yoğunlaşıyordu.

-“Ölüm orucunu aslında biraz zaman kazanmak, baskıların yönünü değiştirmek için yaptık. Onlar baskıları şiddetlendirerek yapımızı erken düşürmeyi planladı. Ayrıca bizim dışarıdan haberimiz yok. Onlar bir mahkeme tarihi belirlemiş olabilirler. Baskıların hızlanıp, şiddetlenmesi sadece bizi kurallara uydurmak için değildir. Başka planları da var. Ardından onları devreye koyacaklar. Savunmalar çok önemli. Bu mücadele savunmasız kalmamalı. Her şeyi göze almamız gerek. Kim ne derse desin. Bizi bitirmek istiyorlar. Savunma yapmadan gitmek doğru değil...Mutlaka bunu yapmamız lazım... Bu süre içinde planlarının ne olduğunu da öğrenmiş oluruz”

Günlerdir bu konu üzerine yoğunlaşıyordu. Problemi tespit ettiği belli oluyordu. Bundan sonrası üzerine düşünce üretiyordu;

-“Aslında bazı idari kuralları insan kabul edebilir. Bu temelde savunma hakkını öne çıkarabilir. Bunu kabul ettirebilsek iyidir. Bir de zamanı ne kadar uzatsak karlıyız. Arkadaşlarda gittikçe zorlanıyor. Böyle bir direniş tarihimizde ilktir. Onlar kontrolümüzden çıkarmak istiyor. Savunmalar için her şeye katlanacağız”

Bu son cümleyi söylediğinde, kilitlenmiş gibiydi. İlk defa elini yumruk yaparak konuştuğunu görmüştüm.

-“Biliyorsun bizi örgüt görmek istemiyorlar. PKK demiyor, parantez içine alıyorlar. Bizi bir çete gibi yansıtmak istiyorlar. Biz parti kimliğimizi savunacağız. İdeolojik

yanımızı göz ardı edip, sıradan bir şiddet hareketi gibi yansıtmak istiyorlar. Aslında biz şiddet taktiğini mecbur olduğumuzdan kullandık. Hatta eğer Şahin yakalanmasaydı parti ilanımızı geciktirecektik. Parti gibi örgütlenip çalışacak, ancak kendimizi grup gibi gösterecektik. Bu karşımızda, düşüncemizi dile getirmeye fırsat vermeyen güçten kaynaklanıyor. İşte Haki arkadaşın şahadeti. Ve biz ondan sonra, ajanlaşmış-kişi-kurumlara karşı şiddet yöntemine başvurduk. Hilvan ve Siverek'te de öyle... Devam ederse bu bizi halk savaşının diğer aşamalarını uygulamaya götürecektir. İnkâr ve imha var... Parti programı bizim istemlerimize göre değil ki, objektif koşullara göre şekillendi. Ne kimseyi kandırıyoruz ne de kimsenin tarihteki gibi bizi kandırmasına fırsat vereceğiz. Bir kurtuluş hareketiyiz. Yeni bir insan , yeni bir nesil yaratmak istiyoruz. Biz emek partisiyiz. Bunları mutlaka belgelemeliyiz..."

***

Ölüm orucu eylemini ve katılanları ilk defa görüyordum. Mücadele tarihimizde de ilkti. Daha önce açlık grevlerine girmiştım. Bu farklıydı. Hayri arkadaşı bu nedenle hep gözlemliyordum. Tuvalete gidiş gelişlerindeki süre gün geçtikçe uzuyordu. Normalde birkaç dakika sürmesi gerekirken yarım saat, kırk beş dakikaya çıkıyordu. Sadece pantolonunu açması ve özellikle tuvalet duvarlarına tutunarak çömelip kalkması en uzun zamanı alıyordu. kafamdan çömelip kalkmasında yardımcı olmayı geçiriyordum. Bir hafta boyunca onu buna izin vermeye ikna etmek için gerekçeler hazırladım. Çünkü zorlanıyordu. Ama izin verecek miydi? Nasıl bir açıklama yapmalıydım. Hep yoğunlaştım. Sonunda kendimce ikna edici olacağına inandığım konuşmamı hazırladım. Kendimden emindim. Ama nasıl karşılayacağını kestiremiyordum. Söyleyeyim mi, söylemeyim mi? ikilemini aşamıyor, hep tartışmayı erteliyordum. Yine de söyleyebileceklerini önceden hesaplıyordum. Birkaç kez söz arasında söylemeye çalıştım ama kabul etmedi.

Bu kez hazırlıklıydım. Hücre duvarına bitişik iki adımlık tuvalete kolundan tutup götürdüm. Benim kendisini bırakıp çekilmemi beklemeden başladım tezlerimi sıralamaya

-“Hayrı abi biliyorsun bizde feodal tutuculuk olmamalı.  nemli oranda kendime göre bu konuda kendimi bilinçlendirmeye çalışmışım. Tuvalete giriş çıkışta zorlanman doğaldır. Eğer bir mahsuru yoksa sana yardımcı olmak istiyorum. vb. vb. Akıma ne geldiyse peş peşe sıraladım. Hayrı arkadaş merakla gözlerimin içine bakıp konuşmamı dinliyordu. Hala ayakta, gitmemi bekler haldeydi. Yavaş bir sesle;

-“Sağol yaparım, fazla önemli değil.”

-“Ama benim içinde fazla önemli değil.”

-“Pek zorlanmıyorum. Ben öylesine yavaş hareket ediyorum.”

-“Hayrı abi, bak anlıyorum beni iknaya çalışıyorsun. Sizde feodal geri kültürün olduğunu sanmıyorum. Eğer bu varsa ve bu konuda reddediyorsan açık söyleyeyim sizinde bildiğiniz gibi doğru değil, kabul etmiyorum.” Hayrı arkadaşla ayaktaki tartışmamız benim uzun, onun kısa yanıtlarıyla on beş dakikayı buluyordu. O reddettik e ben görüş üstüne görüş dayatıyordum. Yine yanıt bekliyordum. ‘Herhalde ikna olmuştur’ kanısı gelişmeye başlamıştı. “Bak” dedi hafifçe gülümseyerek ve devam etti;

-“Anlaşılan kendini bu konuda iyi hazırlamışsın. İyi dayandın. Dediklerin doğru şeylerdir. Ben onlar için bir şey demiyorum” bir an duraksadı. İ imde bir sevinç gelişti, “Tamam” dedim ‘Bu iş oldu’. Yüzü ciddileşti, yumuşak bir sesle devam etti;

-“Bak... şu an uzun sürse de yapabiliyorum. Ben gücümün yettiği sürece yapabileceğim bir iş başka birine yaptırmam. Ne zamanki artık yapamadım o zaman arkadaşlar zaten yaparlar...”

Son cümlelerini bir yaşam ilkesini açıklar gibi söylemişti. Böyle bir cevabı hiç beklemiyordum. Günlerce yaptığım yoğunlaşmada ne bunu düşünmüş ne de verecek bir yanıt bulabilmiştim. Yerimde susup kaldım. şaşırdığımı fark etmişti. Benden yanıt bekliyordu.

-“Tamam öyleyse. Artık bir şey diyemem” dedim. Tekrar gülümseyerek;

-“İyi hazırlanmıştın. Ama bu ayrı bir şey” diyerek çekilmemi bekledi. Beklemeden hızla çıktım. Tartışmayı kaybetmişim ama yeni bir şey daha öğrenmişim.

***

En çok gördüğümüz duvarlar ve parmaklıklardı. En üstte de küçük bir pencere büyüklüğündeki gökyüzü. Ölüm orucundakilere karışmıyorlardı. Diğer direnen arkadaşlarsa hücrelerinden çıkarılıp dövülüyordu. Hayri arkadaş gittikçe zayıflıyordu. Hücreden sorumlu çavuş her gün hücrenin önünde durup, önce bir süzer sonra alaycı bir sesle; "la Mort" derdi. Sözlerini ve davranışlarını artık ezberlemiştik. Hayri arkadaş;

-“Bu çavuş tehlikeli biri. Bizim yapıyı uğraştıracak. Arkadaşlara böyle yüklenirse onu öldürmeyi düşünüyorum. Bir gün bunu öldüreceğim” diyordu.

Diğer iki arkadaşla birlikte bizi salona götürüp iki saat boyunca dövdüler. İkisi de milis arkadaşlardı. Biri küçük yaşta evlendirilmiş bir çocuk babası bir genç, diğeri birkaç çocuklu bir yurtseverdi. İyi direndiler. Sesleri bile çıkmadı. Hayri arkadaş Bingöllü olduğundan Zazaca bilirdi. Onlarla bazen Zazaca konuşurdu. Üçümüze dayak attıktan sonra bizi sürükleyip hücrede üst üste attılar. Arkadaşlar inliyordu. Kendimize geldiğimizde Hayri arkadaşın bizi izliyordu, yüz hatları gergin, kaşları çatıktı. Onu geçen süreçte biraz tanımıştım. İyi düşünür, tartışıp sorar, kararlaştırdı mı mutlaka yapardı. Hemen aklıma "Bu çavuşu öldüreceğim" sözü geldi. Kendimize henüz gelmemiştik ki çavuş hücrenin önünde belirdi. Önce kahkahasını bastı. Sonra alaycı bir edayla kelimelere basa, basa;

-“Şimdi nasılsın Hayri Durmuş... daha ölmedin mi? Cenazen üzerinde şarap içmeyi bekliyorum, haydi çabuk öl de bu çocuklar senden kurtulsun! La Moooort"dedi.

Hayri arkadaş uzandığı yerden sessizce izledi. Gözleri pür dikkat çavuştaydı. Sol gözündeki morluk hala duruyordu. Göz bebekleri, göz kapakları kıpırtısızdı. O bakışlardan her an bir şimşek çıkabilir, bir yıldırım

düşebilirdi. Çavuş kahkahasını sürdürüyordu. İlk dayak atıldığında o tek, askerler on beş civarındaydı. Şimdi ise bire birdiler ama yerinden kalkacak takati var mıydı? Bir de arada ki parmaklıklar engeldi. Öfkeden sıkıldığı dişleri yanaklarından belli oluyordu. Birden ağzı hafif aralandı. Elleri bir şeyi yakalamak üzere öne doğru açıldı. Bunların hepsi bir an da gerçekleşti.

-“Çavuş, çavuş beğendin mi yaptığını? beğendin mi?”

Sesi yıldırım gibi kulaklarımızda patladı. Her şey göz açıp kapayana kadar oldu. uzandığı yerden doğrularak. parmaklıklara doğru atıldı. Boğmaya hazır elleri parmaklıkların arasından geçti. Fakat daha çavuşun boğazına ulaşamadan, gücü tükenen bedeni yere yığıldı...

-Çavuş beğendin mi, beğendin mi" sözleri çavuşu şok etmiş, esmer yüzü bembeyaz kesilmişti. Kahkaha atarken yakalanmıştı. Böyle bir şeyi aklının ucundan bile geçirmediği belliydi. Demir parmaklıklar kendisini korumuştı. Ama kalbinin bir anlık duruşunu engelleyememiş, yüzü bembeyaz kesilmişti, şok yaşıyordu. Canlıların, korku anını atlattıktan sonra yaptığı ilk iş ya saldırmaya yada kaçmadır. Çavuşta kaçış refleksi baskın çıktı. Ardına bakmadan, koştu, koştu, koştu... Ana koridordan giderek uzaklaşan postal sesleri geliyordu... Uzun bir süre bizim kaldığımız kata uğramadı. Hiç birimiz ayağa kalkamadık. Her şey bir solukluk zamanda olmuştu. Gözlerimizin önünde yaşananlar bizi bizden alıp götürmüştü. Ok gibi fırlayıp omuzlarının altına girerek yere uzattık. Hafiflemiş vücudunun Süveyda değerindeki gücü, hala dişlerinin arasında ve boğmaya hazır ellerindeydi. En yakınına yapılan saldırının yankısı, koşuylardan gelenlerden daha etkili olmuştu. Uzaktan gelen çığlıklarla kıvranırken, bizim gözlerinin önünde doğranmış et gibi üst üste atılışımıza dayanamamıştı. Koruma ve yoldaşlık sevgisi onu harekete geçirmişti... Hepimiz başına toplanmıştık. Hücrede çıt çıkmıyordu. Diğer hücrelerde kalan arkadaşlar bir şeylerin olduğunu sezmiş ve harekete geçmişlerdi. Kendine gelen Hayri arkadaş;

-“Bu gerekiyordu. Bunu yapmalıydım. Yalnız siz öyle yapmayın. Bu benim işimdi. Siz karışmayın... Sakın siz karışmayın” diye onları uyardı.

***

Bir yandan süren ölüm orucu, diğer yandan direnişin bütün yükü omuzlarındaydı. Asıl kaygısı yine mahkemelerdi. Tüm dikkatini ona yoğunlaştırıyordu. Gelişmeleri ona göre planlıyordu. Çünkü onların planı bunun üzerineydi. Bunu erkenden tespit etmiş, tedbir geliştiriyordu. Mahkeme ve savunmayı strateji durumuna getirmişti. Taktikleri de bu stratejiye göre düzenliyordu. Onlar Kemal Pir arkadaşına göre kendilerini planlarken, Kemal arkadaşta bu stratejiye göre pratik geliştiriyordu. İdareyi kendi aralarına almışlardı. Koğuşlardan gelen çığlık sesleri Hayri arkadaşını rahatsız ediyordu. Kendi kendine "Ne direnişleri olsun nede bağırımları "diyordu. Bu konuda Kemal Pir arkadaşla bir tartışma yapmışlardı. Kemal PİR; "Arkadaşlar Faşizm üç şeyden korkar; ses, ışık, kitle demişti. Hayri arkadaş sakın bir sesle; "Kemal bu dediğini anlıyorum, doğrudur ama bence bu ses meselesi biz göre değil... Arkadaşlar bağırıp çağırmaya iyi olur. Direniliyorsa direnilsin, ah-vah etmeye gerek yok... diye yanıtlamıştı.

-“Doktor bazen yararlı olur diye düşündüm”

-Doğrudur. Ama şimdilik kalsa iyidir. Arkadaşlar kendisine göre hangisini uygun buluyorsa öyle yapsın...dedi. bizde şaşkınlık kaldık. "Hangisini uygulayalım?"diye. Fazla uzatmayıp öyle geçtiler...

Koğuşlarda artan baskılar öncelikle zayıf kişilikleri hedefliyordu. Erkenden teslim olanlar bu kez ihanete çekiliyordu. Mahkemeler öncesi bu onlar için önemliydi. 38. Koğuş diye bir itirafçı koğuşu açıldı. Şahin açılışı yapıyordu.

Sessizlik çöktüğünde Kemal Pir' in sesi geldi...

-“Arkadaşlar, bundan böyle rahat uyuyacağım... Artık bizden de ihanetçiler çıkmaya başladı. Eğer üzerimize gelinmeseydi ve hainler çıkmasaydı, derdim ki; 'Biz bir yerlerde hata yapmışız...'her ikisi de oldu demek ki doğru yoldayız...”

Hayri arkadaş onu dinlerken gülümsedi...

-“Bizim Kemal yine ajitesini çekti... Güçlüdür bu konuda. Kılıç gibidir... Kimse onunla baş edemez. Değerlendirmeyi yakaladı... Koşullar uygun değil yoksa o daha çok şey anlatırdı... Kolay, kolay kısa kesmez, illa sonuç alır, tartışmacıdır. Daha Mazlumda var, ateş gibidir, yerinde durmaz. Biz burada olmasaydık o size güzel, güzel değerlendirirdi. O önemli noktaları hemen görür sonucunu da, çözümünü de verirdi”

Hayri arkadaşın yeri geldiğinde arkadaşları tek, tek tanıtmasına alışmıştık... Sirtını hücre duvarına yasladı. Gözleri parmaklıklardan öteye, boşluğa bakıyordu. Kim bilir aklından neler geçiyordu? Özlemi tarif eden derin bir nefesten aldıktan sonra çok yavaş sesle mırıldandı;

-“Abdullah arkadaş şimdi ne yapıyor... hele bir savunma yapsaydık....”

***

Ölüm orucundaki on dört arkadaşı bütün katlardan toplayarak, birinci kata indirdiler. Direnen diğer arkadaşları Mazlum Doğan arkadaşın bulunduğu dördüncü kata çıkardılar. İkinci ve üçüncü katlar kurallara uyanlara ayrıldı. Ölüm orucu için Mustafa Karasu arkadaşın başında bulunduğu 14 kişilik ikinci bir destek grubu oluşturuldu. Hayri ve Kemal arkadaşlar Mazlum arkadaşın grupta olmasını onaylamadı. Ali Ereğ (Cin ali) arkadaş bu süreçte şehit düştü...

Hayri arkadaş aşağı inerken bizimle vedalaştı. Bir daha görüşüp görüşmeyeceğimiz hakkında bir güvence yoktu.

-“Çok yoruldunuz. Emeklerinizi unutmayacağım. Emektarsınız gerçekten...” Gözlerim doldu, hiç alışmadığım bir yaklaşımdı. anlayamadım. Hizmet yoldaşlık gereğidir minnet, teşekkür istemezdi. “Demek bu da varmış” dedim içimden...

-“Haydi size başarılar. Bir gün görüşürüz... Her şey güzel olacak. Bireye değil partiye bağlısınız. Bunu unutmayın. Bu ilkeye bağlı kalın yeter...”

Ondan kopmak istemiyorduk. Havanın çok duygusallaştığını gördüğünden biraz dağıtmak istedi.

-“Sana hep dedim, bu günler hele bir bitsin, seni zincirlerle parmaklıklara bağlayacağım...” gülümseyerek dar koridorun parmaklıklarına tutuna, tutuna gözden kayboldu. Ardına hiç bakmadı...

***

Mahkemeler açılmış, iddianameler gelmişti. Her şey tam da Hayri arkadaşın hesapladığı gibi gelişmişti. Direniş süreci, mahkemelerin açılışına denk geldi. Baskıların dozu giderek artmış, aylardır süren direniş giderek zorlanmaya başlamıştı.

İkinci-üçüncü katta kuralla uyanlara kantinden ihtiyaçları temin ediliyordu. "Size biraz yiyecek gönderebiliriz" diye bir haber gönderdiler. Arkadaşlar durumu değerlendirerek, "Kendinizi zora sokmayın" deyip reddettiler. "Kurallara uyduk ama kopmadık" diye ısrar etmeleri üzerine. "Bir deneyelim" denildi. Arka taraflardan bir kez eşya çekildi. İkinci bir kere daha göndereceklerini belirttiler, bu kez orta yerden gönderilecekti. Son hücrelerden olması istendi. "Oradan rahattır" diye ısrar edildi. Arkadaşlar çok dikkat edilmesini tembih etti. Tam gönderilecekti ki, her nedense ip koptu. Erzak aşağıya M. Şener'in hücresinin önüne düştü. Mecburen yiyecek orada kaldı. İçeri aldılar. Mazlum arkadaş bu duruma çok öfkelenildi. "Biliyordum bir terslik çıkacak... o kadar uyardık. Kimse artık almasın..." dedi. Öyle öfkelenmişti ki insan yüzüne bakmaya çekiniyordu.

-“Bu nasıl dikkatsizlik böyle? Bizimle oynuyorlar. Bilinglimi yaptılar? O hücreden çekilmesini kim istedi?". Mazlum arkadaş bu olaya bir hata-eksiklik gibi bakılmasına ikna olmamıştı. Baskı sistemleri oyunsuz almazdı! Bu olay bir ayrıntı gibi baskıların unutturucu gürültüsünde kaybolup gitti. Mazlum arkadaş koşulların hassaslığından daha fazla üstüne gidememişti.

Durumu giderek sıkışan ve planları boşa çıkan idare alelacele ölüm orucunu bitirmek için Hayri ve Kemal arkadaşların taleplerini kabul etti. Fakat idare 43. günde biten ölüm orucu anlaşmasını baskıları tekrar şiddetlendirerek bozdu. Bunun üzerine mahkemede kimlik

bildirilmeyerek, hem zaman kazanma ve dikkatleri cezaevindeki baskılara çekme, hem de davanın siyasi yönünü öne çıkarma yoluna gidildi.

Cezaevi yapısı tümüyle kurallara uymuştu... Hücrede kalanların ağırlıklı bölümü direnişi bırakmıştı. Dökülmeler sürüyordu. Mazlum-Hayri-Kemal arkadaşlara rağmen direniş potansiyeli giderek azalıyordu. İdare direnenleri daha az sayıya düşürerek onları yapıdan koparıp tecrit edebilecekti. Çok dar bir kadrosal direniş yolu kalmıştı. İdare geri kalanlar üzerinde dilediğini yapabilecekti.

Hayri arkadaş bu durumları önceden hesaplamıştı. Ulaştığı sonuç belliydi; "Ne olursa olsun, kim ne derse desin mutlaka savunma yapılmalı" İdare arkadaşların mahkeme konusundaki hassaslığını anlamıştı. Önce ölüm orucunu bitirmek, sonra tekrar üzerimize gelerek dar-kadrosal direnişe sokmak istiyordu. Çünkü Kemal Pir arkadaşın "Dirimiz iş yapmazsa, ölümüz iş yapar" sözünü duymuşlar, planlarını biraz da bunun üzerine kurmuşlardı. Hayri arkadaş da bunu değerlendiriyordu. Anlaşma bozulup, baskılar tekrardan yoğunlaşınca durum farklılaştı. Mazlum-Hayri-Kemal arkadaşlar kurallara uymayı kabul ettiler.

İdare ve yapımızın büyük çoğunluğu bu duruma şaşırdı. "Nasıl teslim oldular? Kurala uydular?" diye... Küçük bir grup direniş konumunda kalmıştı. Hayri-Kemal arkadaşları bizim havalandırmaya getirdiler. Bulunduğumuz havalandırmadaki bütün arkadaşlar Hayri arkadaşın çevresinde toplandı. Yanına gitmek istedim, sık bir çember olduğundan yer kalmamıştı. Ne sorduklarını duyuyordum. Kimi arkadaşlar, "Neden böyle oldu? türünden sorular sorarken, kimileri de bundan sonra ne olacağını anlamak için sorular yöneltiyordu. Herkesin beklentisi vardı. Halbuki bizler de onların arkasından tam gidememiştik. Ama yine her şey onlardan isteniyordu.

Bir metre uzaktan dinledim. Sonra sıkı ve geniş çemberin arkasında volta atmaya başladım. Arkadaşların hem kurallara uyması, hem de direnişin beklenmedik biçimde sona erecek konuma ulaşması kafa kırıklığı, moralsizlik ve boşluk yaratmıştı. Hayri arkadaş rahat ve

sakindi. Sorulara ayrıntılı cevaplar veriyordu. Havalandırma kapısından içeri girişinden itibaren, "Acaba nasıl davranacak" diye izliyordum. Birlikte kaldığımız süreçte çok şeyi tartışmış ve ne yapmak istediğini, özlem ve hedeflerini biraz anlamıştım. Belki de bundan kurallara uymasını pek yadırgamadım. Üstelik bizlerde kurallara uymuş onları yalnız bırakmıştık. Sorun bu değildi. Sorun devrimin genel ihtiyaçlarına göre yerinde zamanında davranmak, ona göre tedbir ve plan geliştirmekti. Böylesi durumlarda birey örgüttür. Talimat ve yönlendirmeyi kendi inisiyatifi ve iradesi belirler. Zor koşullarda talimat isteme imkanı olmayabilir, ilişki kurulamayabilir. Esaret koşullarındaysa çoğunlukla bireyin tavır ve kararı öne çıkar. Bireyin davasına bağlılık derecesinden, onu anlayıp, ona göre yerinde ve zamanında davranmasına kadar tam bir sinama alanıdır. En unutulmayan süreçler böylesi süreçlerdir. Geleceğe bakışın derinlik ve sağlamlığı yine gelecek ütopyası önemli ölçüde böylesi süreçlerde gerçekleşir ve yarın geldiğinde; dün, doğrusuyla yanlışıyla sahip çıkılandır.

Hayri arkadaş planladığı gibi hareket etme çabası peşindeydi. Geceler boyu birlikte yaptığımız tartışmalar beynime hücum ediyordu. Ona, ısrarlı, meraklı, hatta kızgınca, kimi de hesap sorar türden soruların sorulmasına anlam verebiliyordum. Çünkü o, bu konuda gereken kavrayışı itina ile vermiş, bizi hazırlamıştı. O kalabalıkta beni görmediğini sanmıştım. Öyle dalgın, dalgın dolaşırken, bir an gözü bana takıldı. Hemen fark ettim. Bir şey söyleyecekken bir soru soruldu. Ona cevap verdikten hemen sonra, "Bakın arkadaşlar bu arkadaş emektardır..." gerisini dinleyemedim. Gözlerim yaşardı, tutamadım. Onlardan uzaklaşıp havalandırmanın öte tarafında volta atmaya başladım. Unutmamıştı. Ben ise unutmuştum. O sözleri bir şey daha öğretilmişti.

***

Şener ve birlikte kaldığı grupta kurallara uyup hücreye getirilmişti. Şener sanki en çok ve en uzun direnen, dolayısıyla zafer kazanan biriymiş gibi bir hava yarattı. Altan alta Hayri ve Kemal arkadaşların eylemi neden

bıraktıklarını sorguluyordu. Hücredeki arkadaşların bir bölümü, hücrenin ön büyük salonundaydık. Hayri ve Kemal arkadaşların çevresinde kümelenmiştik. Mazlum arkadaş yukarı hücrelerin birindeydi. Onları daha sonra havalandırma amacıyla aşağı indireceklerdi. Hayri ve Kemal arkadaşlar çevresindekilerle konuşuyordu. Hücrede hafif bir gürültü vardı. Üst katlardan alaycı-küçümseyen-teşhir edici bir ses yükseldi...

-“Doktor, doktor... Drej... hani o kadar konuşuyordun... Ne oldu ha, niye böyle oldu...”. Şener’in sesi hançer vuruşu gibi esti geçti. "Niye ölmediniz?" diyordu. Hayri arkadaş cevap vermedi... Hayri ve Kemal arkadaşlara Yüzbaşı Esat Oktay'da "Neden ölmediniz? Korkutunuz değil mi?" diyordu...

Kemal arkadaş çevresinde toplananlara;

-“Ben kurallara uydum. Bu parti tavrı değildir. Kimse ne benim gibi yapsın nede beni gerekçe gösterebilir... Bu partinin değil, Kemal'in kararıdır. Öyle bilinsin. Birey partiye bağlı ve ona hesap verir. Benim ölmem gerekirdi. Başaramadım. Bunu kendim için diyorum. Ölüm belki iş yapardı...” Boğazı düğümlendi, göz yaşlarını gizlice içine akıtiyordu... bir iki damlası dışarı taşıtı.

-“Siz Hayri'yi dinleyin... o daha iyi bilir. Onun yanına gidin... onunla konuşun... Mazlumda buradadır.”

Hayri arkadaş açıktan Mazlum arkadaş gündemleştirmemişti. "O kalsın " diyordu. "Hepimiz gidersek olmaz, o kalsın yeter" demişti... Mazlum arkadaş ise Hayri ve Kemal arkadaşların hedeflerini sessiz-sedasız, hissettirmeden pratikleştiriyordu. Hayri, Mazlum arkadaş koruyordu. "Aslında Kemal arkadaşın ölüm orucuna girmesini istemiyordum. 'Ben giriyorum yeter sen kal ikimiz girsek iyi değil' dedim ama kabul etmedi, 'Hayır' dedi, 'Benim girmem yeterli. Sen işlerin tümünü yürütürsün' diye karşılık verdi. Mecburen ikimiz girdik” diyordu...

Azap günleriydi, hava zehir gibiydi, dayanmak çok şey istiyordu. Hayri arkadaş biraz üzgündü... sessizliğindeki gizemi tespit etmek zordu... Amacının pususuna yatan bir özgürlük öncüsünün sakinlik ve soğukkanlılığını gizliyordu. O

sessizce planlarının ayrıntılarını incelemeye devam ediyordu. Çünkü o büyük hesapların peşindeydi. "Dar ve güncel davrandım" sözünün pratik özeleştirisini yapmaktaydı. Güzel yaşama ve yaşatma uğruna, olgunluğunu, uzak görüşlülüğünü, sabrına vurup keskinleştiriyordu. Hücresinde yanındaki arkadaşlarla kim bilir, neyi tartışıyor? ve onları gelecek günlere nasıl hazırlıyordu?...

Artık sahte öncülerle gerçek öncülerin açığa çıkacağı zorlu 12 eylül süreci başlıyordu. İrade ve inanç kızgın bir çatışmada sınava hazırlanıyordu. Artık on yılların mirası, atılacak adımlarla şekillenecekti. Küçük bir hata ya da başarı, geleceğin temeli olacaktı.

Gelecek günler nasıl olacaktı? Zaman, kendi belirsizliğini umutlara çarpıyordu. Kazanılacak an, kazanılacak gelecek olacaktı. Zaman kabus ve karanlık içindeydi. Dört duvardaki zaman kazanılabilecek miydi? Zaman neydi? İnsan tüm zamanlara an'da hükmedebilecek miydi?

GÖZLER KONUŞURDU

Büyük zindan direniş şehitlerimizden

Akif Yılmaz arkadaşına...

Sonbahar yaprakları daha ne sarartmış, ne de dökmüştü. Yedinci Kolordunun içindeki iki nolu cezaevinde bulunduğumuz koğuşun, yemekhane bölümünden henüz; nöbetçileri, tel örgüleri, toprağı, çimeni, ağaçları görebiliyorduk. Bayramlarda görüşmeciler yiyecek getirip içeri verebiliyordu. Yeni bir cezaevi yapılmıştı. Adı "Beş nolu" idi. Kolorduda bulunan diğer iki cezaevi tümüyle boşatılmış, buradan da çok sayıda tutuklu alınıp Beş noluya götürülmüştü. Hazırlıkları biter bitmez bizlerde götürülecektik. Beklentili günlerdeydik.

Yeni tutuklanan biri cezaevine geldiği ilk günlerde sabahları uyandığında etrafına alışılmış gözlerle baktığından gözüne farklı şeyler çarpar ve alıştığı görüntülerle gerçeklik bir çakışmayı yaşar. Çünkü beyin tutuklanmadan önceki mekana alışıktır. Bundandır ki ilk uyanışta evde olduğu sanılır. Ama gözler yeni nesneleri, ranzaları algılayınca beyinde yaşanan çakışma kısa sürer ve gerçeklik kendini beyne yansıtır. Zaman geçtikçe beyin yeni gerçeğe alışır. Bu kez gözler hala eski alışkanlığını sürdürerek önceki nesneleri arar. Bir süre sonra gözle-beyin arasındaki çakışma bulunan mekana alışmayla sonlanır.

Henüz gözlerimin gerçekliğe alışmadığı bir 12 Eylül sabahı uyandırıldığımda demirden ranzanın kenarına ilişik oturan Akif arkadaşşı gördüm. Hiç böyle uyandırmamıştı. Uzandığım yerden doğrulup merakla kendisine baktım. Gülümsüyordu.

-“Uyan, uyan. Dün gece darbe oldu.”

Ne demek istediğini anlayamadım.

-“Ne darbesi” diye sordum.

-“Ordu darbe yapmış. Dün gece senin o tanıdığın asker ‘adamin’ var ya o bir baktım pencerenin önüne telaşla

gelip usulca çağırıldı. Önce sandım ki bizim o plan için bir şeyler söyleyecek. Seni sordu. Uyuduğunu söyledim. Heyecanlı heyecanlı etrafına bakınarak yavaşça 'Akif abi askeriye darbe yaptı. Şimdi hepimiz harekettayız. Tanklar çalışıyor. Nöbetçiler arttırıldı. Kimseye söylemeyin' dedi."

Koğuştaki diğer arkadaşlar yavaş yavaş uyanıyordu. Akif arkadaşla birlikte yemekhaneye geçip penceresinden dışarıyı seyretmeye başladık. Tel örgünün hemen arkasında nizamiyeden kolordunun içine giden yoldan geçen askeri araçların sayılarında bir artış vardı. Bir kilometre uzakta gözüken Dağkapı-Seyrantepe karayolunda sivil araçlar pek hareket etmiyor, askeri araçlar peş peşe geçip gidiyordu. Çevremizde görebildiğimiz her şeyde önceki günden farklılıklar göze çarpıyordu. Akif arkadaş;

-“Bizim adam o askeri elbise meselesini halletmiş miydi?” diye sordum.

-“Soramadım. Nöbetçilerin sayısı fazlaydı.”

-“Böyle olursa bizim kaçma işi yatar herhalde.”

-“Eğer böyle giderse nöbetçi çokluğu onun bize askeri elbise getirmesini güçleştirir.”

-“O çocuğu deşifre etmezsek iyi. Geçen gün havalandırma çatısında nöbetçiyken bazı arkadaşlar ona selam veriyordu. Kendisini geceleyin uyardığımda “Ne yapayım, arkadaşlar selam verince kıramıyorum. Selam vermemek olmuyor” demişti. Onu dikkat etmesi için uyarıp kızdım.

-“Arkadaşları uyarmak gerek. Kimse onunla selamlaşmasın. Tabii onun için iyi olmaz. Zaten bu darbe işi de oldu, ne olacak artık bilinmiyor”

Gün geçtikçe güvenlik tedbirleri arttırıldı. Önceki güvenlik birliği değiştirildi, tabii bizim askerde gitti. Yeni bir havacı başçavuş cezaevi sorumluluğuna getirildi. Kendini çok beğenen, kaprisli, suratı sürekli asık tepkili biri... Belli ki artık sorunlar çıkacak. Kurallar ve yasaklar arttı. Bir gerginlik havası esmeye başladı.

İlk kez tutuklanıp cezaevine giren, sanır ki artık her şey bitti. Polis soruşturmasında söylemediği, henüz açığa çıkmayan bilgileri, sohbet aralarında birazda kendine

yontarak anlatma eğilimi görülür. Akif arkadaş böyle sohbetlere daha önce tanık olmuş. Birkaç arkadaşla neşeli bir sohbetteyken Akif arkadaş gelip yanımıza oturdu ve o da sohbe te katıldı. Biz aynı havanın süreceğini sanırken Akif arkadaşın esprili konuşması yavaşça ciddileşti. Dilindeki azıcık pelteklikle,

-“Dışarıdaki pratikleri anlatmayın. İleride ne olacak, kim ne yapacak belli olmaz” dedi. Birbirimize bakiştık. Anlayamamıştık. Yanlış anlamalara meydan vermemek istercesine,

-“Soruşturma bitti, her şey bitti dememek gerekir. Bir mücadeledir. Herkes sonuna dek götüremeyebilir. Poliste açığa çıkmamış bilgileri yaymak sakıncalıdır. Her şeyden önce bu bir örgüt sırrıdır. Diğer açıdan ise tedbir gereği söylenmez. Hepiniz soruşturma yaşayıp olanları gördünüz. Henüz tutuklamalar sürüyor” dedi. Biraz daha eski sayılacak arkadaşların böylesi sohbetlerde konuşmakta isteksiz, çekingen, savuşturucu davranmalarının nedeni şimdi daha iyi anlaşılıyordu.

Dışarıda tutuklamalar sürüyordu. Onlarca büyük dava, yüzlerce idamlık davalar gündemdeydi. Günlük gelişmeler üzerine sürekli tartışmalarımız olurdu. Akif arkadaş, “Bu kadar idamı yapamazlar” diyordu.

-“Ama faşizm dinlemez” dediğimizde,

-“Hayır koşulları, ekonomileri kardırma z. Zorlanır. Bizim ki diğer isyanlara benzemez. İdeolojik-kadrosal harekettir. Açmakta oldukları davalara bakılınca zordur. Asıl önemlisi bizimle, dışarının mücadeleye sahip çıkmasıdır. Bu konuda pürüz çıkmazsa idamı yapamazlar. Tabi tersi olsa durum farklı olabilir. Sonuç itibarıyla söylüyorum” diyordu.

Sadece genel siyasal gelişmeler üzerine değil çok farklı konularda da yoğunlaşıyordu. Onu tanımayanlar ilk bakışta durgun, dalgın, içe kapanık, kızgın sanırdı. Biraz yakınlaştığında ise moralli, coşkulu, neşeli kişiliğiyle karşılaşırdı.

Bu aralar pencerelerin kapatılacağı söyleniyordu. Akif arkadaşla pencere kenarında oturmuşuz. Arkadaşların çoğunluğu diğer koğuşa siyah-beyaz TV. izlemeye gitti.

Arada bir pencere kenarına yakınlaşan nöbetçiler artık uzak duruyor. Sonbaharın rüzgarları bazen bize uğruyor. Hafif hafif serinleyen rüzgar bazen üşüme ürpertisi ile vücudumuzu sarsıyor bu esintiler bizi dışarıdaki anılara alıp götürüyordu. Yüzümüze arpan Pencereler kapatılırsa içerisi kapkaranlık olacak... Artık, toprak, imen ve ağağları pek göremeyeceğiz. Akif'le pencere kenarında oturuyorken, beyaz ve yer yer siyahlaşmış bulutlar hızla rüzgarın tersi istikamette geçiyor gökyüzünde yıldızlar hareketliymiş gibi geliyordu. Sessiz ve dalgınca otururken Akif arkadaş yumuşak bir sesle;

-“Biz bu süreçte kendimizi hızla güçlendirmeliyiz. Kişilik zaafılarımızı tespit edip gidermeliyiz. Yoksa bizi ileride zorlar. Ben kendimde görebildiğim tüm eksiklikleri kısıkaça almışım. İnsanlar zaafılarını çoklukla bastırır. Bu sonuç vermez. Ancak aşmak zorundayız” dedi. Pek aklımdan geçen bir konu değildi o an... Kısa kesilmiş simsiyah saçları alnının hemen ştne geliyordu. Oval yüzünü önünden kaldırıp, anlayıp anlamadığımı soran gözlerle baktı. Bu açıdan hiç düşünmemiştim.

-“Kısıka derken ne kastediyorsun?”-

-“Kısıka kendime bir yöntem olarak kabul ediyorum. Önüme koyduğum hedef budur artık. İleride ne olacak bilinmez. Koşulların daha da zorlayacağı kesin gözüküyor. İte ciddi mücadele vermezsek dört duvarda zorlanmamak mümkün değil...” - dedi. Arkadaşlar yavaş yavaş TV'den dönüyordu. Günlük mutfak görevlisi arkadaş çay hazırladı. Bir süre sonra kapılarda kitlenecektir. Arkadaşlar satranç oynamaya başladı. Biraz sonra satranç çevresinde biriken taraflar oynayanlara görüşlerini belirterek heyecanlı tartışmalar olacaktı. Satranç oyunu en fazla on dakikalık süreçte asıl oyuncuların insiyatifindeydi. On dakika geçtikten sonra gurup müsabakasına dönüşürdü.

Birkaç gün sonra kaynak makinesi ve demir saclar penceremizin önüne getirildi... Yemekhane penceremiz kapatıldı. Artık içerisi loş olmuştu. Önceden dışarıda gördüklerimiz açık ştte kalan bazı küçük boşluklardan grebilecektik... Gerginlik giderek artıyordu. Kurallara

yenileri ekleniyordu. Bir süre sonra buradan beş noluya götürülecektik.

Akif arkadaşla iki nolu ceza evinden itibaren ayrılmıştık. 81 direnişinde yine beraberdik. Direnişin sona ermesiyle ayrı hücrelerde kalmıştık. Mahkemeye gidiş gelişlerde birlikte oluyorduk. 12 Eylül, beş nolu cezaevinde en ağır baskıyı sistemleştirmişti. Yanımızdaki arkadaşlarla değil sohbet etmek, fısıldamak, izinsiz kıpırdamak suçtu. Kurallara uyma ile başlayan teslimiyet sürecine "Vahşet" adını vermiştik... Yakalanmadan önce çokça romanlar, öyküler okumuştuk. Üzerimizdeki baskılar bunları artık unutturuyordu. Direnişin bitimine kadar süren örgütlü yapımız kalmamıştı. Her kes ancak kendi başının çaresine bakar olmuştu. Romanlardaki aydınlık yada karanlık dünyaların tek satırı, ne işimize yarıyor ne de aklımıza geliyordu. Romanları okuduğumuz dönemde kimi olaylara ve kahramanlara dalıp giderken, "vay neler görmüşler" deyip, kimine üzüldür kimine ise sevinir kimine de biraz abartma kurgudur derdik. Belleğimizde hayranlık duyduklarımız vardı. Onlarda hafızamızın "Unutkanlık" bölümüne geçiyordu. Her gün inanmadığımız istekli olmadığımız, yapmak zorunda bırakıldığımız bir çok şeyi bize yaptırırken yaşanan tekrarlar bir gün bir ay, bir yıl derken artık hafızayı daraltırdı. Baskı temelinde bunlar daha da sıkılsa insan adını bile unuttur... İşte her gün kural adına ezberlenen kırk-elli marşı sabahtan akşama bağıra bağıra hazır olda okursan ve bir de düzenli dayak yersen insanda kafa diye bir şey kalmaz. Cezaevi idaresinin beklentisi ve tasarısı buydu. Hesapları buydu ama beklenen hesabı tümüyle vermedi. Bir arkadaşla öldüresiye dayak atıldığında hazır olda durup bakmak zorundaydık. İzin verilmeyene dek ona hiçbir yardım yapamazdık... Öyle ki bazı koşullarda gardiyanın talimatıyla tutuklular bir birini döverdi... İnsan bağlı olduğu tüm değerlere küfrettiriliyordu. "İnsanlık yok mu diye" sorup feryat edenin vah haline... Açıkça söylendi; Allah yoktur, peygamber izne gitmiştir. Devletin gazabı Allah'ın gazabından beterdir. Artık Allah'tan kim korkardı ki?!

Gökyüzünü görme şansı mahkeme gidişlerinde oluyordu. Hücresinin loşluğundan ana koridora çıkarken, gözlerimiz güneş ışınlarından çok hafif etkilenirdi. Kelepçelenip cezaevi avlusundaki zırhlı kariyerlere bindirilme esnasında ise, gözlerimiz kapanırcasına kamaşırdı. Ellerimiz arkadan kelepçelendiğinden kamaşan gözlerimizi omuzlarımızın uç noktalarıyla ovuşturmak gayretine girerdik. Doğaldır ki, omuz uçlarımız gözlerimize ulaşamıyordu. Zaten başımız önümüzdeki sırtına dayalı, başımızı sağa-sola çevirmeden yürümek zorundaydık. Koyun yürüyüşü gibi bir şey... İnsanlık adına ne değerimiz varsa rencide edilmek için dayatılıyordu. Kitaplardaki tezler fazla geçerli değildi. Ne varoluşçuluk, ne gerçek üstücülük ne de bir başkasının burada anlamı yoktu. Bir fısıltı , küçük bir işaret anı yaratmak, yakalamak hüner işiydi. Arkadaşlarla bir birimizin yüzüne bakmaya cesaret edemiyorduk. Yat-sürün kalk... Şu marşı söyle, gevşek davranırsan vay haline... Hastalanmak izne bağlıydı.

Yine mahkemeye gitmek için ana koridorda toplanmışız. Yüzümüz duvara dönük, başımız önümüzde hazır olda bekliyoruz... Bu arada yüz başının sesi geldi;

-“Hani Kemal Pir nerede?” Arkamızdan bir gardiyan koşup, topuk selamıyla;

-“Buradadır Komutanım” tekmilini verdi. Yüzbaşı;

-“Hani nerededir? Başı duvara dönük müdür?” diye tekrar bağırdı.

-“Bakın Kemal Pir’e dikkat edeceksiniz. Onun hiç kimseyle göz göze gelmemesine dikkat edeceksiniz. O bir bakışla mesaj talimat verir... Hiç kimseye bakmamalı. Mutlaka buna dikkat edeceksiniz...” Ardından Kemal arkadaşına yaklaşıyor;

-“Öyle değil mi Kemal Pir? konuşmadığın için bakışlarınla bir şeyler anlatmaya, yönlendirmeye çalışıyorsun” dedi.

Kemal arkadaş gür sesiyle yüzbaşıya kimsenin beklemediği cevabı verdi;

-“Benim buna ihtiyacım yok... Arkadaşlarında öyle... Benim talimat vermeme gerek yok, herkes ne yapacağını

kendisi biliyor. Benden talimat almasına hiç gerek yok.”
Yüzbaşı sorduğuna bin pişman bir sesle;

-“Tamam, tamam konuşur konuşmaz hemen mesajını verdin. Sanki anlamıyor muyum... Kemal”- deyip sustu. Kemal arkadaşın hiç beklemeden verdiği bu cevap hepimizde gizli bir tebessüme yol açmıştı. Yan yana durduğumuz Akif arkadaşla aynı anda kollarımızı bir birine dürtercesine dokunduk.

Mahkemeler sürüp giderken artık anlamını yitiriyordu. Hayri arkadaşın deyimiyle “Gelecek nesillere belge” bırakılmıştı. Her şey, her kural bizi ihanet kulvarına sıkıştırıyordu. Artık “Türküm doğruyım” demekle veya “Ulusum korkma nasıl böyle bir imanı boğar, medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar” marşlarını sabahdan akşama feryat edercesine söylemek yetmiyordu. Direniş sırasında bunları bize söyletmek için yapmadıkları kalmamıştı. Teslimiyetle birlikte bunları yapmaya çalışırken bu da kabul edilmemeye başlandı. Direniş yolundan epey uzaklaşmıştık... Direnişe dönme kafalarda gidip geliyordu. Ancak ona karar verme gücü ve uygulama cesareti arayıştaydı.

82 yılına teslimiyet koşullarında girdik... 21 Mart Nevroz gecesinde yıl yenilenmişti. Baharın havasını koklamayı çok isterdik. Ama kokusunu koklamak aklımıza gelmiyordu. 21 Mart sabahında Kemal arkadaşın; “Mazlum artık yok” diye seslenişine Ferhatlar yanıt olurken, baskılar daha da katmerleşti.

Mahkemedeki tavırlardan ve itirafçıların tavsiye (!) bilgilendirmelerine dayanılarak hücrelerde kısmi bazı düzenlemeler yaptılar. Akif arkadaşın kaldığı hücreye götürülmüştüm. Gün boyu söylediğimiz marşlar esnasında aramızda konuşmaya çalışıyorduk. Başka türlü olmuyordu. Hiç birimiz mevcut konumumuzdan hoşnut değildik. Ne var ki arayışın tüm yolları gelip insanın kendisine dayanıyordu. Arayış bu süreçte gerçekte öncü gücü olmayı dayatıyordu. Teslimiyet koşullarına isteksizlik fazla geçerli değildi... Dün ne olursan ol, bu gün ne yapıyorsun? En önemlisi de ne yapmak istiyorsun? Tabii kimse ne yapmak istediğini

açıklamak istemiyordu. Çünkü sözlerin zamanı geçmişti. Yapılması gereken var mıyım, yok muyum? bu önemliydi. Yol ayrımı dersek o, marttan beri yapılmıştı. Haziran ayının başlayan sıcakları bu sorularla yakıcılaşıyordu. Akif arkadaşın "... Kendimizi güçlendirmeliyiz... İleride koşullar zorlaşabilir..." dediği süreçteydik. Cezaevinde kurulu baskı süreci neredeyse biz de ona adaptasyon, kanıksama, alışkanlık ve rutin gelmekteydi... Bu nedenle 12 Eylül sistemi bu haliyle sonuç alamazdı. Cezaevinde "Ne mutlu Türküm diyene", "Türkün, Türkün " dedikçe kalbimiz atmakta, marşları makamıyla ezberleyip söylemek, önüne gelen her gardiyana kusursuz milimi milimine teknil vermek bir alışkanlık olmuştu. Ama buna karşın mahkemede "Ben PKK'liyim ulusal kimliğim var. Haklıyım, doğrudum" vb. demek arasındaki çelişki çözülmeliydi... Cezaevi bunu dayattı... Ya Türk ol, ya da PKK'li... PKK bitti... Marş kural yetmez... Gel itirafa... Akif arkadaşın deyimiyle "Bir itiraf furyası" başlatılmıştı... Geçenlerde adı suçtan "Sapık"laştırılmış bir tutukluyu Hayri arkadaşın hücreğine koyup talimatla onun üzerine saldırtmışlardı. Hayri arkadaşına yönelik onu rencide edici küfürler savurmuş, sarkıntılık yaptırmak istemişlerdi... Yine kendisine cezaevi hoparlöründen bütün koşullara duyurulan şoven içerikli "Asenanın" öyküsünü, Kemal arkadaşına da aynı genel yayından M. Kemal'in "Gençliğe hitabesini" okutmuşlardı.

***

Kars'ın kara iklimi çocukluğunda esmer yüzüne vurmuştu. Kısa siyah saçları esmerliğini örterken, yüzündeki dalgınlığın izleri çok az fark ediliyordu. Başı hafifçe öne eğik, simsiyah gözleriyle yere bakıyordu. Marş seslerinin arasında yine sohbetimiz olacaktı. Başını kıpırdatmadan durduğu bir anda derin bir iç çekişle ağzından şu cümleler çıktı;

-“Mazlumun şahadetinden kendimi sorumlu tutuyorum.” Araya marşların gürültüsü girdi. Aniden başımı çevirip yüzüne baktım... Yüzü kıpırtısızdı. Rengi değişmemişti... Gözleri yere dönük baktığından onlardaki anlamı göremedim. Gözlerim şaşkınca yüzünü tarıyordu. Yüzünde anlam bulabilmek için hiçbir işareti, yansımayı

yakalayamadım. Ne demek istemişti? Neydi? Ne? Ne? Sorular düşüncemi kilitledi.

-“Onun kaçma eyleminde rolümü oynasaydım. Burada olmayacaktı...” yanıtı ile aradığım soruların önemli bölümü açıklık bulmuştu. Olayı biliyordum. Ama Akif arkadaşın bu biçimde ele alacağını tahmin etmemiştim. Direkt şahadetiyle ne ilişkisi var diye düşünmüştüm. Akif arkadaş daha yakalanmadan Mazlum arkadaş kolordu içindeki ceza evinden çöp bidonu içinde kendini gizleyip, öylece şehir dışında çöplüğün bulunduğu yere kadar giderek kaçmayı başarmıştı. Gecedan çöp bidonuna gizlendiğinden sabah çok erkenden askeri çöp kamyonu ile alınan varilde hareketsiz kaldığından vücudu uyuşmuş, varil boşaltıldığında kımıldayamamıştı. Çöpu boşaltan askerler varilden bir insanın çöpler içerisinde yuvarlandığını görünce bir an şaşırıp panikliyor, ani bir refleksle kendilerini birkaç metre gerisin geri atıp kaçıyorlar. Ancak, Mazlum arkadaş almaya gelen gurup müdahale etmeyince askerler tekrar onu yakalıyor. Kaçma eylemi öncesi sahte kimlikle cezaevinde bulunan Mazlum arkadaş, yüzleştirme sonucu gerçek kimliği ortaya çıkmıştı. Akif arkadaş;

-“Bildığım kadarıyla siz tek değildiniz... Hamit ve Hıdır'da oradaydı.” dedim.

-“Hayır kimseye sorumluluk yükleyemem. Orada bulunduğuma göre sorumluyum ve ben kendimde görüyorum.” diye karşılık verdi. Artık neredeyse marş söylemekte olduğumuzu unutmuştum.

-“Ama sen Amed'e yeni gelmiştin. Çevreyi tanıımıyordun. Bir de kendini arkadaşın şahadetinden birinci dereceden sorumlu tutman doğru olur mu?” diye sordum.

-“Hayır hayır dediğin gibi değil... Alan yeniliği, yanımdakilerin rol oynamaması başka şeyler, gerekçe olamaz. Bu kendini sıyırmadır. Düşünebiliyor musun Mazlum arkadaş kılı kırk yarıp, kendini dışarıya hem de şehir dışına atıyor, öyle ciddi güvenlik tedbiri de yok... 'Müdahale edersek arkadaşla bir şeyler olur' düşüncesi vardı. Uzatmaya gerek yok cesaret edemedik...”-

-“Hamit ile Hıdır'ın tutumu neydi?”-

-“Ben onları tartışmak istemiyorum. Sonuç ortada. Hayır hayır gerekçelere yoğunlaşmak doğru değil... Anlayabiliyor musun? O dışarıya ulaşmak için her şeyi mükemmel planladı. Görevini başardı. Biz onu yalnız bıraktık... İşte burada da üzerine düşeni gerçekleştirdi. Biz hala yerimizde durmuşuz. Beklenti içindeyiz...”-

-“Gidişat böyle olmaz ne diye bekliyoruz?”- dedim. Temkinli şekilde cevap verdi;

-“Yapamıyoruz, yapmak öyle kolay değil... Hala üzerinde düşünüyorum... Yapamıyoruz... Güçlü olmak gerekir. Başarmak için iyi hazırlıklı olmak gerekir... Ters bir durum her şeyi bozabilir. Hayır öyle kolay değil... Böyle şeyler söylemekle olmuyor.”-

-“Sizin hücreye geldiğim ilk günlerde kimse bir biriyle konuşmuyordu. Gerçekten bu doğru muydu? onların da istediği bu değil miydi?”-

-“Doğrudur sana söylemiştim. O namussuz adam (Yıldırım Merkit) buradaydı. Onu bir şey sandık. Tasarı, düşünce ve kaygılarımızı her şeyi ona söyledik. Oda gitti her şeyi düşmana anlattı. En ufak bir konuşmamıza psikolojimize şakamıza bile dikkat edip ona göre uygulama geliştiriyorlar. Onlara ayrıntı verdi... Bu da bize ders oldu. tabii suskunluğun o kadar gelişmesi doğru değil. Ama yine diyorum kimin ne yapacağı belli olmuyor...”

-“Nasıl bilinemez. Dikkat edilse anlaşılır. Yıldırım Merkit daha direniş sırasında ve teslim olduğunda da belliydi. Onunla o süreçte tartışmamızı biliyorsun. Adam bir şey gelip ona dokunmayana kadar ses çıkarmaz ilgisiz kalırdı. Muğlaklık bulunduğu yerin havasıydı. Silik, pasif, bekle gör tarzını uygulayan biriydi. Onun önceki hücresi çöktü, hepsi itiraf etti.”-

-“İşte biz hata yaptık. İyi oldu. bunun üzerine bir bütün izlemeye, tedbir almaya ve yoğunlaşmaya başladım. Bazı şeyler iyi niyetle olmuyor. Fakat sende bu durumu biliyordun. Seninki de yanlış. Adam kanaatlarımızı bile aktarmış. Şu insan kötüdür desen, düşman duyar duymaz üzerine gidiyor...”

Sohbete dalmışız, marş sesleri sürüyor. Nizami yürüyüş ve arada atılan dayak seslerinin çıkardığı çığlıklar birbirine karışıyordu. Kimsenin kimseye ne bakacak, ne de onu dinleyecek hali yoktu. Birkaç kez daha Mazlum arkadaş gündemimiz olmuştu... Bende "Böyle sürerse bu arkadaş kanser olur" düşüncesi oluşmuştu. Dönüp dolaşıp sözü Mazlum arkadaşına getiriyordu. Öyle ki yaptığı değerlendirmelerde insan kendini sorgulamak zorunda kalıyordu;

-“Mazlumun şahadetinden vicdan azabı duyuyorum...” diyordu hep.

***

Parmaklıkların üç dört metre ötesinde yükselen duvarlarda asker resimleri, şoven sloganlar var. Bunları biz yapmışız... Hücrelerimizin içi de öyle. Duvardaki resimleri, yazıları artık göremiyoruz. Dikkatimizi çekmiyor. Her hücrenin karşısına denk gelecek şekilde yapılmış dört delikten oluşan gözetlemeler var. Orada kimin ne yaptığı marş söyleyip söylemediği denetleniyor. Gözetleme yeri bir koridor içindedir. Koridorun lambaları yanık olduğunda gözetlemelerdeki dört delikten koridorun ışığı belli oluyor. Lambalar açık olduğunda gözetlemeye gelen fark ediliyor. Ancak lambaların açık olmadığı zamanlarda gözetlenip gözetlenmediğimizi pek çıkaramıyoruz. Bazen lambalar açıkken gelip dakikalarca izliyorlar. Bazen de lambalar sönük iken geliyorlar... Birkaç sefer gözetleme ardından kimi hücrelere "Sen niye kıpırdadın?, Sen orada ne yapıyorsun?" veya "Sen niye gülüyorsun?" vb. uyarılar yaparak gözlerinin üzerimizde olduğunu hissettiriyorlardı. Tabii bu gözetlemeler uyarı ile kalmıyor, "Sen filan hücredeki dayak vaziyeti al geliyorum" biçimindeki uyarılar dayakla sonuçlanıyordu.

Her gün aynı mekanda aynı zaman sistemi kurulmuş... Aynılıklar üzerimizde beton gibi duruyor... Çoğunlukla karşılaşılan durumlarda neye gülünsün, neye ağlansın bilinmiyor... Bunu hissediyoruz. Zaman zaman düşülen bu karmaşa ve ruh halinde sınır tutturmak, Sırat'ta yürümek gibi oluyor... Gözler üzerimizde, yarın ne olacağı

ise hiç belli değil... Zaman burada zehir olmuş... Her dakika güçsüzlük üretip, zayıflıkları güçlendiriyor. Yasaklamalar, kendilerinin koyduğu kurallardan başlayıp, ulusal saydıklarına bile yansıyor.

Geçenlerde yüzbaşı Esat, dördüncü kata; Kemal Pir arkadaşın yanına çıktı;

-“Söyle Kemal bu marşlardan hangisini seviyorsun” diye sordu.

-“Hiç birini sevmiyorum”

-“Tamam sevmediğini biliyorum. Sözlerini yada makamını”

-“Hepsi şoven ve gericidir. Kural olmasaydı söylemezdim. Mecburen”

-“İçinden bir kelimesi, başka şeyi az da olsa hoşuna giden yok mu?” Yüzbaşı peş peşe ısrarlarını sürdürünce;

-“Bu Çanakkale içinde aynalı çarşı var, o biraz olabilir.”

Yüzbaşı merakla ve aceleyle sorarak;

-“Neden, neden bu marşın neresi hoşuna gidiyor”

-“Pek hoşuma gitmiyor. Ama çok ısrar ettiniz diye söyleyeyim. Askere gönülsüz giden bir gencin öyküsünü anlattığından”dedi.

Yüzbaşı bir şey demeden hızla yanından ayrılıp, indi gitti. Bir süre sonra. Ana koridorda gardiyanlar içtimaya çağrıldı. İçtima bittikten sonra gardiyanlar sorumlu oldukları koğuşlara dağıldılar. Çok geçmeden bizim hücrenin gardiyanı gelip;

-“Bundan böyle Çanakkale içinde aynalı çarşı marşı söylenmeyecek, listeden çıkarın”dedi.

Akşam olup gardiyanlar yemek için çekildikten sonra Hayri arkadaş espiyle;

-“Kemal ne yaptın sen, nasıl kaçırdın bu fırsatı”dedi.

-“Nereden bileyim Doktor. Benim hoşuma giden marşı yasaklayacaklarını. Bilseydim tümüne övgüler bulurdum”diye espiyle cevap vermişti...

***

Bu Haziran sıcak başladı. Marşları ayakta söylemeye devam ediyoruz. Ezberlediğimizden, söylerken başka şeyler

düşünebiliyoruz artık. İnanılmayan, benimsenmeyen bir şey ne kadar yapılmak zorunda kalınsa da bunu anlamak zor değil. Gönülsüz olan biri ne kadar maske takarsa taksın, inançsızlığını tespit etmek kolay. Bu süreçte her tür davranış mimik, ayrıntılarında bile bunları kolayca tespit etme deneyimi kazandık. Bir insan bitişe nerede, nasıl başlıyor bunu görebilmek mümkün oluyor. İnsanların korktuğu anlar olur. Ama korku içe sindi mi bitirir. İçine korku sinen, başta inanmadığı şeylerde olsa bir süre sonra kişiliği ona dönüşmekten kurtulamaz. Bir çoğu öyle itiraf edip gitti.

Kurallara uyan birinin gönüllü-gönülsüz oluşu, onun nereye gideceğini belirliyordu. Belki başta gönülsüz olunur ama başlama noktası yine de belli edebilir. Çok az kısmı hariç, çoğunluğu gönülsüz kurala uydu. Ama zorluklarla karşılaşınca inançlarını oturup kemirmeye başladı. Giderek gönüllüce kuralları uygulamaya doğru yol aldı. Özellikle zor koşullarda geçmişte yaşanan eksiklik ve hataların doğru çözümlenmesi yapılmadığından bu inanç boşalmasına yol açtı.

İnancın kemirmeye başlamasının bir nedeni de bireycilik ve tepkiydi. Kendini yaşatma imkanı bulamayınca bireycilik cezaevinde kendini yaşatmak için başta kendini ayrı ve soyut tutmaya ve giderekte kopmaya yol açtı. Yerli-yersiz tepkileri olanlarda doğru çözümlemeden yoksun olunca saf değiştirerek öç almaya yöneldi. Tabii sistemli baskılar, bireyci ve tepkici duruşların bizden kopuşunu hızlandıran bir yönlendirici oldu.

Arada bir sohbetimiz yine sürüyor. Akif arkadaş dünün eksikleri üzerine epey yoğunlaşıırken, geleceğe ilişkin kaygıları tartışırdı.

-“Bazılarını iyi tanıyamadık. Şimdi çoğunluğu burada değil. Güvenip iyi dediklerimiz koşullardan başını çıkarmadı. Direnmedi. Zaten bazısı da itiraf etti.”

-“Baskılar yoğundu, herkesin aynı direnişi göstermesi beklenemezdi.” dedim

-“Hayır bu o biçimiyle değil. bazısını iyi diye bize tanıttılar. Bende fazla inceleyemedim. Dış görünüşüne bakıyorsun taş gibidir. Onların hiçbirisi yok şimdi. Bunu

görmem gerekli. Nerede hata yaptım. Mesela şimdi kala kala yanımda bir tek sen kaldın. Bekleyemediğimiz kaldı. Bunu çözmem gerek. Bir terslik vardı. Baskı dersin herkese oluyor. Sorun bu değil. düşündüğüm başka.”

-“Tamam anladım. Artık pek sorun değil. şimdi bunu ne yapacaksın.”

-“Benim açımdan sorundur. Öyle bilemedim diye geçemem”

-“Önemli değil. şimdi tanıdın yeter.”

-“Hayır bilmem gerekliydi.”

Akif’le henüz yakalanmazdan aramızda çıkan bir tartışmadan dolayı kendisine karşı bir küskünlük ve kızgınlık olmuştu. Hıdır Akbalık tarafından olumlu gösterilen, daha sonra hem poliste çözölen hem de itiraf eden Teoman için güvensizlik görüşü bildirmiştim. İşte bu tartışmalı olmuştu. Bunu unutmamıştı. Belki de gönlümü almaya çalışıyordu. Öyle anladım. Oysa bu konuyu unutmuştum. Kendisi hatırlattı. İçinde bulunduğumuz koşullarda bunları düşünecek hal yoktu. Ama o bu konular üzerinde de yoğunlaşıyordu. Bir an yüzüme bakarak tebessüm ettiğini gördüm. Marş esnasında gülmek veya başka davranmak dayak gerekçesiydi. Bunu hiç hesaba katmadan tebessümü yüzünde yayılarak dudaklarında gülümsemeye döndü.

-“Keşke bir daha dışarı çıkma fırsatımız olsa birlikte yeniden iyi bir devrimcilik yapardık.”dedi. Sonra gözlerini sanki ufka dikmişçesine karşı duvara bakarak, söylenmekte olan marşa devam etti.

Baskıların artmasıyla geçmişe ilişkin küskünlük, kızgınlık gibi bir çok şeyi bilincimin derinliğine atmıştım. O devrime gevşek, ilgisiz, biçimci yaklaşan kişiliklerin tek tek döküldüğü sıralarda kendimde “Haklıydım” düşüncesi oluşmuştu. Akif arkadaşına yönelik ise, “Biraz sekte ve dar davrandı, acaba bu durumları gördü mü?” türünden bende sıkıntı yaratan sitemli ve şikayetçi yaklaşımlar yaratmıştı. Baskılar yoğunlaşınca da tümü gündemimden çıkmıştı. Tabii tümüyle ortadan kalkmamış, çözümlenmemiş olarak kalmıştı. Akif arkadaşın bu anlatımlarına şaşırıştım. Çünkü beklemiyordum. Bu kez kendi bakışımı sorgulamakla karşı

karşıyaydım. Aradan geçen iki yılda yoğun bir iç sorgulamayı yaşadığı açıktaydı. “Ne kadar değişmiş” diye düşünmek zorunda kaldım. Halbuki kimsenin kimseden ne hesap isteyecek, ne de hesap verecek, ne hali, ne de bir konumu olmadığı gibi, pek ilgilenende yoktu.

***

Gündüzleyin uyumak yasaktı. Geceleri de bazen aniden gelip dayaktan geçiriyorlardı. Zaten hastalanmak izne bağlıydı. Birinin hasta olup olmadığına karar verme inisiyatif ve insafı gardiyana aitti. Hastalanıp doktora gitmek için gidiş-gelişte başa gelecekleri peşinen kabulü gerektiriyordu. Kimse hasta olmak istemiyordu. Hastayım diyen arkadaşların pek çoğuna gardiyan dayak atarak kararını bildirmişti. Gardiyanların deyimiyle, “Öyle bedava hastalanmak, izinsiz hasta olmak yoktu” Geçen süreçte Hilvan’lı genç bir köylü arkadaş olan Cemal Kılıç ağır hasta olmasına karşın hastaneye tedavi için gönderilmedi. “Bir şeyi yok. yalan söylüyor” denildi. Buda yetmiyormuş gibi hücrelerin önündeki salona çıkarıldı. Bir başka arkadaşı da çıkardılar. Uzunca bir zincirin her bir ucunu birinin boynuna bağladılar ve ters yönde koşturdular. Zincirin uzunluğu bitip gerilince ani ve sert biçimde gırtlığa yapıştığından ters yönde koşturdukları arkadaşlardan, güçsüz olanın sırt üstü yere devrilmesine yol açtı. Cemal Kılıç arkadaş hem bünye olarak çok zayıftı hem de hasta olduğundan güçsüz düşmüştü. Diğer arkadaş ona göre biraz daha sağlam olduğundan Cemal Kılıç arkadaş ani bir biçimde ayakları yerden kesilip sırt üstü düştü. Düşerken kafası beton zemine çarptı. Bir süre sersemleyip yerde yığılı kaldı. Diğer arkadaşta Cemal arkadaşın düşme esnasındaki vücut ağırlığı ve koşma hızından sendeleyip çöktü. Her iki durumda, gırtlakta büyük bir acıya ve kısmi şuur kaybına yol açacak sersemleştirici bir etki yapıyordu. Bir-iki kere böyle tekrarlatıldılar. Gözlerimizin önünde bu yapılanlara hazır ol vaziyetinde durup bakmak zorundaydık. Cemal Kılıç ile aynı zincire bağlanan arkadaşta çaresizdi. Kurala uyuyor zaten. Hangimiz olsak böyle yapmak durumundaydık. Acı, utanç, kendine öfkelenme iç içe yaşanıyordu. Ama sonuç, yapmak

veya yapılanı seyretmekti. Cemal Kılıç arkadaş daha ağır durumlara düştü. Tedaviye götürölmedi. Soğuk almış denilerek atlatıldı. Hücresindeki arkadaşların tüm ısrarlarına, çeşitli gerekçelerle gündemleştirmelerine rağmen son nefesini vereceğı ana kadar tedavisi yapılmadı. Artık son nefesini vereceğı anda gelen gardiyanlar son nefesini verdiğini gördükten sonra, "Bu hastaymış doktora gidebilir" dediler. Fakat arkadaş daha doktora ulaşmadan şehit düştü. Her şeyi görüyorduk. İzliyorduk. Yada yapıyor, izleniyorduk. Unutmadık Cemal Kılıç'ı. Ama unutmamak yetmiyordu. Her gün yeni olaylar, yeni durumlarla karşılaşıyorduk. Unutmamamız gereken çok şey yaşıyorduk.

Teslimiyetin düşünsel olarak üzerimizde getirdiğı baskı diğerkaskılardan daha ağırdı. Her ikisi birleşince yorgun düşmemek elde değildi. Uykuya ayrılan dayaksız gecelerin bir çoğı "Ne olacak, nasıl yapabiliriz?" soruları ile uykusuz geçiyordu. Kaçamak yaşama ve geçiştirme imkanı pek yoktu. Eğer bunu bir tutturma yolu bulunmuşsa kime sorsan "mümkün değil" derdi. Çünkü cezaevinde bütün zamanlar kontrol altındaydı ve ona göre hareket etme zorunluluğı içindeydik.

Öğlen arasının ardından marşlara henüz başlamışken "Sesiniz iyi çıkmıyor" bahanesiyle topluca dayaktan geçirildik. Bağırılmış olsak da değışen olmazdı. Programlarında dayak atma varsa, bir başka bahane yine bulurlardı. "Sesiniz ölü gibi çıkıyor" diye başlayıp küfürle devam eden dayaktan geçirmelere alışmıştık artık.

Bu aralar Akif arkadaş bir şeyler anlatmak için farklı konuları gündeme koyuyordu. Bir konuya giriş yapacağını seziyordum. Yanımızdaki diğerk arkadaşlarda marş esnasında bazen sohbetlerini yapıyordu. Sohbetlerimizi marş aralarına sıkıştırmakta ustalaşmıştık. Bir de dudaklarımızı fazla kıpırdatmadan başımızı öne eğerek konuşuyorduk ki, gözetlemeden bakıldığında fark edilmesin. Sesimiz marş gürültüsü arasında yanımızdakinin duyabileceğı kadardı. Dalgın dalgın marş söylemeye devam ederken Akif'in;

- "Bazıları bu zor süreçlerde ortalıkta görölmedi... Şurada burada hastanelerde süreci geçirdi... İleride

boşluklardan yararlanarak kitlemizin başına lider olarak geçecekler...” dediğini duydum. İzlenim önemliydi. Böyle düşünmemiş ve fark etmemiştim. İlk başta anlayamadım. Yani kendini boşluklarda yaşatan olabilirdi ama lider olmayı pek bağdaştıramadım. Sonra ne kitlesi kalmıştı ki? Bir de hangi kitleydi?

-“Yani nasıl boşluklar diyorsun?. Nasıl lider olunacak? pek anlayamadım.” Cevap verip vermemekte bir tereddüt içinde olduğunu sezdim. Belki de böyle bir konuyu açmakta acele ettiğinden kaygılıydı. Söylemişti bir kere. Mutlaka da hesaplamıştı.

-“Hiç dikkat etmedin mi? En ağır süreçlerden geçiyoruz... Cezaevi bir yandan, mahkeme bir yandan. Her yönden bir cendereye alınmışız... Neredeyse nefes alamıyoruz... Ama bazıları ortalıkta görünmüyor... Aylarca hastanelerde en baskılı dönemleri geçiriyor, biraz gevşetildiği zamanlarda getiriliyor, gidişiyle yine fırtınalar kopuyor... Bunları ileriye hazırlıyorlar... Ardından kitlemizin başına lider kesilecekler...” diye kelimeleri bastıra bastıra tereddütsüz konuştu. Bir süre sustum.

-“Kimdir bunlar? Madem bu kadar tehlikelidir söylemelisin. Birde o boşluk nedir?” diye peş peşe ısrarla sordum. Bazı şeyleri tespit etmişti. Biliyordum.

-“Benden bu kadar. Bir izle, yoğunlaş bulursun” deyip adeta sorumu cevaplamaktan kaçındı. Tutmuştum bir kere. Bırakmak yoktu.

-“Hayır madem bu kadar dikkat etmemizi tembihliyorsun söyle kimlerdir?” Hep isim vermekten kaçınıyordu. İsim istedikçe o gözlem için gerekli ipucu ve verileri sıralıyordu.

-“Boşluktan kastım; bak Mazlum, Ferhat onlar gitti... Yarın ne olacağı belli olmaz... Belki diğer arkadaşları da bizden ayırabilirler... Başka şeylerde olabilir... Doğacak boşluğa bunları koyacaklar...” dedi. Tekrardan isimler üzerinde ısrarlarımı sürdürdüm. O ısrar edeceğimi tahmin etmişti.

-“Bana güvenmeyebilirsin. Hala emin olmayabilirsin. Çünkü kimin ne olacağı belli değil. O bu dediğim iyi insanlar değil ki. Ne diye gizleyelim. Bilinsin. Bilelim.” dedim.

Hala isim verip vermeme tereddütlüydü. Belki de gösterebileceğim tepki konusunda net değildi. Pek çözemedim. Merakımın süreceğini bilecek ki göze almışçasına kulağıma yakın, başımı dönerek kelimelere basa basa “Yetti artık” dercesine sertçe;

-“İşte M. Can” dedi. Hiç de beklediğim cevap değildi. Rahatça cevapladım.

-“Onun durumu zaten biliniyor. Hem çözülmüş, hem de Kemal Pir arkadaşın onunla konuşmadığı ve onun hakkındaki belirlemesi var biliniyor. Tamam öyle de olsa onu kimse pek takmaz” dedim. Bu kez kendisi de beklemediği bir cevap almışçasına biraz öfkeyle;

-“O kadarını bende biliyorum. Halen anlayamadın” dedi.

-“Tamam doğru, pek fark etmedim. Zor süreçlerde burada yoktu. Ama boşluk dediğin zamanlarda hem de lider konumu olacağını sanmıyorum.” ‘Yazık hala anlamamış’ dercesine başını sağa sola birkaç kez sallayarak;

-“Bak bu süreçte hemen herkesin üzerine gidildi... Sonuç alıp almadıkları ayrı bir konu. Kimi itiraf etti. Kimi sindi. Ama üzerlerine gidildi. Onun üzerine ise hiç gidilmedi. Üstelik veremdir, hastadır diye hastanelere kapatıldı. Burada onlarca arkadaş veremli veya başka hastalıkları var onlara bakan yok. Normalde onun üzerine de gidebilirlerdi. Gitmediler. Gidildiğine tanık olmadık. En azından hastalığını ona karşı şantajlayıp bir tutum aldırırlardı. Bu yapılmadı. Burada biz her gün cenderede kaynatılıyoruz. Onun hastane köşelerinde ne yaptığı bilinmiyor. Hatahaneye giden birkaç arkadaş esas duruşta yatılmasını dayattıklarından orada kalmaktansa cezaevine gelmeyi tercih etmişler... Bir düşünsene!..” dedi. O dayak, marş gürültüsü içinde kim ne yapıyor diye etrafa bakınma halinde değildik. Dahası kendi derdimize düşmüştük. Bu anlaşılmıştı. Ama doğacak boşluk konusunu pek kafam almıyordu. Bir kere M. Can’ın kendini örgüte kabul ettirme sorunu vardı. Öyle pek itibar görüp üst

görevlere geleceğini düşünemiyordum. Bir de Kemal Pir arkadaş kendisiyle ilişkisinde soğuktu.

-“Peki diğerleri kim?” diye sordum.

-“Bu kadarı yeter artık sen araştı.”

-“M. Can biliniyordu. Başka kim var? Diğerleri kim? Bir tane daha söyle gerisini ben izler, çözerim.” İsim vermektense bazı duruşları, verileri açıklayarak benim çözmemi istedi. Bilgiler bazı tipleri kafamda şekillendiriyordu.

-“Burada bazısı konumları bilinmesine rağmen şimdiye kadar özel bir yönelime tabi tutulmadılar. Genel içinde seyrediyorlar. Bunları da ileriye hazırlıyorlar” dedi.

-“M. Şener” dedim. Hafif gizli bir tebessüm yüzünde belirdi.

-“Bilmiyorum. Ben sana anlattım. Artık sen çıkar. Sana isim verebilirim. Önemli olan doğru değerlendirme gücüdür. Bak bazıları şöyle böyle yürüyor. Onlar bu süreçleri böyle atlatarak ileriye hesap yapıyorlar. Biraz rahat koşulları buldu mu üzerine atlayacaklar. Gerçi bizim mücadele pek rahat koşullarda yürümez. Bu kez bir zorlukta kendilerini gizleyemeyip açığa çıkmak zorunda kalacaklar. Önemlisi fazla zarar vermelerini önlemektir. Dikkatli uyanık olmalı.” Son cümlesi ‘dikkatli, uyanık olmalı’ dediğinde dirseğiyle hafif beni dürtüp devam etti.

-“Neyse nasıl anlarsan anla... Ama bu dediklerimi mutlaka unutma...” Marş söyleme saati dolmuştu. Akşam yemeğinden sonra hücrede sessizlik vardı. Haziran ayının son akşamları oluyordu. Hücrelerin lambaları her zamanki gibi erkenden yandı. Bu saatlerde önce bir sessizlik, ardından fısıltılar toplanarak bir uğultu oluşturuyordu. Aynı zamanda gardiyanların yemek ve dinlenme zamanı. Uğultunun sürdüğü sırada yukardan gelen kalın ve gür sese kulağımız verdik. Bu Kemal Pir arkadaşın sesiydi.

-“Karasu, bu dünyayı yıkmalı...” deyip durdu. Uğultu biraz kesilmişti. Kısa bir bekleyişten sonra Karasu arkadaş;

-“Olur mu Kemal bu dünyayı yıkmak. Nasıl hepsini yıkalım. İçinde devrimcilerde var.

-“Ya yok yok Karasu. Onların onların. Onların dünyasını diyorum... Bu Dünyayı Yıkmalı...”

***

Temmuz ayı gökyüzü berrak olur. Aysız gecelerinde yıldızlar parlaktır. Baharın yeşil renkleri Temmuz kavuruculuğunda başta küçük otlar olmak üzere yavaş yavaş sarıyı giyinir. Gölge ve kuytuluklar en arananıdır. Dışarıda iken böyleydi. Amed’de halk eski evlerin ya avlularında ya da damlarında yatıyordu. Apartmanlar ise çekilecek gibi değil. Soğutucuların sabaha dek çalışması lazım.

Beton-demir yığını cezaevi kaynıyor. Temmuz yakıcılığını burada hissettiriyor. Sıcak pek akla getirdiğimiz yok. Can pazarı çünkü. Can dediğimiz ruh.

Amed merkez grubunun mahkeme sırası bitti. Hayri arkadaş bu grubun duruşması boyunca konuşmak, açıklama yapmak için defalarca söz hakkı istedi. Hakim hep “daha sonra” diyerek atlattı. Bu kez Hilvan-Siverek grubunun duruşmaları başladı. Hücremizden Kemal Aktaş mahkemeye gitti. Onlar mahkemede sıcak duruşmalarda. Biz hücrede yine marşların kuyruğunda ayaktayız. Gün böyle geçti.

Akşam karanlığı çökmekteydi. Salondan ayak sesleri geldi. Mahkemeden dönenlerdi. Gün boyu ısınan beton duvarlar bunaltıcı bir hava yaratıyordu. Zaten Amed’in Temmuzunda dört duvar arasında sıcaktan başka ne beklenir ki. Bugün ayın kaçındı? Takip etmedik. En fazla ayları takip ediyorduk. Hava. Yine hava. Hava çok sıcak. Hücreler kaynıyor. Arada bir akıtılan sularda öyle. Mahkemeden dönenler sırasıyla hücrelerine dağıtılıyordu. Herhalde hepsi gelmişti. Kemal Aktaş’ta görüldü. Gardiyan kapıyı açıp içeri koydu. Demir parmaklıklı kapıyı kilitledikten sonra hemen çekip gitti. Her zamanki gibi “merhaba, hoş geldin” dedik. Kemal gardiyanın gidip gitmediğini kontrol için başını çevirip hücre salonuna ve gözünün görebildiği açığa kadar baktıktan sonra,

-“Size önemli haber vereceğim. Hele gardiyan dış kapıyı kapatsın” dedi. Hepimiz meraklandık. Dış kapının kilitlenme sesini duyar duymaz hep birden “Söyle ne oldu”

dedik. Kemal'in yüzü bir sevinç dalgasıyla kaplıydı. Biraz durup konuştu.

-“Bugün mahkeme alt-üst oldu. Deprem oldu. Dünya başlarına yıkıldı.” Kemal bunları söylerken kafamızdan bin türlü şey geçiyordu. Merakla sözün özünü bekliyorduk.

-“Bilmiyorum müjde mi diyeyim acaba. Arkadaşlar ölüm orucuna girdi. Eylem başlattı...” der demez hep bir ağızdan art arda “Ne, nasıl, kim, kaç kişi?” sorularını sorduk. Birden bire Kemal'in etrafında kümelenedik. Gözetlemeleri unutmıştık. Oysa kümelenip oturmamak suçtu. Biz daha “ne oldu, kimdi?” diye soru yağmurundayken, nasıl olduğunu göremediğimiz, fark edemediğimiz bir anda Akif arkadaşın yüzüne sevinç yayılmıştı. Müjde haberinin gülümsemesi dudaklarındaydı. Ellerini çocukların sevinçle el çırpışı gibi iki kere hızla alkış tutarcasına çarptığını son anda fark ettik. “Tamam” dedi. Kelimeyi harflerine bastırarak sanki pusuda bekliyordu hedefi önüne çıkmışçasına.

-“Tamam bende bunu bekliyordum” dedi sevinçle. Biz hala ne oldu, kim oldu peşinde meraktayken, Akif arkadaşın gözleri pırıl pırıl ışıyor, dudaklarında çoktandır göremediğimiz bir gülümsemeyle dinliyordu. Yeniden bir ruh kazanmıştı sanki. Arkadaş anlatmaya devam ediyordu;

-“Hayri arkadaş ölüm orucunu başlattı. Kemal Pir arkadaşta katıldı. Toplam altı arkadaşdır.” Kimsenin beklemediği anda, beklemediği biçimde olmuştu. Eylül fırtınası mahkemede ani bir baskın yemiş gibiydi. Anlatmaya devam ediyordu.

-“Hayri arkadaş ‘Şimdiye kadar sabrettiyse bu savunmalar içindi. Ama artık dayatılanlar bardağı taşıran son damladır’ deyip ölüm orucuna girdiğini açıkladı. Mahkeme hemen duruşmaya ara verdi. Uzunca bir süre sonra tekrar geldiler. Hayri arkadaşın şartlarının ne olduğunu, üzerine duracakları sözünü verdiler. Bunun üzerine Hayri arkadaş birinci ölüm orucunda da kendilerine söz verildiğini ancak sözün yerine getirilmediğini, Partinin mahkemelerde savunmasız kalmaması için kurallara uyup tüm baskıları hazmettiklerini, ancak bundan böyle mahkemelerin bir anlamının kalmadığını, verilecek

sözlerinde inandırıcılığını yitirdiğini, aslında Mazlum'dan sonra mahkemelerin anlamının kalmadığını belirterek, 'yalnız' dedi 'ÖLÜRSEM HAYRİ BORÇLU GİTTİ DENİLSİN. MEZAR TAŞIMA BORÇLUDUR YAZILSIN' deyip yerine döndü. Ardından Kemal Pir arkadaş söz istedi. Mahkeme Kemal arkadaşına nazikçe, "Buyurun buyurun" dedi. Kemal arkadaş 'Hayri arkadaşın belirttiklerine katılıyorum. Ama sanılmasın ki biz ölmek istiyoruz. BİZ YAŞAMI UĞRUNA ÖLECEK KADAR SEVİYORUZ' dedi. Fazla konuşmadı. Kürsüden geri dönüp birkaç adım attı sonra tekrar kürsüye dönüp yüzünü heyete çevirdi. 'Aslında söylenecek çok şey var ama... Neyse kalsın... Artık söylenir... Biz gidiyoruz... Arkamızdan gelenler olacak... Yalnız değiliz... Gelmeliler' dedi. Rahat adımlarla gelip yerine oturdu. Bir ara yine elini kaldırdı. Sonra vazgeçti. Ardından Ali Çiçek kalktı. Sonra diğer arkadaşlar katıldı.

Hiç duymamışçasına yeni baştan tekrar tekrar sorduk. Arkadaşta tekrarladı. Mahkemenin psikolojisi neydi. Gardiyanların, idarenin vb. her açıdan soruyorduk. İlk anlatımdan sonra Akif, Fuat Kav arkadaşını alıp hücre içinde tuvalet bölümüne geçti. Zaman zaman gözetlemeden gardiyanlar hücredekileri sayıca kontrol ederdi. Birisi tesadüfen tuvalette olursa bağırarak 'biri nerede' deyince tuvalette olan arkadaş kapısı olmayan tuvaletin içinden elini dışarı çıkararak orada olduğunu işaret ederdi. Bu kez iki arkadaş gitmişti. Artık bu kuralı düşünecek bir durum yoktu. Akif'le Fuat arkadaş birkaç saat orada kalıp gizlice konuştu. Ne konuştukları duyulmuyordu. Ama ölüm orucu eylemiyle ilgili olduğunu tahmin ediyorduk. Hücrelerden uğultular yükseliyordu. Ölüm orucuna giren arkadaşları 36'ya götürmüşlerdi. Artık Hayri ve Kemal arkadaşları görebilecek veya sesini duyabilecek miydik? Duygusalca bir soruydu belki ama sonra düşündüm pek hoşuma gitmedi.

Günlere, tarihlere hiç dikkat etmezdim. O gün saatin gün bölümüne baktım. Tarih 14 Temmuz 1982'yi gösteriyordu.

***

İnsanlar neye sevinir? “Çok şeye” denir. Çocukların sevinci ise apayrıdır. Sevinçli hallerinde zerre kadar kaygı bulunmaz. Hele birde sevinç anlarında seke seke zıplayıp, yarı koşar yürüdüklerinde ‘Yaşam budur’ der insan.

Parmaklıklar ardında özgürlük ve yaşam tutkusu olmazsa insan çürür. Dört duvarda beden tutsaklığı ağır gelmez. Düşünce dünyasında inanç, umut yaşanmazsa zorluklar aşılmaz. İnsan silinir, söner, kuruya döner ve biter. Beden tutsak alınabilir. Teslim alınabilir. Ama ruh alındı mı bir nokta koymak gerek. Zorluklar insanı bitirmez. İç dünyada yaşanan insanı ya bitirir ya yaşatır. Tabi çocuk sevincinde yaşamak bambaşkadır.

Akif ile Fuat Kav arkadaşlar tuvalet bölümünden çıktı. Aralarındaki tartışmayı bitirmişlerdi. Neydi bilmiyorduk. Artık yatma saati gelmişti. Kurallara göre bu saatte kimse görünür olmayacak, yatar pozisyonunda olmalıydı. Hücremizdeki tek kişilik betondan, ranzada Hamili Yıldırım ve Selim Çürükkaya ranzaya bitişik zemin üzerinde sırasıyla Kemal arkadaş, Fuat Kav, ben ve yanımda duvar tarafında Akif arkadaştı. Yine her zamanki uyuma pozisyonumuzu almıştık. Akif arkadaşla beyaza çalan renkte çarşafı başımızı örtecek biçimde aceleyle üzerimize attık.

14 Temmuz Büyük Ölüm Orucu’nu duyduktan sonra Akif arkadaş kim tutabilirdi ki?

-“Yarın ölüm orucuna giriyorum” deyip konuşmasına başladı. Gece uyumayıp konuştuk. Sabahın ışığı hücreyi hafifçe aydınlatmaktaydı. Işığın yansıyarak doğuşunu, uyumadığımızdan doğal yaşadık. Gözlerimiz kamaşmadı bu kez. Geçmiş pek az konuştuk. Hep gelecek gündemimiz oldu. Önceleri geçmiş sorgulardı. Bu kez pek işlemedi.

-“Eğer bir gün çıkarsan benim yerime Apo’yu gör. Benim adıma git. ARTIK BİR DAHA ONU GÖREMEYECEĞİM. TEK İSTEĞİM ONU BİR DAHA GÖRMEKTİ. Mutlaka benim yerime git. Layık olmaya çalıştığımı ve selamlarımı söyle. De ki onun yerine geldim. Bak sen çıkarsın bir gün. Amed dağlarında gerilla olursun. Dağlar güzeldir. Tadını çıkar. Bu cezaevinin baskısından orada özgürlüğü yaşa. Parti belki bu süreçte biraz zorlanır ama bak arkadaşlar elinden geleni

yapıyor. Bir gün anlatırsın bizi. Layık olmaya çalıştılar dersin. Hatalarımız çoktu. Ama bağlı olmaya çalıştık. (...)

Sabahleyin hücredeki diğer arkadaşlara "Fuat'la birlikte ölüm orucuna giriyoruz" diye açıklama yaptı. Yemek dağıtım saatinde gardiyan geldiğinde ona;

-“Ben ölüm orucuna giriyorum. Diğer arkadaşların yanına gitmek istiyorum” dedi. Bunu duyup afallayan gardiyan diğer gardiyanı çağırıp yemek dağıtımını ona devrederek çıkıp gitti. Gardiyan gecikince Akif biraz sıkıntı yaşadı. “Ya beni arkadaşların yanına götürmezlerse?” diye söylendi. Hayri, Kemal arkadaşların ardından geldiğini onların bilip görmesini istiyordu. Sıkıntısı uzun sürmedi. Bir süre sonra gardiyan görüldü. Demir parmaklıklı kapıyı açtı. Akif arkadaş dünyanın tüm çocuğu sevincini kendinde toplamışçasına çocuklar gibi seke seke yürüyerek gitti. Ayakları yere değdi mi, değmedi mi belli değildi. Göremedim. Öylece gitti. Gözden kaybolurken şafağa doğru söylediği son sözü aklımdaydı.

-“ARKADAŞLAR ABAŞARILAR BİZİ UNUTMASINLAR...”

BEKLENTİ

Muş güneyi şehitlerine

Ceviz ağacının kalın gövdesine sırtını dayayan Kendal, elinde biraz kalınca olan cep defterini açmış, yanındakilere okuyordu. Genç olmasına karşın sesi gür ve toktu. Onu dinleyenlerde dalgın ve ciddi bir hava yansiyordu. Kendal defteri okumaya devam ediyordu. "Andok Amed'in en yüksek dağıdır. (...) Batısında Dorşin, Berbiheyv, Güneyinde Zovaser, Doğusunda Beleşova, Kuzeyinde Kozme ve Şerafettin'e bakar. Kuzeydoğusunda Kurtık, Kuzeybatısında Serespi, Kozme ve Andok arasındaki Şen yaylasıdır. Muş, Solhan, Sason, Kulp (Pasur) yerleşim merkezleri arasındadır.(...)"

(...) Muş güneyi Amed eyaletinin bir bölgesidir. 98 Murat operasyonunda buradaki birlik sorumlusunun ihanetinden birliğin tümü çatışarak şehit düştü. Bizim birliğimiz bölgeye yeni geldi. Şehitlerin cenazeleri arandı. Çatışmaların nerelere kadar yayıldığı belli değildi. Oldukça geniş bir alana sıçramıştı. Bundandır ki cenazeleri arama biraz uzadı. Eski kalınan yerlerde herhangi bir ize rastlanamadı. Her taraf operasyon güçlerinin postal izleri, boş mermi kovanları, lojistik artıklarıyla doluydu. (...) Cenazeler bulunduktan sonra erzak temini, arazinin keşfine başlandı. (...) Kendal okumasının burasında durdu. Defteri kapayıp dalgın, düşünceli mırıldanarak;

-“Arkadaşlar kurtulmak için sonuna kadar çatışmışlar.”

Kendal mangasındaki hocanın not defterini bir şeyler yazdığında okurdu. Ardından da her zamanki sözünü tekrarlardı. “Mutlaka, mutlaka yaz. Önemlidir” derdi Hocaya.

Kendal geçen yıl Garzan eyaletinden gelmişti. Daha nceleri Botan’da kalmıştı. Perwari’de doğup büyümüştü. Hoca ile sohbetlerinde daha sonra metropole gtklerini, abisinin gazete bayisinde çalıştığını, çokça okuduğunu, YCK içindeki çalışmalarını anlatırdı. Amed’de şehit düşen diğer abisi Kendal’ın adını aldığını söylemişti. Çantasında hep kitap bulundururdu. Botan’dan getirdiği kitap hala yanındaydı. Orta boylu, dolguncaydı. Ağır hareket etmesini bilmezdi. Hoca ne zaman kk taşları sağa sola savurup yere sağlam basan adımları duysa “Kesin bu Kendal’dır” diye düşünürdü. Hiçbir göreve yok demediğinden görev karşısında gevşeklik, isteksizlik gösterene de tavrı koyardı. Doğru veya yanlış mutlaka düşüncesini açıklar, tavrını açık belirlerdi. Bu radikalliği onu zaman zaman yöntem hatalarına düşürürdü. Karşısındakini iyi dinlerdi. Ama mutlaka ardından düşüncesini belirtir, es geçmezdi. Net olmadığı bir konuda “biraz düşünmem lazım” diyerek sonraya bırakırdı. Tavırsız kalanlar için “ok kıızıyorum bazılarına. Konuştuğunda dinliyor, sanki seni onaylıyormuşçasına bir hava veriyor, bir bakıyorsun ardından ekiştirmiş veya alaya almışlar. Bu yreksizliktir. Adına da politika denmez. Hem kim kime politika yapıyor ki” diye düşüncelerini yansıtırdı. Mangasındaki arkadaşların her şeyiyle ilgilenirdi.

Andok boğazının Gneybatısına düşen İnika vadisine giderken dik bir yamacı tırmanmak gerekiyordu. Boğaza ulaşanlar terden sıırıslam olur hele hava biraz soğuk ise buharlar içinde kalırdı. Boğazdan beş on metre yrndkten sonra İnika vadisine doğru inilirdi. Bu kısacık geçiş yerine ulaşanlar birkaç dakikalık molada kururlar, terden eser kalmazdı. Dağların boğaz denilen kısımları genellikle rzgarlıdır. Andok boğazında da boğazın üstüne çıkar çıkmaz koşarak kendini öte tarafa bırakmak zorunlu olurdu. Esen rüzgar burada deli bir fırtınaya dönüşürdü. Boğazın yüksek oluşu Geliye Admanke vadisinin bitiminde karşı tepenin altında kurulu şırtık karakolunun tepecilerine görüntü veriyordu. Bazen de “Hıya” korucularının İnika tepelerinde pusucuları olurdu. Gerillalar akşama doğru boğazı açacak

şekilde tırmanışı ayarlar, İnika'dan dönüşlerse geceleri veya sabaha karşı olurdu. Çoklukla sırtlarında da erzak getirirlerdi. Patikasız olan boğaz yamacına dikine tırmanıldığında terden çoraplarına kadar ıslanırlardı.

Çoban yıldızının çıktığı açık gecelerin ilerleyen saatlerinde Andok boğazında esen rüzgarın kokusu da değişirdi. Bu durumda terden ıslanan vücutlar, boğazın üzerinde mola vermelerine gerek kalmadan geçilen kısa mesafede kururdu. Gece soğğunun kokusu saçlara, elbiselere siner, ter kokusundan eser kalmazdı.

-“Yaz Hocam, yaşadıklarımız kaybolmasın. Andok gecelerini nasıl aştığımızı, nasıl yaşadığımız yaz” dedi Abbas.

-“Heval Abbas, daha terin kurumadı. Hele bir otur, nefes al. Konuşuruz” diyen Hoca sözünü tamamlamadan, Abbas;

-“Doğru ama, yaşadıklarımızın mutlaka yazılması gerekir. Buralarda ne yapıyor, ne ediyoruz kimse fazla bilmiyor. Bazı arkadaşlar şehit düştü, sicillerini bilmiyoruz. Hatta bazılarının adları bile unutuldu. Bizlerden yazan olmazsa nasıl yaşadığımızı kim nereden bilecek.” Oturup tütün tabakasını cebinden çıkarırken, konuşmasını sürdürdü;

-“Bazen şöyle düşünüyorum. Bizde unutulacak mıyız? Halkım için savaşıyorsam kendimi buna vermişsem, benden yani bizden haberlerinin olması gerekir. Bazen yazmak istiyorum. Evirip, çevirip yırtıyorum. Şimdi diyeceksin ki yazmaya çalış. Hiç olmazsa belge olur, olmuyor yazmakta bir mesele. Yazabilenler yazmalı diyorum...” Bu tartışmalar bir tekrardan çıkıp bir alışkanlık olmuştu aralarında. Abbas patikadan görünür görünmez mangaya birkaç metre kala Hoca;

-“Tamam heval Abbas, bir gün yazacağım. Yazmaya çalışacağım. Şimdi kolay gelsin. Nasılsın gel, çay hazır” diyerek espri yapardı kendisine. Abbas Andok boğazına yakın olan bu noktaya geldiklerinde bulmuş olduğu köşeye gidip otururdu. Kök kısmından yere paralel bir metre eğimden sonra yükselen bir meşe ağacının bank gibi duran alt gövdesiydi bu. Kök gövdeleri böyle yere paralel uzandıktan sonra yükselen ağaçlar kışın çok kar yağdığına

işaretti. Kışları böyle yerlerde kar çok düştüğünden taze ağaçların gövdeleri kar altında, dalları yüzeyde kalırdı.

***

Bir gerilla birliği geçici noktalarını, daha önce hiç kullanılmamış, ormanın koruyabileceği yamaçlarda yapardı. Her noktaya verdikleri bir ad vardı. Genellikle şehitlerin adı konulurdu. Şehit Harun noktası Andok'un Kuzey'e bakan Kozme, Kurtık dağlarını ağaçlıkların arasından gören bir yamaçtaydı. Andok yamaçları yabani kavak, meşe, mazi, kezvan ağaçlarıyla yeşillenir. Aşağı doğru indikçe cevizler başlar. Cevizlerin olduğu yer genellikle suyun varlığına işaretir.

Kendal daha 93'lerde kullanıldığı söylenen Nokta Guza'da, içinde gizlenmiş büyük bir fotokopi makinası olan bir depo bulmuştu. Bunun üzerine daha önce kullanılmış noktalara her yolları düştüğünde çevreyi kontrol edip gömme ve depo izleri ararlardı. Bazı eski boş depolar, gizli sığınaklar da bulmuşlardı. Çoğunun duvarları, tavanları sapasağlamdı hala. Gömülü olan bir iki silah, biraz erzak, bir takım gerilla malzemeleri eşyalar bulmuşlardı.

Küçük Güneyli Faik, tesadüfen 98 baharındaki Murat operasyonunda kurtulamayan birliğin bir erzak gömmesini bulmuştu. Gömmenin altına taşlar, üzerine ağaçlar dizilmiş, otları da onların üstüne atarak erzak konacak naylonu yerleştirmişlerdi. Şekerle, tuz birbirinden uzak tutulmuştu. Çünkü bir ıslanmada erime sonucu birbirine karışmayacaktı. Hep Kürtçe konuşan Faik;

-“Ömrümde böyle güzel planlanmış, yerleştirilmiş bir gömme görmedim” dedi Hocaya. Bulunan erzak bir birliğin on günlük ihtiyacı kadardı. Faik gömmeyi bulduğunda gözyaşlarını tutamamıştı. “Bu gömme sağlamlığıyla bir kış değil, iki kış bile geçirebilir” diye geçirdi içinden. Kim bilir daha başka ne gömmeleri vardı o birliğin. Ama bilemiyorlardı.

-“Helal olsun onlara. Birde yaptıkları işlerine. Yazık ki yaşamadılar. O alçak Brusk buraları çöle çevirdi. Arkadaşların kanına girdi. Bazen düşünüyorum. Arkadaşlar neden böyle tiplere görev veriyor” diye mırıldandı yanındaki

Hocaya. Hemen cevaplamadı. Biraz durduktan sonra bir iç çekip Kürtçe cevap verdi Hoca;

-“Biliyor musun Faik arkadaş. Bu birlikte takım komutanı Delil vardı. Mardinliydi. 98 kışında Geli Kuviya’da birlikte kadro eğitimindeydik. Andok’a geçtiklerinde bizden hatırladığında şöyle demişti: ‘Hoca biz bu alanı açacağız. Size yer açacağız. Güzel bir alandır orası. Orada erzak bizden, yeni savaşçıları eğitmek senden. Yeni savaşçılar için uygun bir yerdir.” Söz vermişti bu iş için. Andok’la Muş Güneyi alanını öyle övdü ki, dedim ki söz veriyorum, eğer parti bırakırsa alanınıza geleceğim. Ayrıldıkları esnada, birbirimizi öptükten sonra, yürümeye başladığında elindeki silahı başının üstüne kaldırarak, yüksek sesle “Gelirsen seni bekleyeceğiz”. Hoca sözünün burasında, hüznünü gözden kaçırmak istercesine ciddileşerek coşkulu coşkulu devam etti konuşmasına;

-“Sonuna kadar savaştı. Teslim olmadı. İnanıyorum ki yaşasaydı verdiği sözü uygulayacaktı. Alçak gönüllü, hoş bir arkadaştı. Kendisini çok severdim” dedi. Birlikte yabancı kavaklarının arasındaki noktaya doğru yürürlerken Hocanın aklına Delil’in sözleri geldi. ‘Hoca Muş Güneyinin arazisi ormanlıktır. Tam da yeni savaşçılara göre bir yer. Eğitim görsünler, orman içinde koşturup dursunlar, suyu da bol, yesinler, içsinler, moral yapıp oynasınlar. Biz yeni savaşçıyken çok zorlandık. Bari onlar rahat etsin’ önünde yürüyen Faik’e baktı. Kendini birden dolan gözlerinin yaşını gerisin geriye çekmiş gibi hissetti. Her gözleri doluğunda bu “çaresizliği yaşamaktır” diye düşünürdü. Bu düşünüş gözyaşlarını kaynağında kurutuyordu sanki. Sevmek gözyaşlarında ifadesini bulmaya başlarsa kendisinden katkının yetersizliği sayıyordu. Düşünüyordu. Bazen gözyaşları nedendir. Beklentiyle sürpriz anları anıların depreşmesi. Çaresizlik güçsüzlük halleri, sevinçle hüznün bir çok durum olabilirdi. Bir türkü söylerken veya dinlerken bir sohbetinde de dolabilirdi gözler. Bu Faik’te çokça yaşanırdı. “Göz yaşlarımı gizlemeyi öğrendim herhalde” diyordu kendi kendine. Gözyaşlarında çelişkiler yumağının depreşmesinin payı vardı ona göre. Kafadaki hayaller, özlemler, beklentiler,

beklenmedikler tümünün birden hücum anına geçmesiyle oluşan sade ve dengeli duygulanım bir anda kontrol altına alınabilir miydi? Ama gözyaşları bazen öfkenin dışı vurumuydu da. İşte bu gözü karalık anı olurdu çocuklukla. Erkekler ağlamazmış ne alakası var. Kadını suçlamak için bunu üretmişler. Neyse dedi içinden. En doğrusu ağlamaklı hallerin hiçbirini yaşamamak, yaşatmamaktır. Doğru, gerçekçi düşünüşle inanç bütünlüğü ağlamaklı psikolojik hali ortadan kaldırır. Bu çözüm gücü olma ilkesine uygun duruş oluyor. Katı yürekli, yufka yürekli... Herkesin yanaklarından süzülür, bizimki yüreğimizde akar. Aksın bakalım. Velhasıl..." Dalmış Faik'in arkasından gidiyordu. Noktaya ulaştıklarında daha yirmi otuz metreden büyük Güneyli Soran Karker;

-“Faik arkadaş nerede kaldın. Çabuk gel, gidiyorsun” dedi Kurmanci Soranca aksanıyla. Faik komutan adayı olarak Dorşin alanına, Doğu Karargahına Amed'in yanına gidecekti.

***

Sonbahar Andok ormanlarında kendini göstermeye başlamıştı. Birlik kış üslenme hazırlığındaydı. Botan'dan gönderilen bir taburdan bir takımılık güç Muş Güneyine aktarılmıştı. Takviye olan bu güçle birliğin sayısı artmıştı. Hebun, Muş Güneyi bölge sorumluluğuna atanmış, birlik sorumluluğuna Hüseyin gelmişti. Birlik kendi bünyesinde yeni bir iç düzenleme yaptı. Bir takımılık takviye önceden hesapta yoktu. Erken bastıracak bir kış, erzak teminini ortadan kaldırılabildi. Kışlık erzağın hızla temin edilmesi gerekiyordu. Ardından karın düşmesiyle üslenme yeri yapılacak, kar yağışı beklenecekti. Çünkü üslenme yerinin tespiti için son bir operasyon olabilirdi.

Yapılan iç düzenlemede yeni gelen güçten Seydo ile Sabri, Kendal'ın mangasına verilmişti. Görevlendirmeler için birlik yönetimi toplantı yapıyordu. Hamza, Seydo, Sabri, Dijwar mangada oturmuş sohbettediler. Seydo ile Sabri alana yabancıydı. Hamza önceki yıllarda da Muş güneyinde kalmıştı. Alan coğrafyası için aynı zamanda öncü olarak birliğe verilmişti. Kendal'ın yardımcısıydı. Kendisine Muşlu

Hamza diyorlardı. Zaman zaman Muş güneyinin eski pratiğinden söz ederdi. 'Biliyor musunuz' diye söze başladır gülümseyerek.

-“Şemo 93'te karargahı buraya kurmuştu. Kapsamlı bir operasyon yapıldı. 92'lerde bu köyler doluydu. 94'ten sonra Malkoçlar operasyonuyla köyler peş peşe boşaltılmaya başlandı. Mesela Gele Kuviya'da 180 köylü öldürüldü. Eskiden Muş güneyine hatta Andok'a kamyon ve traktörlerle erzak gelirdi. Şen yaylasının Kurtike giden yolunda bir kahvehane bile vardı. Arabalar orada mola verirdi. Arkadaşlar bazen o kahveye gidip şoförlerle konuşurdu. Sanki bir devlet gibiydik. Yüzlerce milisimiz vardı. Bu çete köyleri o zaman yurtseverdi. İşte o 93'teki kapsamlı operasyondan sonra güçlerimiz burada fazla tutunamadı. Şemo “93 operasyonu ile Muş'ta yenildim” demiş. En fazla imkanı olan alandı. Şimdi de Amed'in en mahrum bölgesi olmuş. Arkadaşlar Muş güneyine 'Mahrumiyet bölgesi, Amed'in Botan'ı' diyorlar” diye anlatırdı. Kısa boylu, güleç yüzlü, esmerce olan Hamza, bölgeye ilişkin projeler kuruyordu. 'Baharda Muş Güneyini açmak gerekir' diyordu.

Toplantı sona ermişti. Andok'un batısına düşen İnika vadisi ve çevresine bir grup, Muş ovasına doğru Kurtik dağı eteklerindeki köylere gitmek için bir başka grup tespit edilmişti. Akşama karanlık basmadan yola çıkılacaktı.

Yağmurlar başlamıştı. Toprak ıslandığından patikalarda iz bırakıyordu. İzlerin kaldıkları noktaya çıkmaması için yollarını dolambaçlı, ters yönlerle çıkarır, yol üzerinde bir suya vurarak su kenarında iz çıkarmadan bir süre yürüdükten sonra taşlık bir yerden ormanlığa sapıp gidişle dönüşlerini ayarlarlardı. Bu yüzden kimi yerlerde yol güzergahı uzar, yoruculuğu iki katına çıkardı. Buna sabırla katlanmak gerekliydi. Daha yola çıkmazdan nerelerden geçilip nasıl döneleceği önceden hesaplanırdı. Yola çıkışlar, yağmurlu günlere bırakılır, yol süresine bir de yağmurun yağışı eklenirdi. Yağışlı günlerde izler hemen siliniyor, biraz derine batan izlerde yağıştan ötürü belirsizleşiyor ne zaman geçildiği anlaşılamıyordu. Yine olası pusularda genelde böylesi zamanlarda atılmıyordu.

İnika vadisine giden grup birkaç yük getirip gömmemişti. Ancak üç katırdan biri Andok'a uzanan bir tepe olan Kantara'ya çıkarken ayakları kayıp Geliye Admanke vadisinde akan dereye yuvarlanıp ölmüştü. Bir katırlık yük katırla birlikte suya gömülmüştü. Daha öncede Kendal iki katırı aynı yerde tutamamış, ikisi de suya yuvarlanıp ölmüşlerdi. Hoca Kendal'ı bu konuda eleştiri yağmuruna tutmuştu. Onun rapor yazmasını önermişti. Çok öfkelenmişti kendisine. Kendal buna karşılık 'Hak etmişim raporu ama gerçekten elimde değildi. Bir türlü baş edemedim' deyip eksikliğini kabul etmişti. Bu kez bir başka katırın yuvarlandığını duyan Kendal şakayla Hoca'ya takıldı. "Demek katır yuvarlayan dikkatsiz tek ben değilmişim. Başkaları da varmış" demişti. Düşen katırın yükü fabrika unuydu. Birliğin en az dört günlük erzağıydı. Katır ve erzağa olan olmuştur. Katır sahibi köylüye ne cevap verecekler kaygısı başlamıştı. Köylüler katırlarını Andok'a yük taşımaya vermek istemiyordu. Bir kere gidip dönen katır çaptan düşüp birkaç gün kendine gelemiyordu. Andok boğazını aşmak katırları yıpratıyordu. Kantara yamacındaki sarp kayalık bir yerde katırların yükü indirilip on metre sonra tekrar yükleniyordu. Bir katırın boş geçmesi bile kolay değildi. Bu nedenle bazı köylüler katırlarını gerillalardan saklıyordu. Köylere giden gruplar bir yandan erzak temini için uğraşırken, diğer yandan katır bulma derdine düşerdi.

Bazı köylüler kapılarını açmak istemiyor, açtığına da bir şeyler vermeye yanaşmıyordu. "Nereden bilelim yarın içinizden biri gidip, devlete teslim olur. Askeri üzerimize getirir" diyorlardı. Yaşlı bir kadın bir keresinde onlara şöyle demişti. Oğlum biz önce erzak veriyorduk. Sizden kaçanlar oldu. Bir tanesine akşam evde yemek verdik. Erzak verdik. Torak hazırlayıp yükledik. Öbür gün asker elbisesiyle kapımıza gelip komutana 'bu ev' dedi. Ve ne içmişse, ne yemişse tek tek söyledi. Artık ağzımız yanmış. Vallahi oğlum korkuyoruz. Devletten korkuyoruz, Sizden korkuyoruz. Kiminiz kapımızı zorla açıyorsunuz. Kimisi de sizden gidiyor devletin yanına. Ne yapacağımızı şaşırmışız." Yanında duran kocası araya giderek, "Şemo vardı eskiden. Muşlu. Bu

Zengoklu. Badikilerden. İşte o geçen gün Kulp'a gitmiştim. Televizyonda konuşuyordu. Bak oda buradaydı. Şimdi devletin yanında" derken korkusu gözlerinden okunuyordu. Bir başka köylü gerillalara yalvarırcasına "Şeyh Muhammed'e Andok'e başı hakkı için fabrika unu yağ ve şeker daha Pasur'dan getirmedi. Ambargo var, bırakmıyorlar. Üstümüzü, başımızı arıyorlar. Fişle bize erzak veriyorlar" diyerek çekine çekine bir miktar erzağı verirken "Allah için kimseye nereden aldığınızı söylemeyin, başımızı belaya koymayın. Bizde istiyoruz size çok verelim, ama..." der konuşma bu minvalde tekrar başa döner, sürerdi. Kimi köylülerin çocukları da bu sözleri ezberlemişti. Her giden yeni gerilla gurubu "Vay Şemo vay bu milleti ne hale koymuş" derdi. Bazı köylülerde "Artık alıştık böyle şeylere. İçinizde kötülerde var, iyilerde. Hepsi kötü değil. Heval bu kötülerini niye aranızda alıyorsunuz? Hem size hem de bize zarar veriyorlar. Niye kötülerini ortaya çıkarmıyorsunuz?" derdi. Köye giden gruplardan ilk karşılaştıkları biri olduğunda ailenin tümü önceden tanıdıkları gerillalarla konuşurken diğer yandan içlerindeki yeni olanı derin derin süzerdi. Bu hevalın adı ne? Yeni gelmiş" derken temkinle inceden inceye baştan aşağı tüm hareketlerini izlerlerdi. Bir köylü "Bakın heval, yanlış anlamayın. Yanımıza çok arkadaşınız gelip gitti. Birkaç tanesi vardı. Bizim çocuklara da söylemiştim. Gözüm tutmamıştı. 'İnşallah bu kaçmaz, başımızda belaya girmez' dedim. Sonra baktım ki kaçmış. Korkuyoruz size söyleyelim. Bazıları belli oluyor. Onlarda hiç vicdan yok sanki. Hatta bir tanesi kaçtıktan sonra yakın komşumuzun kapısına askeri getirmiş, yaşlı ev sahibine "Neden yalan söylüyorsun? Bana yemek vermedin mi?" diye tokat bile atmıştı. Ama heval çok iyilerde çıktı sizden. Onları da gördük. Bir keresinde akşam üzeriydi. Bilmiyorduk sizinkiler gündüz yakınımızda kalmış. Askerlerle korucular etraflarını sardı. Hepsi çatıştı. Bir yaralı vardı. Bombayı kendisinde patlattı. Allah rahmet etsin bir çok arkadaşınızın cenazesini biz gömdük" demişti. Gerillalar artık ezberlemişti bunları. Aynı şeyleri her yeni giden gerillaya tekrarlarlardı.

***

Görevlerden dönen gruplar noktaya ulaşır ulaşmaz sohbe başlardı. Her biri kendi görevi esnasında karşılaştığı ilginç yanları birbirine anlatırdı. O gün görevden dönen Kendal mangada Sabri ve Seydo'yla böyle sohbetlerden birini yapıyordu.

-“Biliyor musun ne oldu? Bizim Dorşin'deki arkadaşlardan bir grup aşağı köye gitmiş. Köylüler onları tanımamış. ‘Siz nereden geliyorsunuz?. Siz yukarının mı, yoksa aşağının mısınız?’ diye sormuşlar. Arkadaşlar anlamamış. ‘Aşağı neresi, yukarı neresi?’ diye sormuşlar. Köylüler Kürtçe, “ê Andokê jorin, ê Dorşînê jêrin. hûn ê kîjanîne (Andoktakiler yukarı, Dorşindekiler aşağıdır. Siz hangisiniz?). Arkadaşlar, ‘Biz aşağıdanız’ demişler. Bir miktar erzak siparişi vermek istemişler. Köylülerde ‘Hayır biz size veremeyiz. Biz yukarıdakilere bağlıyız. Onlara veriyoruz. Bizimkiler onlardır. Siz bizimkiler değilsiniz’ diye siparişi kabul etmemişler. Bunu duyunca hep bir ağızdan. “Biz demek onlarınmıyız ha” diyerek gülmeye başladılar. “Demek ki bizden habersiz halk Dorşin’le aramıza sınır koymuş bile” dedi Kendal ve ekledi. “Şimdi Dorşin'deki arkadaşlar sanacak ki, biz böyle örgütlemişiz”

Abbas’la Hoca ise o sırada mutfakta ekmekçiydi. Hamurları bitmek üzereyken Kendal yanlarına uğradı.

-“Kolay gelsin. Durumunuz nasıl?”

-“Sana da kolay gelsin. İşte her zamanki gibi. Gılgılla uğraşıyoruz” diye esprili cevap verdiler. Kendal ayaküstü sohbetten sonra dinlenmek için mangaya döndü. Sırtında yük, gece boyu yürümüş ve yorgundu. Kendal gittikten sonra Abbas, Hoca’ya;

-“Hoca ben anlamadım gitti. Herkes not tutup, günlük yazarken herkesi yazar, sen yalnızca şehitleri yazıyorsun. İyi güzel ama diğerlerini de yaz. Yarın onlarda şehit düşebilir” Hoca;

-“Tabi sağ kaldıkça şehitleri yazarım. Sağ olanların sağı solu belli olmaz. Ben kaçanı, haini anmak istemiyorum” diye cevapladı.

-“Yaz Hocam yaz. Yaşadıklarımız kaybolmasın. Bak burada ekmek pişiriyoruz. Belki bazen aç kaldığımız oldu.

Ama olduğuunda çoklukla normal un kullanılır. Mesele kim bizim gibi hep gılgıl yiyer. Tabi İnikalılar hariç” dedi espriyle. “Neyse halkımızla yediğimiz birdir. Onlara diyelim bu gılgıla biraz ara verin, olmaz mı? Vallahi onlar gılgıl kullandıkça bizimki de öyle olacak. Şansımıza burası düştü. Ne yapalım” diyerek esprisini sürdürdü. İnika vadisinde yaşayanlar genelde gılgıl denen beyaz darı unu kullanırdı. Gılgıl unu sıvı hamur halinde kızgın sac üzerine dökölerek gerillaların “Sünger ekmek” adını taktıkları bir çeşit ekmek yapılrđı. Gılgıl unundan normal ekmek yapmak güçtü. Hamuru birbirini tutmazdı. İnce kum gibiydi gılgıl unu. Ancak biraz ıslatarak pişirirdi gerillalar. Fabrika unu kattıklarında pişirilmesi biraz daha kolaylaşıyordu. Abbas ile Hocanın sohbetleri hamuru bitirip mutfağı temizleyinceye kadar sürdü.

Muş ovasına giden grup bazı eşyalar getirmişti. Birlik sorumlusu Hüseyin’de gitmişti. Orada kimi köylüler çekilmiş, kapısını açmak istememişti. Kimisi de ürkek ve tereddütlü yaklaşmıştı. Onların gerilla mı yoksa kontra mı olduklarından emin değillerdi. Bundan dolayı gerillaları ne retçi ne soğuk ne de çok sıcak ve her şeyi olumlayan bir tarzla yaklaşmışlardı. Grubun önceden kurulu, tanıdık bir ilişkileri olsaydı köylüler onlara daha istekli yaklaşacaktı. Zaten bu konularda tecrübe kazanmışlardı. Kapılarını alanlar sonradan kontra çıkarsa “Ne yapalım, eli silahlı görünce korktuk. İsteksizde olsak bazı şeyleri yapmak zorundaydık” diyecekler. Eğer gerilla ise tüm ihtiyaçları olmazsa da eli boş göndermiş olmayacaklardı. Böylelikle iyice tanışıncağa değin kendi kendilerine bir teselli bulacaklardı. Bazısı ise, ‘Kapıma ister dost gelsin, ister düşman malıma, canıma, namusuma kastetmesin yeter. Kapımı herkese açarım. Evimde ne hazırsa, kısmetse yedirir, içirir az da olsa ihtiyacını karşılayıp gönderirim. Ben ayırım yapmam’ diye bir tutuma giderdi. Geçen zaman zarfında bir denge içinde davranma sanatında ustalaşmışlardı. Hem herkesten yana, hem hiç kimseden yana. Kendilerince, ‘Ne yapalım bir yandan devlet, bir yandan kontralarla kaçışlar bir yandan da madem kapımıza gelindi eli boş göndermek olmaz’ gibi bir çareyi bulmuşlardı.

İlk gidilen evlerde hem gerilla grubu hem de ev sahipleri karşılıklı birbirini yoklar, tartardı. "Acaba?" sorusu her iki tarafında önyargısı olarak daha merhabalaşmada başlardı. Ev sahipleri kontra mı gerilla mı diye dikkatini karşısındakine yoğunlaştırırdı. Gerillada, "Acaba ajan veya muhbir mi? Yoksa dost veya tarafsız mı?" diye yargısını netleştirecek sorulara yönelirdi. İlk karşılaşmalar çoğunlukla sınama gibi geçerdi. Kimi evler ise hiç kafa yormak istemezcesine, "Ne istiyorsunuz? der bir şeyler verip kapısını kapatmak isterdi. Gerillaları en çok bu tip davrananlar sıkardı. Kapısını hiç açmayan, açmak istemeyenlerden bu kadar rahatsızlık duymazlardı. "Dilenci miyiz?" diye çıkışırldı. Kuşku ile güven ilk tanışmada sınav geçirirdi. Sınavın uzaması veya sonlanmasında karşılıklı tecrübe birikimi ağırlıklı rol oynardı. Tecrübelerin çatışması, sınanmasıydı bu. Kimisi kapıyı açmadan ret cevaplarıyla grubu başında savuşturduğunda kapı ardını dinleyen gerillaların ev sakinlerinin kendi arasında, "İyi yapmadık. Belki onlardır. Keşke yüzlerine baksaydık" tartışmalarını duyarlardı. Kimi evlerde bir iki kısa soruş ve süzüşten sonra sezgilerin deneyimine güvenerek tanıdıkları gerillaya hasreti dile getiren hizmetleri bir iki saatin içine tümünü sığdıracak yarışa girerlerdi. Böylesi tanışmalarda evdeki kadınlar daha aktif ve duygulu olurken, evin çocukları ise bir film seyrediyormuşçasına sıraya girer tepeden tırnağa gerillayı inceler ve gerillanın silahına utangaçça el uzatma teşebbüsünde bulunurlardı. Evin kadınları gerillalar kalkıp giderken gözyaşları içinde 'Gidin, tez gidin kendinize dikkat edin, Allah sizi Star etsin. Yarabbim sen onları Kada beladan koru' diye defalarca söylenirlerdi. Böyle evler kapı çalınıp da 'Hevalın em' sesini duyar duymaz dışarıya ışığı yansıyan kimi lambalarını hemen söndürürdü. Işık söndürme gerilladan öncede halk arasında gelenektir. Eve kimin girdiğinin görülmemesi için yapıldı. Gerillalar evden henüz çıkmadan evin erkeği veya kadını önce kapıya çıkıp çevreyi kontrol eder, ardından gerillanın çıkmasına müsaade ederdi. 'Ne olur, ne olmaz. Hem bizim için, hem sizin için iyi olmaz. Bir gören olursa

hem bizi, hem de sizi şikayet eder. Yoksa korktuğumuzdan değil’ derlerdi.

***

Daha önce Muş ovasına giden grup bir köyde kendilerini çok iyi karşılayan ve ne ihtiyaçları varsa temin edeceğini söyleyen bir köylüyle tanışmıştı. Kızılağaca bağlı Kele köyündendi bu. Hebun ile birlik yönetimi bu konuyu kendi aralarında tartışmıştı. Giden grup rahat karşılandıklarını bildirmişti. Ama ne olur, ne olmaz yine de dikkat etmeliydiler. Önceleri bu durumda acı deneyler yaşamışlardı. Çok cesaretli davranan bazılarının devlet ajanı oldukları ortaya çıkmıştı. Elleri de net bir bilgi yoktu. Kış yaklaşıyordu. İhtiyaçlarını temin etmek zorundaydılar. Sonuçta randevuya gitme kararına vardılar. Çok dikkatli ve uyanık olmaları Hebun tarafından uyarıldı. Bir umuttu onlara. “Oldu oldu, olmadı olmadı. Ne yapalım mecburuz. Biraz da dikkatli olunsun, sorun çıkmaz” denildi. Büyük telsiz cihazı içinde mutlaka bir akü temin etmek gerekecekti. Aksi taktirde kış boyunca muhaberesiz kalacaklardı. Bir başka grupta İnika tarafına çıkarılacaktı. Her iki grubunda kış üslenmesi için son seferi olacaktı. Artık kar ve kış hareket etmeyi imkansızlaştıracaktı. Gruplar belirlenip gidiş için hazırlıklarına başlamıştı.

Özkan’ın mangasından Abbas, Kendal’ın mangasından Kendal ile Hamza daha önce bu köye gittiklerinden evi de tanıyordu. Bu alana yeni gelmiş olan Küçük Güneyli Rıfat takım komutanı olarak gidecekti. Bedri’nin mangası da İnika’ya gidecekti. Hava bulutlu, yağmur çiseliyordu. Tam da dış görevlere gidilecek zamandı. Muş ovasına gidecek grup sabah, İnika’ya gideceklerde öğleden sonra yola çıkacaktı.

Hamza manganın içinde dalgın ve düşünceli oturuyordu. Tabancasını çıkarıp sağına soluna bir baktı. Geçen sefer ovaya gidişinde yağıştan tabancası pas tutmuştu. Asıl onu düşündüren bu değildi elbette. Hoca’ya;

-“Tabancam yanında kalsın. Ben dönünceye kadar sana emanet. Sen iyi korursun” diyerek tabancayı uzattı. Hoca;

-“Niye kendinle götür. Köy içinde gerekir” dedi. Hamza’nın kafasında başka şeyler vardı. Götürmek istemiyordu. Ortada dolanıp durması, götürüp götürmemesinden değildi. Kafasından bir şeyler geçiyordu.

-“Geçen sefer götürdüm. Paslandı koruyamadım. Al sende kalsın. Senin koruyacağına inanıyorum.” Durdu ve gülümseyerek devam etti. “Gelirsem verirsin gelmezsem sana kalsın.” Hamza’nın dalgınlığı birdenbire gitmişti sanki. Biz çözüme ulaşmış gibiydi.

-“Al heval sen korursun. Her ihtimal sende kalsın. Ne olur, ne olmaz. Yanlış anlama. Pas tutmasını istemiyorum” diyerek tabancasını Hocanın eline tutuşturdu. Hoca kendisinin de göreve gideceğini söylemesine rağmen Hamza’yı ikna edemedi. Hamza yükünü hafifletmiş görünüyordu. Arkasına bakmadan gitmeye hazır hissediyordu kendini. Yirmi beşindeki esmer yüzünü, bıyıkları altında sıralanan bembeyaz dişlerinden yayılan bir aydınlık aldı. Öylece durup bir an Hocanın gözlerine baktı. Sonra keyiflice diğer mangaya doğru yürüdü. Yanlarında duran Sabri onları sadece izlemiş, bir şey dememişti. Sabri bir yıldır gerilladaydı. Kendisine göre eski olan iki arkadaşının konuşmasından anlam çıkarmaya çalışıyordu. Sabri’nin gerilla sezgileri henüz kökleşmiş ve hassaslaşmış değildi. Hamza ile Hocanın birbirlerinden sezgilerini ustalıkla gizlemelerini fark edememişti.

Başarmak inancının getirdiği soğukkanlılık ve moral risk ihtimalinin yarattığı kaygıyı kendiliğinden etkisizleştiriyordu. Riskin büyüklüğüne rağmen başarma inancının kamçılayıcı gücü her zaman inanılmaz çözümler üreterek üstünlüğü sağlardı. Böylesi durumlarda başarma inancı, tecrübelere dayanarak riskleri ve zorlukları alt etme kararını yarattı. Sezgiler çatışması içte derinden ve gizlice gerçekleşirdi. Her şeye rağmen ne olursa olsun en kötü koşulda dahi başarma düşüncesi ilkeleştğinde önseziler insanı harekete geçirir. Bu da ön tedbirleri gerçekleştirmeye götürürdü. Eski gerillalar sezgilerine inanırdı. En yanıltmayı da sezgileriydi belki. Görünümler, bilgilendirmeler yanıltıcı olabilirdi. Ancak deneyimler ve

izlenimlerin muhakemesine dayanan sezgiler yanılmazdı. Sezgilerin yaşam ilkelerini aşmaması da gerekirdi. Zaman geçtikçe Sabri'de bunları öğrenecekti.

Muş ovasına gidecek grubun hazırlıkları sürerken Gernas'la Hoca manganın önünde oturmuş sohbet ediyordu. Yerleri vadinin ağzına yakındı. Vadinin önünde, birkaç metre yakınlarından geçen bir dere vardı. Su yatağına yamaçlardan kopup düşen büyük kayalıklarla, suların kabarma mevsiminde sürükleyip bıraktığı taşlıklara çarpa çarpa akan derenin sesi, sohbetlerini bastırıyordu. Yağmur çiseleyerek yağıyordu. Derenin bulanıklaşan suyu daha yukarılarda yağmurun artarak yağdığına işaretti. Hoca Gernas'ın "Bak heval, Kendal sana sesleniyor" demesiyle arkasına dönüp baktığında Kendal patikadan biraz aşağıya inmişti.

-“Hoca haydi eyvallah. Gidiyorum bir şey diyor musun? Bir şey istiyor musun?” diye seslendi. Hoca oturduğu yerden ayağa kalkarak;

-“Yok heval, haydi başarılar size” diye cevapladı. Kendal aldığı cevaptan memnun olmamışçasına tekrardan;

-“Göreve Muş'a gidiyoruz. Bir şey diyor musun? Belki bir isteğin olur diye soruyorum” Kendal aklından bir şeyler geçtiğini gösteren bir biçimde gülümseyerek espriyle devam etti;

-“Biliyorsun köye gidiyorum. Belki bir şey istersin” Hoca;

-“Yok bir şey. Varsa birkaç kalem getir. Kışın lazım olur” dedi.

-“O mesele değil. Kesin söz veremem sana. Getirmeye çalışırım.” Durdu biraz ciddileşti. Sonra tekrar düşüncesini gizlercesine espriyle;

-“Kendimi getirirsem, söz kalemi de getireceğim” dedi. Hocanın içini bir sıkıntı kapladı birden. Hemen cevap yetiştirircesine;

-“Ne demek kendimi getirirsem. Kendini de kalemi de, her şeyi de getireceksin. Bu nereden çıktı” dedi. Kendal'ın hafif, kumral saçları, kızıla çalan bir haftalık sakalı ve bıyığıyla kaplı yüzü, çiseleyen yağmur altında parlak bir

esmerliğe bürünmüştü. Kendal hatır almak için gelirken gerçekte kendimi getirirsem demek için mi gelmişti?.

-“Neyse Hoca. Tamam takma kafana. Getirmeye çalışırım. Sen yaz yeter. Haydi eyvallah” dedikten sonra koşar adımlarla patikaya çıkıp oradan geçmekte olan gruba yetişerek aralarına karıştı. Gernas’la Hoca’nın sohbeti değişti. Hoca Kürtçe;

-“Heval Gernas, Kendal arkadaş neden öyle dedi” diye sordu. Küçük Güney’li Gernas Türkçe’de öğrenmişti. Hoca’yı Türkçe cevapladı. “Ben de anlayamadım.” Gernas daha önce Zagroslarda kalmıştı. Garzan’a geçmiş Amed’e gelmişti. Hoca ile Gernas çok önceleri tanışıyordu. Hoca yanlarında kimse olmadığında ona “Hevale Tahlo” derdi. Bu sefer demedi. Gernas Kendal’le geçen konuşmadan hissettiklerini gizlemişti. Biraz düşündükten sonra Hoca’nın Kendal neden dönebilirim iyi dedi sorusuna vermediği cevaptan rahatsız olacak ki,

-“Doğrusunu söyleyeyim benimde dikkatimi çekti Kendal’ın konuşması” dedi. Her ikisinin de sezgileri açıktan konuşturmuştu kendini. Neyse dedi Gernas ve sözünü kesip sustu. Yağmur artık çiselemiyordu. Naylondan yapılmış geçici çadıra çarpan yağmur damlacıkları tek düze bir gürültüye dönüşmüştü. Hoca ayağa kalkıp mangaya gidiyorum. Belki öğleden sonra İnika’ya gideriz” diyerek mangesına doğru dalgınca yürüdü.

***

Grup Kurtık dağının Muş ovasına bakan ormanlığında sabaha doğru daha karanlık açılmadan gizlendi. Gündüz hareket etmeden akşama belirlenen köye gireceklerdi. Gizlendikleri yerden dürbünle izleyecekleri köy karşılarındaydı. Yola çıkmazdan Hebun, “İyi kontrol edin, ondan sonra köye girin” diye sıkıca uyarıyordu. O gün akşama değin Kurtık’ın yabani kavak ormanı içinde köy ve gidecekleri evi ve görünebilen tüm yerleri dürbünle gözlediler. Evin avlusuna çocuklar girip çıkıyordu. Görünüş sakın ve normaldi. Askeri mantık ölçülerine göre kuşkulananacak bir şey yoktu. Kuşku çekecek bir durum görünmüyordu. Yaşlı bir kadın evin içinden elinde bir

minderle dışarı çıkıp avluda sırtını duvara vererek oturdu. Hava biraz açmıştı. Güneş bulutların ardından çok kısa aralıklarla bir çıkıp bir kayboluyordu. Öğlene doğru Muş ovasını boydan boya geçen tren Solhan tarafından gelip Muş'a doğru gidiyordu. Dürbünle seyrettiler. Tren yolunun üzerindeki yol güvenliğine bakan askerler telsizle trenin geçişini aktarıyordu. Trenin her geçişinde böyle oluyordu. Gerillalar Andok'tayken de tüm muhabereleleri olduğu gibi bu muhabereyi de izledi. Grup karanlık çöker çökmez köye inecekti. Akşam karanlığı basar basmaz köye girdiler. Önceden verdikleri ihtiyaçların bir kısmını aldıktan sonra geri kalanı için ertesi gün akşama randevu verdiler. İkinci günde durum sakindi. Kar ve yağmur karışık yağıyordu. Zaman zaman çöken siste köyü dürbünle gözlemeyi zorlaştırıyordu. Akşam karanlığı yağıştan dolayı biraz erken çökmüştü. Köyde tanıştıkları eve tekrar girdiler. Evin sahibi grubu sıcak karşıladı. "Ne ihtiyacınız varsa karşılarım" diyordu. "Daha önceleri de arkadaşlara erzak eşya getirirdim. Bir kere de bundan dolayı yakaladılar. Kabul etmedim. Subay beni serbest bıraktı. Sizin Gever'de bir bayan arkadaşınız kendini intihar ettiğinde oradaydım. Adı Rojbin'di herhalde" diyordu. Takım komutanı Rıfat köylünün bu kadar rahat ve cesaretli oluşuna anlam vermeye çalışıyordu. İçinden ya bu adam büyük bir ajandır ya da iyi bir yurtseverdir diyordu. Ama iki gündür ihtiyaçlarının bir bölümünü de karşıladığından güvenmek eğilimi ağır basıyordu. Özellikle akü ihtiyaçlarını mutlaka temin etmeliydiler. Henüz akü alamamışlardı. Rıfat'ın kafasını kurcalayan bir konuda köylünün eşinin ve çocuklarının yanında serbestçe konuşmasıydı. Eşinin yanında belki olabilirdi ama çoğunlukla köylüler çocuklarının yanında gerillalarla randevu ayarlamazdı. Tedbir için bu gerekliydi. Varolan ihtiyaçlarını yük yapıp sırtlayarak Kurtık'e tırmandılar. Ertesi gün tekrar son kalan ihtiyaçlarını tamamlamak için köye ineceklerdi.

Gece boyunca kar ve yağmur yağışı sürdü. Kurtık'ın Andok'a bakan tarafında evleri yapılmış ve boşaltılmış bir köyün henüz duvarlarıyla tavanı sağlam kalmış okulunda geceyi geçirdiler. Sabah gün ısır ısımaz okuldan çıkıp tepeye

tırmandılar. Yağış hala sürüyordu. Artan yağış görüş mesafesini kısaltmıştı. Bu onlara biraz daha rahat hareket etme olanağı yaratıyordu. Ancak görüş mesafesinin darlığı ovaya bakan yüzün ormanlığından köyü dürbünle gözlemeyi güçleştiriyordu.

Kurtık'ta bulundukları dördüncü gün oluyordu. Bugün olmazsa yarın mutlaka dönmeleri gerekiyordu. Önceden belirledikleri süre doluyordu. Gecikme Andok'taki birlikte meraka yol açacaktı. Kendal ile Abbas Rifat'ın yanına gelerek köye gitme konusunda konuşma ihtiyacını duymuşlardı. Rifat onların dalgın ve düşünceli oluşuna iki günden beri tanık olmuş ve sezmişti. Kendal;

-“Heval Rifat bence artık bu köye gitmeyelim. İyi olmaz” dedi.

-“Heval Kendal anlıyorum ama aküyü mutlaka temin etmeliyiz. Artık bu akşam ne bulduksa bulduk döneceğiz” diye cevap verdi. Rifat bunu demesine karşın kendisi de sıkıntılıydı. İçinden Kendal'le Abbas'a hak veriyordu. Ama şunu da ekliyordu.

-“Bakın heval talimattır. Mutlaka akü bulmalıyız. Ne pahasına da olsa talimatı yerine getireceğiz”. Kendal;

-“Bu köylü pek hoşuma gitmedi, biraz davranışları tuhaf geldi bana” dedi.

Bazen sezgiler yanıltabilirdi. “Yine de tedbirli olalım” dedirtirdi. Denenmiş sezgiler bunu ihmal ederse insanda kontrolsüzlüğü getiren bir rehavet gelişebiliyordu. Mantığın gözleme dayanan gücü sezgiye bu biçimde yanıt verdiğinde gözden kaçan küçük bir ihtimalin aniden kendini dayatmasıyla panikleme gelişebiliyordu. Çünkü sezgi biraz mantıktan beslenir ama esas gücünü deneyimden alırdı. “Beklenmedik durumla karşılaştık. Hiç hesapta yoktu” gibi dile gelen sonuçlar bundan kaynaklanıyordu. Ancak sonuç çıkartmayan, kendini yenilemeyen sezgileri giderek tembelleşebiliyordu. Mantık, tecrübe, sezgi ve sürekli beslenen bilinç düzeyi birbirini dengelediğinde kendinden emin olunabilirdi.

İnika vadisine erzak için giden grup neredeyse geldi gelecekti. Nuktada kalanlar göreve gidenleri karşılamak için

yemek hazırlamıştı. Sirtında torba yüklü Seydo noktaya girdi. Onu Gernas karşıladı. "Kolay gelsin heval Seydo" der demez Seydo;

- "Sağ ol teşekkür ederim. Vallahi biz mahvolduk. Suyumuz çıktı" diyerek lojistik yerine doğru yürürken Gernas;

- "Arkadan gelen arkadaşlara yardım gerekirse gidelim" dedi. Seydo;

- "Ne oldu ki heval dedikse o kadar değil. Bizim grup aslandır aslan heyt" diye espri yaptı. Seydo yükünü lojistik eşyalarının bulunduğu ve tepeden kopup dere kenarında durmuş büyükçe bir kayanın altındaki önü naylonla kapatılmış kovuğa bıraktı.

- "Heval Gernas, hani o ovaya giden arkadaşlar daha gelmedi mi?" diye sordu.

- "Hayır daha gelmemişler" diye cevap verdi Gernas. Hoca'da uzaktan yüküyle göründü. Avrupa'da büyüyen Maraşlı Sabri'de zayıf fiziğine rağmen kıvırcık saçlarından yükselen buharlar içinde noktaya yetişmişti. Noktaya ulaşır ulaşmaz o da ilk olarak ovaya giden grubun gelip gelmediğini sordu. O sırada Seydo yanındakilere neşeyle ve Kürtçe;

- "Size bir müjde vereyim. Andok boğazında biz karlara bastık. Artık kar kendini yavaş yavaş aşağıya bırakıyor" dedi. Yukarılarda kar, aşağılarda yağmur bütün hızıyla devam ediyordu.

Ovaya giden grup halen dönmemişti. Dönmeleri gereken süre dolmuştu. Bekleyiş yorum ve tartışmalara konu oluyordu. Bir çok olasılık tartışmalarda geçiyordu. "Ya yeniden sipariş vermişlerse? Ya henüz siparişleri gelmemişse? Ya yükleri ağırsa? Ya başka yerlere de uğramışlarsa? Bir çok "ya" sıralanıyordu. Ancak "Ya bir şey olmuşsa?" sorusundan ısrarla kaçınılıyordu. Bunu düşünmek bile istemiyorlardı. Fakat beklenti giderek sıkıntıyı arttırdıkça söylemekten kaçınılan sözcükler yavaş yavaş ağızlarından dökülmeye başlıyordu. Üstlenme çalışmalarının son görev gidişleriydi. Bir aksilik çıkması istenmiyordu. Kaçışta olabilirdi. Kimse net ve kesin hüküm ileri sürmek istemiyor,

bekleyiş kafalarda sorularla sürüyor, bu yığınla düşünceyi de ortaya çıkarıyordu. Bekleyiş arayışları da harekete geçiriyordu. "Bir grup gönderelim baksınlar. Belki yardıma ihtiyaçları var" görüşü gündeme girmekteydi. En kötüsü, içinde kaygı taşıyan beklentinin dayanılmaz sıkıntısıydı. Sıkıntı insanı uykusuz bırakır, boşluktaymış gibi savururdu. "Ne zaman gelecekler?, Ne için gelmediler? sıkıntı hallerinin soruları olurdu. Bu seferki bekleyişleri kaygı ve umudu birbirine katmıştı.

Muş ovasındaki grup gün boyu yağan kar ve arada bir yağan yağmurda köyü yeterince gözleyemedi. Öğle sonrasında köy yönünde köpek havlamaları geliyordu. Yağış ve sisten köyü dürbünle pek seçemiyorlardı. Akşama doğru köpek sesleri sustu. Grup köpek seslerinden kuşkulandı. Ancak köye gündüzleri arada bir araçların geldiğini biliyorlardı. Köpekler sustuğuna göre yine sakinleşmiştir diye düşündüler. Kurtık'ten köye, aşağıya doğru sol taraftaki ormanlıklı vadiden inip, daha köye ulaşmadan önlerine çıkan küçük bir tepeciği aştıktan sonra, köyün içine gireceklerdi. Rifat, Kendal- Hamza ve Abbas'ı gidecekleri evi tanıdıklarından önden ve tek tek mesafeli gitmeleri için görevlendirdi. Az biraz artlarından da kendisi ve takımın diğer üyeleri gelecekti. Köye girecekler ile savunma güvenliğini alacaklar belirlenmişti. Karanlık henüz çökmekte, yağış hafifçe sürmekteydi. Kendal, Hamza ve Abbas kendilerini hızla sırttan köye doğru bırakıp küçük tepeciğin önündeki fazla uzun olmayan düzlüğe ulaşır ulaşmaz silah sesleri yükseldi. Beklenmedik anda her taraftan kurşun yağmıştı. Kendal sendeleyip yüzükoyun toprağa düşerken, "Kimse arkamızdan gelmesin, gelmeyin, geri dönün" diye bağırdı. Hamza ile Abbas silahlar patlar patlamaz sessizce yere yığılmıştı. Köy içinden de panzerler ve silahlar gurubun geri çekilebileceği istikametlere yoğun taramalar yaptı. Beklenmedik pusu karşısında grup hızla geriye çekildi, Kurtık'ı tırmanarak aştı. Gerilla böylesi durumlarda hemen olay sahasından uzaklaşmalıydı.

***

Naylon çadıra çarpan yağmur artık kara dönüştüğünden sesi kesilmişti. Seydo közün içinde duman yapan bir iki parça odunu tutup hızla birkaç metre öteye fırlattı. Yoğunlaşan kar artık üslenme yerine gidişin habercisi oluyordu. Ocak ayına on beş gün kalmıştı. Üslenme yerinin bitimi için bu süre yeterdi. Havalar iyice soğumuş, Andok, Kozme, Kurtık, Serespi, Berbeheyv tepeden aşağıya beyaza bürünmüştü. Sabri, Seydo ve Hoca közün başında oturmuştu. Sabri;

-“Hoca belki yazarsın. Lazım olur. Benle Kendal’ın İnika’ya giderken bir meselesi olmuştu sana anlatayım. Bence yazmalısın. Anamlıdır” diyerek sözüne devam etti.

-“İnika’ya giderken, Kantara tepesine çıktığımızda Kendal ellerini yumruk yapıp, yüksek sesle; ‘Hey Andok sen mi büyüksün ben mi? Söyle kim büyük. Hey Andok ben büyüğüm’ diye bağırıyordu. Birlikte gülüştük. Ben kendisine ‘Sen Andok’tan ne istiyorsun?’ dediğimde ‘Ondan bir şey istemiyorum ama biz büyüğüz. Biz ona vereceğiz’ dedi. Bilirsin Kendal arkadaş coştı mu durmazdı”. Sabri konuşmasını bitirip dalgınca önündeki közlere baktı. Hoca “Doğru, önemli” diye mırıldanarak kalkıp çadırın arka köşesine uzandı. Seydo ile Sabri aralarında sohbet ediyordu.

-“Heval Seydo biz Muş güneyine gelirken düzenlemeler olduğunda Kendal arkadaşı Doğu Karargahına takım komutanı olarak göndereceklerdi. Artık herhalde başka bir bölgeye gidecekti. Arkadaşlara, ‘Partinin görevlerine itiraz etmem ancak buranın koşulları zor. Kendi imkanlarımızla burada üslenme yapacağız. Eksiklik ve zorluklarımız var. İmkanları olan yerde takım komutanlığındansa burada manga komutanlığı yapmak isteğimidir’ demişti. Hebut arkadaş onun bu tutumu üzerine göndermemiştir”

Hava iyice kararmış, kar yağışı sürüyordu. Hoca uzandığı yerden sessizce onları dinliyordu. Küçük Güneyli Dijwar’da manganın öteki köşesinde uzanmış ve uyanıktı. Seydo; “Kendal arkadaş gerçekten de radikaldi” dedi. Radikal sözcüğü Hoca’nın kafasına takılıp onu anılara götürmüştü. Seydo ile Sabri daha bu alana gelmezden yaz

ayının sonlarında Kendal ile takım komutanı Havar arasında bir tartışma çıkmıştı. Kendal Silvanlı Havar'a;

-“Senin ağa-vari yaklaşımlarını, keyfi yaşam alışkanlıklarını kabul edemem. Ağalık yapıyorsun. PKK yöneticiliği değil” demiş, Hoca kendisini yatıştırmak istemişti. Hoca'ya dönerek;

-“Heval biliyorsun, biz partiye ne ağalık yapmaya ne de köleliğe gelmedik. Zaten partimiz ağalığa karşı çıkarak bu günlere geldi. Ben bunu ömrümde kabul edemem. Sonu ne olursa olsun kabul etmeyeceğim” demişti. Hoca ona yöntemli, üsluplu olmayı tavsiye etmesine rağmen bunu kabul etmemiştir. Seydo ile Sabri közün başında yavaşça sohbetlerine devam ederken arkalarına dönüp Hoca ile Dijwar'a baktılar. Hoca üstü açık uyuya kalmıştı. Dijwar ise hala uyanıktı. Seydo kalkıp Kendal'ın çantasındaki yağmurluğu çıkarıp Hoca'nın üstüne attı. Bu arada Sabri;

-“He ya, Kendal olsaydı yağmurluğunu alarak yanına gidip uyurdu. Ona 'Hoca bak hayatını kurtarıyorum. Hep üstü açık yatıyorsun' diyordu” Bunu söyleyen Sabri derinden bir iç çekti.

Kar yağışı sürüyordu. Naylon çadırı tutturmak için yerleştirdikleri taşlar artık görünmüyordu. Yağan karın beyaza boyadığı orman içindeki noktaya sessizlik çökmüştü. Kar yağışı sesleri silikleştirir, bastırır, sessizliği hakim kılardı. Kar sessizliği sabırsızlığın, beklentinin sessizliği gibi değildi. Andok'un sessizliği güven hissini uyandırırdu. Yeni yeni tutmuş karın üzerinde yüründüğüne işaret eden sesler mangaya doğru yaklaştı. Naylonu bir ucundan kaldırıp içeri giren Hebun'du.

-“Şew baş. Daha uymadınız mı?” deyip közün başına oturdu. Dijwar'da Hebun'un geldiğini görünce uzandığı yerden kalkıp oturdu. Hebun “çawaye heval Dijwar” dedi. Dijwar ovadan döndüğünden beri ağzını açıp konuşmamıştı. Yavaşça “Şew baş” diye cevapladı. Hebun;

-“Uykum gelmedi. Gidip bir arkadaşlara bakayım” dedim. Hoca uyuyor mu?” diye sordu. Seydo, “Doğru” dedi.

-“Ne yapıyor, yazıyor mu? Geçen gün geldi 'Neden yazmıyorsun? diye bir tartışmamız oldu. 'İstersen

yazabilirsin' dedi. Beni epey sıkıştırdı. Yakamı zor kurtardım ondan" diyerek sohbeti sürdürdü. Dıjwar'a dönerek "Heval seni anlıyoruz ama bu kadarı olmaz" dedi. Bir hüznün havası sardı. Hebun;

-“Yarın kar yağışı devam ederse üstlenme yerimize gidebiliriz” diyerek sohbetin yönünü değiştirdi. Gecenin sessizliğindeki sohbet 99 kışından bahardaki umutlu beklentilere doğru kayarak sürdü.

KATO-ANDOK AŞKI

Muhammet Topçu (Seydo) arkadaşın anısına

Her yaştan yüzbinlerce insan sokağa dökülmüştü. Kendini yakanlar peş peşeydi. Mahşer havası esiyordu. Yüzlere gerginlik, gözlere uykusuzluk bastırmıştı. Dudaklara acı bir gülümseme sinmişti. Patlama ve arayış anlarıydı. Gerillalar bu güne ansızın yakalanmıştı. Hepsinde bir durgunluk, bir sessizlik yaşanıyordu. Geçirmekte oldukları günler çekilecek gibi değildi. İç çekiyor, baş salıyor, yaşadıkları tufanı anlamaya çalışıyorlardı. Bu kadar kahri ömürlerinde belki hiç yaşamamışlardı.

Adına yemin edilen Andok Dağı, orman örtüsü sisi, bolca yağan karı ve asiliğiyle Şehit Kendal adını alan birlik için bir korunaktı. Üsleri kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerdeydi. Ama 15 Şubat '99'la Andok ve karları bir kabus olmuştu. Kışın son günleri bitmez tükenmez bir iç sıkıntısı ile dolmuştu.

Seydo betonarme okulu dışında tümü yıkıma uğramış ve boşaltılmış, Gurnik Köyü'nden bulunup getirilen sobaya birkaç odun daha attı. Sobanın önündeki küçük delikten alaz ışık mangaya dalga dalga yansiyordu. Seydo bağdaş kurarak oturduğu sobanın yanında sesiz duruyordu. Orada bulunan her arkadaşı gibi o da dalgın ve düşünceliydi. Hoca manganın köşesinde el fenerinin ışığında kitap okuyordu. Arada bir Seydo'nun sessiz oturuşuna gözleri takılıyor, aklından "Bütün arkadaşlar gibi oda Parti Önderliği'nin esaretinden dolayı düşünüyordur" diye geçiriyordu. Hepsinde bir sessizlik yalnızlık ihtiyacı hissediliyordu. Oysa

eskiden Seydo'nun olduğu yerde sessizliğin olması mümkün değildi. Ama şimdi hepsi hem yalnız kalmak istiyor hem de ilgilenilmek durumunu hissediyorlardı. Bu arada Seydo bir an hocaya bakıp onu bir süre seyrettikten sonra hafif bir sesle;

-“Hocam biraz tartışsak nasıl olur, eğer zamanın varsa biraz konuşalım ne dersin? Dedi. Seydo hep nazikçe bir üslup kullanırdı. Hoca elindeki kitabı kapayıp Seydo'nun yanına geldi. Seydo;

-“Bu süreçte biraz yoğunlaşmak istiyorum. Kendimizi gözden geçirmemiz gerekir. Biliyorum. Belki sizi de epey rahatsız ettim. Arkadaşların bana eleştirilerini biliyorum. Bu ve benzer konuları tartışalım” dedi. Bir tartışma ve yoğunlaşma süreci başlatmak ihtiyacı duyduğu belli oluyordu. Hoca onu dinledikten sonra;

-“Heval Seydo her zaman için yoğunlaşmamız gerekli. Bu süreçte hele 15 Şubat ile birlikte daha fazlası olmalı. Tamam tartışalım da ne öğrenmek istiyorsun? Sana arkadaşların eleştirileri bellidir. Bu konuda belki onlarca kez özeleştirimini de vermişsin, bilemiyorum bir tekrar olmaz mı?” Seydo hemen araya girdi.

-“Heval sorun sadece o değil, Parti Önderliği'nin esaretinden sonra eskisi gibi davranamayız. Hiç birimiz davranamayız. Önce durumları fazla kafaya takmıyorduk. Ama şimdi durum ciddi, sözle bağlılık olmuyor”

Durdu bir an ve devam etti,

-“Yanlış anlama kendim için diyorum bunu. Bu süreçte biraz yoğunlaşmam lazım” Hoca;

-“Olur heval her zaman tartışırız. Ama anlayamadım. Yani bu yoğunlaşma ne temelde, hangi konuda olacak?. Neyse açtığın konularda, elden geldiğince tartışırız” Dedi.

Seydo her sohbete şaka karıştırırdı. Bu kez ciddiydi. Bundan dolayı Hoca onun bu durumunu anlamaya çalışıyordu. 15 Şubat'tan dolayı bir etkilenmemiydi? Yoksa gerçekten bir yoğunlaşmamıydı?. Bunu çözmekle uğraşıyordu. Seydo'nun ne zaman ciddileştiğini, ne zaman şaka yaptığını kestirmek zordu. Hoca bunu bildiğinden onun bu konuda ne kadar ciddi olduğunu tartmak istiyordu.

Sohbet sürerken, soğuğu kesmek için manga kapısına asılan yarım battaniye açıldı. Mazlum;

-“Şevbaş, ne yapıyorsunuz? Herhalde tartışıyorsunuz? Ben nöbetçi çavuşum işim olmasaydı, bende katılmak isterdim. Şevbaş” deyip çıkıp gitti. Hoca, Seydo’ya radyodan haberleri dinlemek için yönetime, Hebun’un yanına gitmek istediğini söyleyip, izin alarak mangadan çıkıp gitti. Hoca yer altına yapılı, birbirine bitişik mangaların önündeki koridora benzeyen patika genişliğindeki yoldan geçerken, başını kaldırıp gökyüzüne baktı. Yıldızların ışıltısının aydınlattığı ayaz gecede, ay olmamasına rağmen Andok’un silueti görünüyordu. Üzerine bembeyaz bir sessizlik çökmüştü. Aşağıdaki vadiden akan derenin sesi derinden geliyordu. Mangalar kapısının önüne gelinmeyene kadar üstten fark edilemiyordu. Doğal manzaranın özgünlüğü korunak yapılmıştı. Geçerken mangaların önündeki yolun sonunda bulunan bir tümseğe çıktı. Buradan karakol tepesinin parlak ışıkları görünüyordu. Aynı yönde meşe ağaçlarının arasında, ayaktaki iki nöbetçinin karaltısı gözüne çarptı. Nöbetçiler karakolu görecek bir yerde duruyordu. Her zaman söylediği “Biz onları görüyoruz, onlarsa bizden habersiz” sözü içinden geçti. Tümsekten inip biraz yürüdükten sonra yönetim mangasına girdi.

Sabri mangadan içeri girer girmez gözü Seydo’ya takıldı. Espri ile;

-“Ne o yine defteri eline almışsın, yoksa Kato-Jirka’yı mı resimliyorsun?” dedi. Seydo biran espri ile cevap vermek istediye de durdu ve sakın bir sesle;

-“Eskisi gibi değil ama ara sıra yapıyorum. Heval Sabri sürece yoğunlaşmak gerekir. Senin çalışman nasıl yoğunlaşıyor musun?” dedi. Bunun üzerine Sabri esprili halini bırakarak ciddileşti.

-“Birlikte konuştuğumuz o konular var ya onlar üzerine çalışıyorum. Biliyorsun bireysel raporlarımızı yazmak gerek. Ben bir taslak çıkardım. Geçen gün heval Hebun’a gösterip görüşünü aldım. Sen ne yaptın?” diye sordu.

-“Hala üzerinde çalışıyorum. O konuştuğumuz konuyu heval Hebun ile konuşalım. Birlikte yoğunlaşmamız daha iyi olur. Hoca’yı da yoğunlaşmalara destek için isteyelim. Heval Hebun’un da böyle bir eğilimi vardı. ‘Bir manga yapalım size. Hoca da ilgilenebilir. Arkadaşlarla tartışalım’ demişti” diye cevapladı. Sabri;

-“Bu konularda Hoca ne diyordu?” diye sordu.

-“Daha yeni yeni tartışmaya başlıyorum, belki heval Hebun da onunla konuşabilir. Acaba onun haberi var mı?” diye sordu.

-“Sanmıyorum. Heval Hebun, ‘Şimdilik kimse bilmesin, çalışmalarınızı kendiniz yürütün’ demişti”

-“Hoca ile konuştuğumda durumdan haberinin olmadığı belliydi” dedi Seydo. Sabri gülümseyerek espri ile;

-“Gerçi belli olmaz, belki fark etmiştir de, yansıtmamıştır. He ya hoş bir arkadaş, bizim Şehit Kendal anlatmıştı. Hoca bu yazın sonlarında Botan veya Dersim’e gitmeyi önermiş. ‘Amed’te kaldığım yeter. Garzan’da güç olsaydı oraya da giderdim. Ülkeyi gezmek istiyorum’ demiş” O sırada yarım perde battaniye açıldı. İçeri giren Hoca idi.

-“Merhaba, hayırdır? Sanki biraz keyiflisiniz gibi” dedi. Sabri;

-“Valla Hoca açık söyleyelim. Seydo ile seni konuşuyorduk” dedi. Seydo da Sabri’nin gülümsemesine katılarak;

-“İyi adam lafının üzerine gelir. Bizde kötü bir şey konuşmuyorduk” dedi. Hoca biraz düşünceliydi. Seydo ile Sabri’nin moralli havasına bakıp, “Önemli değil” diyerek yanlarına oturdu.

Martin ilk karı düşmüştü. Baharı beklerken ilk cemre de geç kalmıştı sanki. Kar ve sis, Şırtık karakolunun görünen ışıklarını gizlemişti. Gün boyu yakacak ağaç toplamışlardı. Yağan kar çıkan izleri hemen kapatıyordu. Yağışlı günler hareket etmek için fırsattı. Yönetim mangasında Hebun, Hüseyin ve Hoca oturmuş BBC akşam haberlerini dinliyorlardı. Amed’te gerginlik hala devam ediyor. Sokak gösterileri, çatışmalar sürüyor. Avrupa’da konsolosluklar önünde gösteriler oluyordu. Haberler hep aynı gündemle

yüklüydü. Mangadaki küçük odun sobası gür ateşten kıpkırmızı olmuştu. El fenerinin camlı kapağı çıkartılmış, ampulünün hafif loş ışığı etrafı aydınlatıyordu. İçerideki hafif ışık sobanın kızarmışlığını daha da belli ediyordu. Hebun;

-“Halk Parti Önderliğine yapılan komploya karşı harekete geçti. Bizim de bir şeyler yapmamız gerek. Daha gerilladan pek ses çıkmadı. Aslında bazı bölgeler harekete geçebilirler. Bize göre çok avantajlı olanlar var. Hava böyle giderse işler kötü. Erzağımız da bitmek üzere. Mecburen yedek üslenme yerine geçeceğiz. Kar kış devam ediyor. Başka çare yok. Ne yapalım kara vurup öte tarafa geçelim. Aslında geç geçmeyi planlamıştık. Hem erzak azaldı hem de kara kış bastırdı” dedi. Hüseyin araya girerek;

-“O tarafa geçerse orada karlar erken erir. Otlarda çıkar. Hem de erken hareket edebiliriz” dedi. Hoca;

-“Heval gerçi siz daha iyi bilirsiniz ama artık mecbur isek karlı bir günde vurup geçelim. Durmanın anlamı yok” diye sohbete katıldı.

-“Ben Amed arkadaş onları düşünüyorum. Ne yaptılar acaba? Bu kış verdikleri kayıplardan sonra Dorşin’e gitmeleri iyi olmadı.” Biraz durdu sonra devam etti.

-“Kendisine bu tarafa geldiklerinde çok ısrar ettim. Sen onu bilmezsin. Çok kararlı, biraz da inatçıdır. Kafaya taktı mı yapar. Bize ‘Sizin erzağınız yok, zorlanırsınız, bir de güçler üst üste yığılmasın. Bir çatışma durumunda sonuç ağır olur’ diyerek burada kalmadılar.” Hebun bunları biraz sitemlice söyledi. Tabakasından bir sigara sararak konuşmasına devam etti.

-“Biliyor musun Hoca, bu Berbêhiyv bize hiç yaramadı. Orada öncede arkadaşlar kayıp vermişti. Çok eskiden Müslüman-Hıristiyan savaşında Müslümanlar yenilmişti. Bu kışın ortasında Berbêhiyv’i aşmak imkansızdır. Ama arkadaşların başka çaresi yoktu. Arkadaşlar donarak şehit düşen arkadaşları kara gömmüşler. Amed arkadaş bana yerlerini tarif etti. Ancak karlar eridiğinde gidip cenazeleri bulabiliriz. Ondan sonra gömeriz” dedi.

Konuşurken yaktığı sigara parmakları arasında yarıyı geçmişti. Hoca bunları dinlerken içерlendi. 98 baharında

Murat operasyonunda Badinek'ten Şırtık sırtlarına kadar bir bölük arkadaşlarının cenazelerini toplamışlardı. Bu kış verilen kayıplarla yine cenazeleri bahara kadar bekledikten sonra bulup gömeceklerdi. Bunları kafasından geçirdi, sonra Hebun'a;

-“Acaba ayakları yanan arkadaşların durumları nasıl?” diye sordu.

Hebun;

-“Özkan'la epeydir bağlantımız olmadı. Bugünlerde oraya bir grup göndereceğiz. Hem onların durumunu öğrenecek hem de onlara yakında geleceğimizi haber vereceğiz” dedi.

Sohbetleri geç saatlere kadar uzadı. Dışarıda kar hala yağmaya devam ediyordu. Kış yeni başlamış gibiydi. Mangadakiler birkaç dakika ötede beş evlik mezranın sağlam kalan ahırında banyo yapmaya gitmişti. Karlı geceler fırsat sayılıyordu. Seydo ile Hoca mangada yalnızdı. Seydo sobada biriken közü çıkarıp sobanın önündeki çukura boşalttı. Kesilmiş birkaç kuru ceviz odununu alıp sobaya bıraktı. Meşe közleri sapa sağlam, kıpkızıl mavimsi alazla hem ısıyor hem de çevresine sıcaklık bir hava veriyordu. Seydo Hoca'ya dönerek;

-“Bak Hocam sen beni iyi tanıımıyorsun” diyerek söze başladı. Bağdaş kurmuş oturuşunda bir rahatlık, yüzünde duru bir sakinlik vardı. Güven verici bir hava yansiyordu. Sırtı dimdik, başı omuzlarının üzerinde kendinden emin, yumuşak hareket ediyordu. Sözcükler ağzından tane tane dökülüyordu. Daha önceleri Kuran'ı Kerimi ezberlemiş, hatipliği öğrenmişti. Nutuk tarzıyla takılmaksızın kulağa müzik gibi gelen bir tonla konuşuyordu.

-“Benim partiye katılımım öyle kolay olmadı. Ailemin durumu iyidir. Babam maddiyatı severdi. Onunla özellikle bu konuda uyuşmadım. Bana 'bireyci' diye bazı eleştirilerde oldu. Bireyci olan yanlarım var. Ama bunu maddiyatı sevme olarak almamalı. Tam aksine maddiyata oldum olası karşıyım. Bunun etkisiyle olsa gerek İslamcılarla tanıştım önceleri. Karate eğitimi de aldım. Koşuda birinciliğim vardı sürat konusunda. Ben İslamcılarının militanıydım. Başıma

fedailik bandı bile takardım. Bak sana başımdan geçen bir anımı anlatayım...”

Hoca bir yandan Seydo’nun bu türlü konuşmaya neden ihtiyaç duyduğunu anlamaya çalışıyor, bir yandan da konuştuklarını dikkatle dinliyordu. ‘Seydo’da gün be gün değişiklikler oluyor. Hayret. Seydo bayağı yoğunlaşıyor’ diye aklından geçiriyordu. Seydo ciddi başladığı konuşmasının anı bölümüne gülümseyerek devam etti.

–“Bu geçen baharda Botan’daki büyük operasyonda çantam ellerine geçti. Defterimde fotoğraflarım ve sicilim vardı. Askerlerin içlerinde bizden kaçanlarda olduğundan tanımışlar. Telsizden adımları vererek çağrı yapıyorlardı. ‘Sen Müslüman gencisin. Gel yanımıza. Senin onların içinde yerin yok. Biz seni biliyoruz’ diyorlardı. Aslında benim ismim Seyda idi. Arkadaşlar Seydo diye çağıra çağıra öyle kaldı. Parti Önderliği’nin Dine Devrimci Yaklaşım çözümlemesi beni ikna etti. Kürt olduğumu biliyordum. Fakat beni asıl çeken şey maneviyattı. İslamcı örgütler ‘Maneviyat maneviyat’ diyordu ama en çok maddiyat içinde yüzen de onlardı. İşin önde gelenlerinin tümü zengindi. Bir de ‘Dindar-İslamcı olan ile olmayan’ diye insanlar arasında ayrımcılık yapıyorlardı, oysa partide insanlar arasında ayırım konulmuyor. İnançlara, maneviyata ve sosyal eşitliğe ilişkin partinin görüşleri beni çekti. İslamcıların yanında başımda Tekbir yazılı bantla ve motosikletle az koruculuk yapmadım. Sahte gördüm onları. İnanç ayrı bir şey. İnanca bir şey demem. Ama yaşamları göstermeliydi. Fakirler ayak takımıydı. Mesela parti, biri kendisinden olmasa da ‘Düşmanlık yapmasın yeter’ diyor. Onlar ise, ‘Ya bizden olacak ya da münafık, gavur, batıl’ diye teşhir ve tecrit ediyor. İmkânı varsa baskı altına alıyordu. Kısacası maddiyatçıydılar.”

Hoca merak ve dikkatle kendisini izliyordu. Seydo konuşmasına devam etti.

–“Botan’a geldikten sonra Besta’da ve diğer yerlerde kaldım. 97’de Kato-Jirka’daydım.” Sözü’nün burasında coşkulandı. Kato-Jirka sözcüğü her geçtiğinde coşuyordu.

-“Yine söylüyorum. Kato Jirka’nın hali başkadır. Ah Kato’yu bir bilsen. Çok güzel bir yer. Keşke bir şiir yazsaydın Kato üstüne...” Hoca konuşmasının arasına girerek;

-“Heval Seydo yazmak isterdim. Kato’yu sadece uzaktan gördüm. Tamam, esin bulunabilir. Neyse. Artık bakalım” dedi. Seydo Hocanın biraz zorlandığını fark etti.

-“Yani yazabilseydin iyi olurdu. Sana bir gün Kato-Jirka’yı genişçe anlatırım” dedi. Hoca gülümseyerek;

-“Seydo arkadaş zaten anlata anlata Kato’nun bir yerini bırakmadın. Nereye gidiyorsan anlatıyorsun” dedi. Bu Seydo’nun hoşuna gitmişti. O da gülümseyerek;

-“Doğru ama dahası var. Anlattığım bir kısmı. Senin yazmanı isterdim. Sevildiğini bil Hocam. Biliyorum yine diyeceksin ‘Öyle deme’ Ama herkese söylemem. Yanında doğal davranıyorum. İçimden geldiği gibi. Varsa bir eksiğim söyleyesin diye”

-“Seydo arkadaş zaten arkadaşlar söylüyorlar. Sana yapılan eleştiriler nedir biliyorsun. Belki ben sonuncusuyum” diye Hoca araya girdi. Sonra birde gülümseyerek;

-“Seydo arkadaş bizim sohbet sanki soruşturmaya döndü. Kendimi sorgucu gibi hissettim bir an” dedi. Seydo duraksamıştı. Biraz suskun kaldıktan sonra sakince konuşmasına yeniden başladı.

-“Ben de öyle istiyorum. Öyle olsun. Bana gelen eleştiriler doğru ve yerindedir. Seydo demek ‘keyfiyetçi’ demektir. Seydo demek, aşırı şaka yapandı. Yani ‘Hem savaşırm hem de yaşamda şakayla takılırım’ demektir. Seydo demek boş sohbetçilikti. Gırgır, şamata, al başını gitsin di. Aslında biraz köylüleştim. Köylü tarzı takılma, şakalaşmadır bu. Aslında partiye ve savaşa katılma sevinci beni biraz da yapıda olan ve partinin hep eleştirdiği keyfiyet ve laçkalıktan etkilenmeye, kendini öylesine partinin içinde yürümeye götürdü. Beni eleştirenleri içimden kabul etmiyordum. ‘Kendileri de keyfiyetçilik yapıyor, benimki niye göze batıyor diye hep savsaklıyordum’ Kendimi partiye göre değil, biraz çevreme ve kendime göre ayarlamaydı bu. Keyfiyet aslında kendini sorumlu görmeme, sorumluluktan kaçmadır. Önüne geçilmezse yaşamımızı temelden bozma

ve yozlaştırmadır. Niyet ne olursa olsun böyledir. Bundandır ki görev olmadığı zamanlarda noktada kaldığımda 'hastayım' diye kendimi bırakırdım. Görev varsa koşar giderim, yoksa yatarım. Gün boyu uyur, gece geç saatlere kadar boş sohbetçilik yaparım. Yani insanda partinin denetimi olmazsa, 'Vur patlasın- çal oynasın' tarzı geliyor. 'Keyfine bak' anlayışı oluyor. Eğitim siyasallaşma dedin mi Seydo hastadır. Ya da hararetli konuşma yapmadır. Şimdi bu günü kurtarmadır. Parti Önderliği'nin esaretinde hepimizin payı var. İşler hep böyle gider sanıyorduk. Demek öyle değil. Şimdi kalkıp da bıçak kemiğe dayanınca ağlayıp sızlıyoruz. Vurup kıracağımızı söylüyoruz. Partiyi ve Önderliği kendimize göre anladık. Tamam kinimiz, öfkemiz var ama iş bununla bitmiyor. Hepimizin oturup kendini gözden geçirmesi gerekir. Önderlik 'Sizin partinizden, ordunuzdan istifa ediyorum' diyordu. Pek anlayamadık. Neyse. Hoca ne ekşiğim varsa söyle. Bir şey yapmak için önce kendimizi düzeltmemiz gerek. Sadece savaşmak yetmiyor. Etkili olamayışımızın altında bu yatıyor. Karşı tarafta bizim bu zayıflığımıza güveniyor" deyip durdu bir an. Hocanın yüzüne bakıp süzdü. 'Acaba ne demek istediğimi anladı mı?' diye düşündü. Meraklı bakışlarını sürdürürken, hafif bir tebessümle;

-“Heval yazıyorsun. Bizi de bir gün yazarsın herhalde” dedi.

-“Heval Seydo bak sana açık söyleyeyim, bu sözler beni çok zorluyor. Bunu duyduğumda omzuma sanki ağırlık çöküyor. Zaten demiştim artık 'Arkadaşları sevmeyeceğim'. Sevdiklerimizin çoğu şehit düştü. Çoğu da 'yaz' demişti. Aklıma onlar geliyor. Hem birde belki ben senden önce şehit düşerim bilmem beni yazar mısın?” diye sitemle cevap verdi. Seydo canlanmıştı. Kolay bir soru gibi gelmişti ona. Hemen hiç beklemeden cevap verdi.

-“Hoca hiç merak etme. Seni koruruz. Sana kolay kolay bir şey olmaz. Hem tecrüben var, hem de bırakmayız.” Sanki bir ordu generali gibi güvenli, söz verircesine bir edayla söylemişti bunları. Daha önce de Seydo birkaç kez böylesine sormuştu. Biraz durdu. Gözleri

boşluğa bakarak öylece bekledi. Hocanın zorlandığını hissetmişti. Kendi konuşmasıyla tatmin olmamış gibiydi. Aralarında kısa bir sessizlik yaşandı. Seydo'nun yüzü birden ışımsıncasına parladı. Gözlerindeki bakış keskinleşti. Dudaklarından gözlerine doğru bir tebessüm yayıldı. El fenerinin ışığında birbirlerini kolayca görebiliyorlardı. Hocanın başı önünde sessizceydi. Seydo bir an ona baktı, ardından yumuşak, tatlı bir edayla sözcükleri tek tek sıraladı.

-“Yoldaş... Seni anlıyorum... Sen hiç merak etme... Kendini de sıkma... Bir gün gelecek bu konuşmalarımız yazılacak... Birileri yazacak... Ben artık öyle demeyeceğim... Kendini üzme... Ve sevildiğini bil... Can yoldaş... BEN YAZDIRACAĞIM... MUTLAKA YAZDIRACAĞIM... Ve sende bunu göreceksin... Bana güven... Sen beni tanımamışsın... Eskisi bitti... Eski Seydo artık olmayacak...” Hoca bu sözleri duyunca bir anda irkilerek Seydo'nun yüzüne baktı. ‘BEN YAZDIRACAĞIM’ sözü kafasında zamanın en küçük dilimi içinde sayısını bilemediği kadar tekrarlandı. ‘Yazdırmak, yazdırmak ha demek yazdırmak’ diye içinden geçirdi. Ne demek istiyordu? Manganın içine bir suskunluk çöktü. Sobanın önündeki çukura yığılı közlerin üstü küllenmiş, ilk kızılıklarını kaybetmişti. Küller bir örtü gibi közlerin üzerine sinmişti. Sobaya atılan kuru ceviz odunları çabucak yanmıştı. Cevizin közü de ateşi gibi dayanıksızdı. Birkaç meşe odunu sobaya koymak için kesilerek kapı kenarına dizilmiş odunların yanına gitmek üzere yerinden kalktı.

-“Arkadaşlar neredeyse banyodan dönerler. Sobayı hazırlayıp üzerine bir çay koyayım” dedi Seydo. Manganın içi hala sıcaktı. Hoca yerinde sessizce oturmuş, düşünüyordu. Sonra yavaşça yerinden kalktı, lastik ayakkabısını giyerek süzülürcesine dışarı çıktı.

Andok yağmakta olan kar ve çöken sisli karanlıkta görülemiyordu. Hava dondurucu değildi. Kar yağışı ve sis havanın soğuşunu kırmıştı. Seydo manganın içindeydi. Defterini çıkarıp bağdaş kurduğu dizlerinin üstüne koydu. Büyük başlıkla,

"Amed eyaleti... Muş Güneyi Bölge Yönetimine..." deyip raporuna başladı. "... Muş Bulanık doğumluyum(...) Botan'dan saflara katıldım(...) 97'de Kato Jirka'daydım(...) Garzan'a geçtim(...) 98 Kasımında Muş Güneyine geldim(...) 15 Şubatta Parti Önderliğimizin Uluslar arası komployla esir düşmesiyle(...) kararına vardım(...) Seydo Cigerxwin(Muhammet Topçu). Şubat 99 Şehit Kendal Birliği, Şehit Abbas takımı."

***

Birlik yönetiminin toplantısı sona ermek üzereydi. Hebun toplantıyı toparlıyordu.

-“Yarın hava kapalı olursa, diğer tarafa geçeceğiz. Bütün mangalar yarın gidecekmiş gibi hazırlansın. Hava açık olursa kalırız. Ama artık havanın kapandığı bir gün yine gideceğiz. Arkadaşlar hazır olsun. Bir diyeceği olan var mı?” diye sordu. Ses çıkmayınca,

-“Tamam, arkadaşlar gidip hazırlığa başlansın. Özkan ile bağlantı için bu akşama randevu vermiştik. Gidip kısa bir muhabere yapacağım. Bakalım o tarafta bir şey yoksa, yarın harekete geçeriz. Arkadaşlar serbesttir.”

Sabahleyin hava kapalıydı. Kar serpiştiriyordu. Öğlene kadar hareket etmeyeceklerdi. Herhangi bir operasyon olacaksa öğlene kadar belli olurdu. Öğlen yemeğinin ardından hareket edeceklerdi. Kantara tepesinden aşağıya inen küçük vadiden yukarı tırmanacaklardı. İz çıkmaması için en güvenli yol buydu. Kar yağışı dursa da pek fazla göze çarpmazdı. Birlik iz silmek için üç artçı çıkartmıştı. İki saatte diğer tarafa geçebileceklerdi.

Tepe aşıldığında başka bir dünyaya gelmiş gibiydi. Göz alabildiğine bir ufuk öne çıkıyordu. Kantara tepesinden kırk beş dakikada Andok'un zirvesine rahatça çıkılabilirdi. Andok'un bu tepesinden bakıldığında Kuzeyden Doğuya genişliğine Şen yaylası yayılıyordu. Kozme, Kurtık, Serespi hala karlıydı. Şen yaylasında ise karların eridiği yerlerde karartılar oluşturmıştı. Tepe aşıldıktan iki-üç yüz metrelik çıplak araziden sonra yaban kavak ormanlığı başlıyordu. Kar ağaç gövdelerinin yarısını geçtiğinden boyları kısalmıştı.

Önlerine çıkan ilk küçük vadiden kayarak kendilerini aşağıya bıraktılar. Bazıları hızını alamayıp birbirine çarpıyordu. Aralarında şakalaşıp yarışanlar vardı. Tek, ikili, üçlü gruplar halinde Şehit Hamza yedek üslenme yerine ulaştılar.

Ocak ayından beri yaralıların yanında kalan Özkan ve Levent sobaları yakıp çay demlemişti. Özkan bir demlikte şılan kaynatmıştı. Fırsat buldukça gidip şılan toplardı. Şılan tatlımsı olduğundan şeker fazla kullanılmıyordu. Mangasındaki yeni savaşçıların hepsini şılan ve kekik toplayıp kaynatmaya alıştırmıştı. Özkan onların tüm sorularını sabırla cevaplardı. Hoca zaman zaman ona "Özkan Baba" diye takılırdı. Yaralılara da sıkça şılan kaynatıp, "İçin iyidir, vitaminlidir, buna Türkçe 'kuşburnu' diyorlar" deyip servis tanıtımı yapardı.

"Bizim hoca da şılan güllerine yaban gülü der. Yapraklarını tütününün içine hoş koku versin diye koyar. O gülünü ben yemişini toplarım. Biz doğadan tam yararlanamıyoruz. Bakın birde yaban nanesi (pung) var. Onun kaynatılmışı çok güzeldir. İştah açar. Çorbaya da konur. Unutmadan söyleyeyim. Kaynar suya konularak çamaşır yıkamada ve banyo yapmada da kullanılır. Elbiselere kokusu siner. Yıkanan vücudu diri tutar, ter kokusunu bir süre giderir. Evet otlara ilişkin size kısa bilgiler" derdi Özkan. Hoş sohbet olduğu kadar ciddiye de. Yaralılara birlikteki arkadaşları tek tek anlatmıştı.

Üslenme yerine her ulaşan, yaralıların hangi mangada kaldığını soruyordu. Sırtlarında çanta ve yüklerini daha indirmeden kapı önünde "Heval geçmiş olsun. Nasılsınız?" deyip sonra mangasına geçiyordu. Ocak ayından beri dört yaralı, yanlarındaki iki arkadaşla birlikte çok acılı günler geçirmişti. Berbêhiyv olayında kaybettikleri on dört arkadaşları bir yanda narkoz imkanı olmadan kesilen ayak parmaklarının acısı bir yandaydı. Bir de 'Dorşin'e giden birliklerinin durumu nasıl?' diye meraklaydılar. Serap Berbêhiyv olayından beridir günlük tutuyordu. Evin kitap okuyor, arada bir şiir yazıyordu. Dilan okuma yazması olmayan, Çiya ise Botan'dan gelen yeni savaşçıydı. İçlerinde eski olan 91 katılımlı Serap'tı. Evin'de dört, beş yıllık

tecrübeli bir gerillaydı. Hepsi de kendilerine yardımcı birileri olmazsa yerinden hareket edemez durumdaydı. Özkan ile Levent onların tüm ihtiyaçlarını karşılıyordu. Kadın gerillaların birbirine yardım etme imkanı yoktu. Özkan ile Levent yardımcı olmak durumundaydı. Başka koşulda yadırganacak bir yardım, zorlu koşullarda kanıksanan doğal bir hale geliyordu. Böylesi sıkıntıları önceleri yaşamış sonra aşmışlardı. Düşüncede özgürlüğü sonsuzluğa değin açık tutmalarına karşın günlük yaşamda belli kurallara göre davranmak bir zorunluluk oluyordu. Kendilerince gerçekçi olmak gerekliydi. Yine çok geri sayılan yaklaşım ve düşünüşler reddedilip silinirken, kimi konularda sürdürmenin gerçekçiliğini görüyorlardı. "Kadın ev hanımı, köle değildi. Kadın yaşamın her alanında olmalıydı. Tarih boyunca kurulu sistemin yarattığı kültür, sosyalleşme kurallarının ağırlıklı ezici bölümü erkek egemenliğine göre düzenlenmişti. Kadın tarihsel, toplumsal özgürlüğünü gerçekleştirilmeliydi. İnsanlığın ters dönmüş, tersten başlamış tarihine doğru bir başlangıç yapılmalıydı. Ancak bunlar yapılırken devrimin, halkın gerçekliği, geçtiği süreç ve dönemleri göz ardı etmemeli. Kadını eve hapseden köleliğe karşı dururken erkek egemenlikli sistemin içinde kalmaktan kurtulamayan sahte özgürlük savrulmalarını da önlemek gereklidir" yaklaşımından hareketle yaşam ve ilişkilerini düzenliyorlardı. Yaşanan dün ile yaşanmakta olan bugün arasında yitirilen kadını ve onun şahsında yitirilen insanı, yitirilen toplumu yeniden yaratacak bir gelecek için mücadele ettiklerini söylüyorlardı. Onlar için gerilla mücadelesi özgürlük öğretisinin yaşamsallaştırılmasıydı.

Mart ayı ile birlikte Newroz'da yaklaşıyordu. Cemreler bu yıl gecikmiş gibiydi. Ancak karlar alttan hızla eriyordu. Baharları operasyonlar yapılırdı. Hebon 98 Murat operasyonunda Amed 4. Bölgede kayıp verdiğinden onda temkinlilik gelişmişti. "Yaralıları ayrı bir yere yerleştirmek gerekli. Bizimle kalırsa tehlikeli olur. Birliğin doğacak bir hatasından onları kurtaramayız" düşüncesinden hareketle, bölük komutanı Hüseyin yeni bir yer bulmak için keşfe çıktı. Hüseyin 89'dan beri gerilladaydı. Volkanik arazi benzeri bir

yer keşfetmişlerdi. Zamanla dipten büyük göçükler geçiren yer altından bir çok yere çıkışı olan kaya yarıkları bulundu. Yaralılar oraya taşındı. Mardinli Menal'da onlarla birlikte kalacaktı. Çiya'nın ayağı iyileştiğinden o birlikte bırakıldı. Kadın gerillalar ile Menal ilgilenenecekti. Yaralı kadın gerillalar birlikten ayrılmak istemiyorlardı. "Hiç olmazsa önceleri dışarıya çıkma, güneşi görme imkanımız vardı. Şimdi ise bir deliğe tıklılacağız. Ancak havanın yağışlı olduğu günlerde dışarı çıkabileceğiz" diyorlardı. Onların güvenliği için bu çareye baş vurduklarını daha iyi bir yer bulmaya çalışacaklarını, ilaç getirmeye grup çıkarılacağını, böylece erken iyileşecekleri, biraz sabırlı olmaları birliğin tümü tarafından kendilerine söylendi. Kabul etmek zorunda kaldılar. Kalacakları yer küçük bir girişten inilen dehlizden biraz eğilerek yüründükten sonra ayakta rahatça durulabilecek birkaç metre genişliğinde bir boşluktu. Su sızmalarının önünü almak için yer altında naylon çadır kuruldu. Kaya boşluklarından ve bir çok yere çıkan giriş çıkışlardan dolayı kaldıkları yer soğuktu. Naylon çadır içinde birde soba kurulmuştu. Soba güvenlik için sadece geceleri yakılacaktı. Menal gerillaya katılmadan önce tutuklanmış bir yıl cezaevinde yatmıştı. "Benim için fazla sorun olmaz. Alışmışım. Ama arkadaşlarda fazla sorun yapmamalı. En fazla kalacakları bir veya bir buçuk aydır. Biraz sabrı öğrenmeleri gerekir. Merak etmesinler" diye moral veriyordu. Kadın gerillalar istemeye istemeye ikna olup gittiler.

Nisan ayı geldiğinde erzakları bitmekteydi. Üç-dört erzak gömmelerini sonbaharda ve kışa doğru gelip geçen güçlere vermişlerdi. Nisan ayı ile birlikte yeni bir birlik yanlarına gelmişti. Karların erimesini bekleyip Garzan'a gideceklerdi. Yenebilecek yeşil otlarda yavaş yavaş başlarını topraktan çıkarıyordu. Karların eridiği yerlerde toprak rengine yeşil filizler ekleniyordu. Ceviz ağaçları mangaların çevresindeydi. Karlar atılarak dökülen ceviz yapraklarının altında toprağa karışmış kuru cevizleri topluyorlardı. Ceviz burada bolcaydı. Birlik komutanı Hüseyin'in Gulik(Sterk) adı verilen yeşil otun yumru köklerinin kaynatılarak

yenebileceğini söylemesiyle yumrular toplanmaya başlandı. Kaldıkları yerde Gulik otu yamaç boyunca birkaç santim yeşilini dışarı çıkarmış "Bende varım" dercesine göze çarpıyordu. Gerillalar "Burada Gulik'ten çok ne var. Kamyonlar dolusu" diyordu. İnika köylüleri bu otu yeşil iken kurutup kışın kullanıyordu. Nisan boyunca Gulik yumruları ve cevizlerle beslendiler. Hüseyin ile Seydo iki yaban domuzu da vurmuştu. Yaralılara da bolca et gönderildi. Sabri ilk kez yaban domuzu eti yiyordu. Sabri "Heval Hüseyin Avrupa'da domuz çiftlikleri var. Etleri fabrikalarda sütle yıkandıktan sonra satılıyordu. Yine de koku geliyordu. Hayret bizim domuzların eti dana etinden farklı değil. Temiz ve kokusuz. Biçimleri de bizimkine benzemiyor. Onların ki ufak tefek" diyordu. Hüseyin'de "Hele bekle kaplumbağalar yer altından çıksın onların eti de güzel" dedi. Özkan ise "Benim bildiğim yumurtaları çok güzel" diye sohbeti sürdürdü.

Birliğin hareket ettiği alanda, bulundukları yerden nereye gitmek isteseler ancak günlük yoldan sonra bir yerleşim yerine ulaşabiliyorlardı.

***

Birlik kendi içinde yeniden düzenlenirken, bir yoğunlaşma mangası oluşturuldu. Seydo, Sabri, Mazlum, Dijwar, Rojhat bu mangada yer alıyordu. Hebun Hoca'yı yönetime çağırırdı.

- "Bir fedai mangası oluşturduk. Arkadaşlar kendilerini fedailik için önermişlerdi. Eyalet karargahı onayladı. Arkadaşlar öneri raporlarını yazıp vermişlerdi. Birlikte bu arkadaşlar için bir hazırlanma programı yapalım. Onlarla tartışın. Ortak bir sonuca ulaşın. Yardımcı olabileceğini düşünerek ilgilenmeni istiyoruz. Arkadaşların da önerisi bu yöndeydi" dediğinde, Hoca biraz şaşırmıştı.

- "Heval Hebun bilemiyorum ama bence partideki en zor görev budur herhalde. Yardımcı olmak boyun borcu. Ama bu sorumluluğu kaldırmak zordur. O arkadaşların her biri şu anda doğal sorumlu ve komutan. Öyle görüyorum. Umarım beni anlarsınız" diyerek yardımcı olmayı kabul etti. Çalışma programı üzerinde konuştular. Seydo'nun adı

grubun içinde geçtiğinde hızla kendisiyle yaptığı tartışmaları hatırladı, "Yazdıracağım!.." 'Demek buymuş' dedi içinden.

Seydo gün geçtikçe düşünceli, sessiz bir görünüm aldı. Neredeyse yemek, içmek ona bir lüks, bir vakit kaybı, bir azaptı. Her şeye kahkahayla gülen, bomboş Seydo artık yoktu. Sakin ve rahattı, kahkahasının yerini tatlı ve sessiz bir tebessüm almıştı. "Kendi kendisi için" olmaktan çıkanlar gibi oluyordu. O artık başka şeyler arıyordu. Farklı düşünmek, en zorun üstesinden gelmek ama mutlaka başarmak istiyordu. Botan'daki Kato Jirka anılarını eskiden her sohbetinde gündem yaparken artık onu da bütünüyle azaltmıştı. "Andok'u da Kato Jirka gibi yapmalı. Andok'a yeni bir tarih yazılmalı. Andok hoş güzel ama adını iyi yazmalı. Kaybın yeri değil, kazanmanın yeri olmalı" diyordu.

Hava bulutlu ama yağışsızdı. Öğlen sonrası Seydo ile Hoca odun toplamak için koğuşlarının iki yüz metre yukarısındaki ormana gittiler. Büyükçe kuru iki odunu alıp getirdiler. Seydo "Kar bize engel olamaz. Bilemedin bir ay sonra biter. O zaman ne yapacaksak yaparız" diyordu. Sohbetleri mangaya kadar sürdü. Mangadaki diğer arkadaşları da odun toplamaya gitmişti. Kapıdan içeriye dolan bulutlu havanın aydınlığında oturdular. Kendisine ilişkin düşünceleri her geçen gün daha derin ve cesur oluyordu. Buda, onda rahatlığı, sakinliği, kendine güveni güçlendiriyordu. Herkesin onun hakkında düşünüp de söylemediği bütün davranışlarının anlamını, nedenini korkusuzca üzerine gide gide dile getiriyordu. Bunları yaşamına yansıtıkça da neredeyse gözden kayboluyordu. Oysa öncesinde hep göze batardı. Seydo yavaşça tane tane,

- "Biliyor musun biraz düşündüğümde partiye ne kadar zarar verdiğimizi anlıyorum. Savaşma sorununuz yok. Halkımızda tarihte çok savaşmış. Biz de aslında o havada partiye katıldık. Savaşın amacına ve yaratmak istediğimiz özgür yaşam sistemine fazla kulak asmadık. Parti Önderliği "Bana kaybettirmek mi istiyorsunuz?" diyordu. Aslında objektif gerçeklik öyle. Niyetimiz ayrı. Mesela ben..." dedi. Ve durdu. Biraz bekledi. İnsan kendisince yanlış gördüğü yanlışlığını anladığı davranış ve yaklaşımlarında

kimi zaman hiç umursamaz ve alışkanlığını sürdürür. Kimi zaman ise bundan üzüntü ve pişmanlık duyar. Kişi bunu aşmaya niyetlenmedikçe eziklik içinde kıvrılır. Bunu ya sürece yayar ya da tavır alarak aşmaya karar verir. Aşma kararı yanlışlığa karşı içte eziklikten öfkeye dönüşür. Bu aşma anıdır. İçinden söküp atmış, karşısına almıştır. Bu öfkenin tepelediği her an insanda rahatlamayı kendinden emin olmayı yaratır. Artık aşılması gerekenler aşıldığından onlar geride kalmıştır. Bu da insana zapt edilmez bir coşkuyu getirir. Seydo tam da böyle bir haldeydi. Artık kendisi değilmiş gibi bir sakinlikle önceki Seydo'yu karşısına alırcasına konuşmasına devam etti.

-“Küçük kurnazlıklar ve keyfiyette kendimi epey ustalaştırmıştım. Yaşamda gırgır, şamata, savaşta da öyleydi. Dedim ya adım keyfiyetçiye çıktı. Botan'da, Garzan'da öyle diyorlardı. Niyetim iyi, temizdi. Hoş sohbetimde vardı. Hep arkadaşların gülüp geçecekleri, hoşlanacakları şeyler söylerdim. Adına da moral diyordum. Ama Önderliğin gerillası bu değildi. Tabi bunu da biliyordum. Ama işte en kolayıma gelende buydu. Kendime göre bir gerillacılık. Kendime göre olunca keyfime göre oluyordu. Yaşamımızın kurallarını da kendimce yorumlayıp, keyfimce uyguluyordum. Dolayısıyla da bu kez adım “kualsıza” çıktı. Ben tek değildim. Bir çok arkadaşın durumu da öyleydi. Düşün bir kere. Gerilla gücümüzün ağırlıklı bölümü keyfiyetçi ve kualsız olursa niyeti ne olursa olsun savaşımımızın hali ne olur? Karşılıklı eksiklikler birbirini besler, güçlendirir. Eleştiri olmadı mı? oldu. Özeleştirilerde verdim. İçimden şöyle diyordum. 'Beni eleştiriyorlar ama kendileri de yapıyor. Benim ki gözlerine batıyor' Aldığım ölçüye bak hele. Bu kez de tersinden davranarak tepki alıyordum. Kuskün kızgın yaklaşıyor, bunu da ciddiyetle biçimlendiriyordum. Aslında parti bunları bilmiyor, görmüyor değildi. Talimat ve çözümlemelerde ayrıntılarıyla vardır. Parti bizleri kazanmak, dönüştürmek istiyor. Ve bunun içinde sabırlı ve esnek davranıyordu. Tabi kimi komutanlarda bizden geri değildi. Bunu eleştiri için demiyorum. Zaten Önderlik epey yapmış. Bu tür

yöneticilerde esneklik adı altında bizim bu eksikliklerimize göz yumdu. "Yaşamda biraz zayıftır, ama savaşta iyidir" diyerek bir anlamda bizim kendimizi aşmamıza engel oldular. Hatta bazıları parti yetkilerine sığınarak bunu daha ileriye bile götürdü. İşte Şemo ve bunun gibileri. Bizden güç alarak istediklerini yapmaya çalıştı. Ortaya çıktı ki bunlar temelde Parti Önderliğinin kurmak istedikleri sisteme karşıydı. Şemo, 'Ben Muş Güneyinde 93'te yapılan operasyonda yenildim' demiş. Yalan söylüyor. O başından beri yenilmiş. Yaşamda aşındırınca da bu savaşa da yansdı. "Artık mermi sıkamazlar" diyormuş. Adam gerillayı vur-kaçtan, hisset-kaça getirmiş. Önderlik diyordu "Dörtlü çete çizgisi, işte bu bizi mahvetti." Birde, 'Bu halk güzellikten anlamaz. Kapısını kıracaksın. Erzağını zorla alacaksın' diyorlar. Bu acizlik ve inançsızlıktır. Halkımız jandarmadan, ağadan, eşkiyadan çok çekti. Tabi böyle yaklaşılsa halk kapısını kapar. Doğru yaklaşıp çeteler bile gizlice yardım eder. Bu işler ruhla-maneviyatla olur. Hani tartışıyorduk ya "olmazlık" felsefesine iman edilmiş. Bireycilik ve maddiyat yoldaşlığın zayıfladığı yerdedir. Bir de bizde adet olmuş, biraz doğruyu dile getirdin mi Germke diyorlar. İşte tüm bunların toplamı Parti Önderliğimizin birincil hedef oluşuna neden oluyor. Parti Önderliği derse, örgüt yürümez, kendi gücüyle yürütüyor, yaşamda aşınma savaşta tıkanma olmuş. O zaman ilk hedef Önderlik diyorlar. Anladığım şey şu. Tüm eksikliklerimize rağmen Parti Önderliğine bağlıyız. Bu doğru. Komployu boşa çıkarmak, düşmanı vurmak için önce kendimizi ayaklarımız üstünde tutmalı. Bunun içinde aylara, yıllara gerek yok. Zaten hep böyle diyerek işi sallıyorduk. Yani bunun içinde olmaz diyorduk. Bir hedefe kilitlenmek için kendi içimizde bizi engelleyecek zayıflıkları ezmek gerek. Çünkü bunlar insanın büyük düşünmesini, büyük vurmasını engelliyor. En iyisinden gözü karalık yapıyoruz. Aslında bu cesaret değil. Bu konuda Parti Önderliği bir şey demişti. 'Yaşayayım da nasıl olursa olsun, öleyim de nasıl olursa olsun' Yaptığımız budur.

Heval hele bir an gelsin... Silahlar yerlere serilecek... Toplayanı olmayacak... Hem de bu Andok'ta... İçim bana

böyle söylüyor... Öyle de olacak..." dedi Seydo. "Hem de bu Andok'ta..." derken yüzünü Andok'a çevirerek sözlerini bastıra bastıra söylemişti. Dışarıdan odun taşımaktan gelenlerin çıkardığı sesler geliyordu. Odunlarda kırılmaya başlanmıştı.

***

Karlar önce vadilerden yamaçlara, sonra da yükseklerle çekilmiş, kış hatırası gibi tepelerin zirvesinde kalmıştı. Bahar tüm renkleri cömertçe vermişti. Seydo hayallerinin durmak bilmez sabırsızlığındaydı. Peş peşe keşiflere çıkıyordu. Kurtık taraflarına da gitti. Muş ovasına baktı. Uzaktaki Şerafettin'i seyretti. Yedek üslenme yerini terk ederek Andok'un Serespi ve Kozme tarafına bakan ormanlık yamacında bir yere gelmişlerdi. Adını da Mayıs Noktası koymuşlardı.

Yoğunlaşma mangasından Rojhat intihar eylemi için Muş merkezine gönderilmişti. Onun eylem haberinin beklentisi vardı. Bir haftayı geçmişti ki radyodan "Muş merkezinde 19 Mayıs törenlerini kana bulamak isteyen bir terörist sağ ele geçti" haberi birlik içinde hızla yayıldı. "Teslim olmuş", "İhanet etmiş", "Acaba nasıl yakalandı?" "Kendini şehre atmak için eyleme gitmiş" gibisinden türlü yorumlar yapıldı. Bu haberi duyan Seydo inanmak istemiyor, üzülüyordu. Dayanamayıp tavır koydu. "Bu tür yorumlara katılmıyorum" dedi. Seydo;

- "Onu iyi tanıyorum. Eylem için kararlıydı ve yapacaktı. Olayın nasıl olduğunu tam bilmiyoruz. Aslında başka bir hedef için gitmişti. Demek 19 Mayıs törenlerini beklemeyi orada yapmayı planlamış. Hiçbir imkanı yoktu. Sağlam bir milis bile yoktu. Demek keşif yaparken kuşkulunılıp yakalanmış. Ben erkenden alçak demiyorum. Demeye de katılmıyorum. Yakalanmasaydı kesin yapardı. Önyargı doğru değil." Bunları söylerken çok üzgündü. "Arkadaşlara güvenilmeli. İş yapacaklarına inanmalı. En azından bunu onlara hissettirmeli" diye düşünüyordu. "Her şeye değil, ama doğru bir iş yapmak isteyeneye güven vermeli insan. Bir iş tam becerilmeyebilir. Yakalanmak, tutuklanmak alçaklık değildir. O zaman esir dediğimiz kimse

kalmaz. Bilinçli, art niyetli, bozguncular hariç yoldaşlara güvenilmeli” diyordu. Bu tür yaklaşımları yanlış bir eğilim görüyordu. Çünkü olmazlık bakışı demektir. “Yapamaz, edemez, başaramaz” demek oluyordu. Yoldaşlar birbirine inançsızlık, güvensizlik göstermemeliydi. İnsanı sevecek, inanacak, iş verecek, geliştirip büyüteceksin. Dürüstse yapacak değilse bozacak, kaçacak. Kendini dayatırsa aşılacak. ‘Bana inanılmadı, güvenilmedi’ diyemeyecek. Parti Önderliği hep böyle yapmıyor muydu?” Seydo tartışmalarında böylesi yoğunlaşmalara ulaşıyordu. Düşünsel, yaşamsal derinliğini gittikçe geliştiriyordu. Daha sadeleşmiş, daha mütevazileşmişti. Hiçbir işe, “Yok olmaz, hazır değilim” demeden koşturuyor, yanlış gördüğü yaklaşımlar onu yönlendirmiyordu. Bir pusu eylemi için Hamza ile gidip birkaç gün kalmış, hedef boş çıktığından geri dönmüştü. Rojhat’ın yakalanma tartışması daha dinmezden eylemlerinin boşa çıkması arkadaşları arasında bir yorumlamaya tabi olabilirdi. Bunu kestiriyordu. Hissediyordu. Kendini savunma ihtiyacı hiç duymadı, hiç aldırmadı. Peş peşe keşif önerileri geliştirdi ve gitti. Önyargılar tüketiciydi. Önyargılara kapılıp kendini bırakmak ise bitiriciydi. “Yapamadılar, göze alamadılar. Zaten belliydi” gibi yorumlar kulağına gitmişti. Bunların hiçbirini cevaplamadı. İlişkilerine yansıtmadı. Duymamış gibi davrandı.

İnika vadisinden getirilecek erzağı çekmek için birlik Andok boğazının altındaki vadiye gitti. Erzak örgütlemekten sorumlu birimden Fis’li Navdar, Boksör Nuri ve Menal oraya gelerek iki gün içinde Andok çevresine bir operasyon olacağını haber verdiler. Bu haber üzerine birlik tekrar Mayıs Noktasına dönmek için akşamı bekledi. Mayıs başlarında koruculara ait yirmi kadar büyük baş hayvanda yanlarındaydı. Hayvanları Andok yamaçlarında orman içinde gütmek çok zordu. Seydo yanına iki arkadaşını alıp hayvanları diğer tarafa geçirdi.

Hava berrak ve ısıtılıydı. Gökyüzü yıldızlarla doluydu. Mayıs ayı içinde bir takımılık kadın gerilla da birliğe takviye olmuştu. Her gün çıkarılan üç kişilik keşifçi sırası onlardaydı.

Şevin, Sema ve Tekoşin keşif için gitti. Keşif yeri Andok'un Kantara tepesine yakın ormanlık bir yerdi. Kozme, Serespi, Kurtık ve Şen yaylasına bakıyordu.

Birlik her zaman yaptığı gibi erkenden kaldıkları noktanın yakın çevresinde yapılı mevzilere intişara çıktı. Mayıs Noktası yabancı kavak ve mazı ağaçlarıyla örtülüydü. Sabaha doğru hayvanlar uygun sayılan daha aşağıdaki bir yere götürülecekti. Çünkü yanlarında kalmaları güvenlik açısından sakıncalıydı. Orman içinde hayvanları kontrol etmek güç olduğundan tek tek ağaçlara bağlanan hayvanlar çok huzursuzdular. Bir türlü yerlerinde durmuyorlardı.

Her gün şafak sökmezden önce Mayıs Noktası'nda kuşlar ötüşürdü. Haziranın bu başlangıç gecesi aysızdı. Bu sabah kuşların ötüşü gecikti. Andok çevresi bir sessizliğe bürünmüştü. Gün doğmazdan gecenin soğuğu düşüyor, havasının kokusu değişiyordu. Hafif bir esinti şafak kokusunu yayıyordu. Gerillalar mevzilerinde sessizce bekliyor, çevrelerini kontrol edip, kulak veriyordu. Gün doğduktan sonra keşiften olumsuz bir sonuç çıkmazsa mevzilerinden ayrılıp dumansız ateşlerini yakacaklardı.

Bu sabahta her sabah gibi yapılacaktı. Kulak sürekli dinlenmekte olan el telsizindeydi. Herhangi bir anormallik yoktu. Uzaktan motor homurtuları gelir gibi oldu. Az sonra bunun helikopter sesi olduğu anlaşıldı. Böyle sesler çokça gelirdi. Çevre gerilla bölgelerinde zaman zaman erkenden keşfe çıkan helikopterler olurdu. Bazen de özellikle nokta operasyonlarında alçak seviyede vadi vadi uçarak ters taraftan indirme veya vuruş saldırısı yapardı. Bundandır ki gelen sesler yanıltabilirdi. Yine öyle olması mümkündü.

Gün ağarmaktaydı. Helikopter sesleri hızla yakınlaştı. "Acaba?" sorusu gerillaların kafasından geçmeye başladı. Az zaman sonra birden bire gizlendiği yerden çıkmışçasına helikopter konvoyu Andok sırtlarına doluştu. Önce iki kobra helikopteri Andok çevresinde birkaç tur attı, Ardından diğer helikopterler yüksek yerlere Şen yaylasındaki bir iki tepeye indirmeler yaptı. Dallarda geceden tünemiş kuşlar panikle uçuşup her biri bir tarafa gitti. Nuktada geceden beri

huzursuzluk yapan inek ve öküzler sustu. Bütün yabaniler tehlikeyi fark edip uzaklaştı.

Helikopterler askerleri indirdikten sonra gitti. Bu kez bir başka sessizlik çöktü. Gerillalar suskun ve izlemedeydi. Tepelerde kimse görülüyor. Askerler yere yatmış, dürbünle çevreyi kontrol ediyordu. Bu bir nokta baskınıydı. Geçen süreçte Dorşin'e giden görevli grubundan biri kaçmıştı. Navdar ile Nuri'nin aldığı bilgi doğruduydu. Mayıs Noktasını ne Dorşin'den kaçan ne de Muş'ta yakalanan bilmiyordu. Mutki'ye giden gücünde hem bu noktadan haberi yoktu hem de çoktandır ilişkileri kesikti. Bütün bu varsayımlar kafalarda tartışılıyordu. Hebung mevzilenmeleri hemen düzenledi. Seydo'yu yanına çağırarak kendisine;

-“Sipan'ı al, keşifçilerin yanına git. Onları takviye etmek gerek. Bu cihazı da al. Çevreyi kontrol et. Hareketlerini iyi izle. Bizim eski noktalara gidebilirler. Artık bir izle. Nerelere indirme olmuş. Sızmaya dikkat edin. Üstünüze gelirlerse vurursunuz. Bizim buraya kolay giremezler. Arazi ormanlıktır. Girseler zararlı çıkarlar. Yalnız önce mutlaka haber ver” dedi. Seydo, “Tamam” dedi kısaca. Hebung;

-“Zaten sen biliyorsun. Artık duruma göre inisiyatifini kullanırsın” diye ekledi. Seydo Sipan'ı almak için az ilerideki mevziye gitti. Sipan, Özkan ve Hoca oradaydı. Sipan'ı yanına alıp gitmeden Hoca'ya dönerek;

-“Kendine iyi bak. Bize daha çok lazımsın. Haydi serkeftin” diyerek kadın gerillaların bulunduğu sol tarafa doğru gitti. Önceki gün ve gece üst üste yürüdüklerinden Evin'in yanmış yaralı ayağı biraz kanamıştı. Pansuman yapıyordu. Kendisine getirilen yeni ayakkabı dardı. Seydo bundan haberdardı. Ayakkabısını değiştirmek için yanlarına gitmişti.

-“Heval Evin ayakkabım yeni değil ama pansuman sonrası işine yarar. Ne olur ne olmaz. Yürümek zorunda kalırsan seni zorlar. Ayakkabıları değiştirebiliriz” dedi.

-“Heval Seydo benim için iyi olur. Ama ayakkabım zaten bana küçük sen nasıl yaparsın” diye cevap verdi Evin.

-“Benim ki önemli değil. İdare ederim. Sen hemen ver. Zamanım yok. Gitmem lazım” diyerek ayakkabısını bırakıp öteki ayakkabıyı alarak Sipan’la yola koyuldu.

Mayıs Noktası’ndan keşif yerine birkaç dakika da ulaşıldı. Seydo Sipan’ı ardına alarak orman içinde hızla yürümeye başladı. Tepelere görüntü vermemeye dikkat ediyordu. Gececeği yerleri önceden tasarladığından hızlıca geçiyordu. Sipan hemen onun ardından nefes nefese koşturuyordu. Seydo’nun ağaçlar arasından kıvrılarak süzülüşünü merakla izliyordu. Yürürken esnek, kıvrak, dikkatli ve hızlı hareketleri ona güven verici geliyordu. Seydo yeni katılan gerillanın psikolojisini bilirdi. Sipan'a dönerek;

-“Fazla gerimde kalma. Ama çok yakınımda da yürüme. Aramızda birkaç metre mesafe olsun. Beni izle. Geçtiğim yerleri nasıl geçiyorsam, ne tür hareket yapıyorsam sen de öyle yap. Sen arkamdan gel yeter. Gerisi kolay. Arkadaşlara çabuk ulaşalım” dedi. Gülümseyerek, “Heyt fırsata bak fırsata. Vay keklikler” diye Sipan’ın kulağına fısıldadı. Sipan, Seydo’nun ağaçlar arasından geçişini, küçük rampaları hızla tırmanışını, çevikliğini arada bir durup çevresine bakışını, sonra da kendisine yanaşıp bir iki şaka sözcüğünü kulağına söyleyişini ilgiyle izliyordu. İçinden “Gerçek bir gerilla böyle demek” diyordu. Dakikalar geçtikçe Sipan’da Seydo’ya karşı bir hayranlık geliyordu. “Tam filmlerdeki gibi bir gerilla. Rambo’dan daha güzel hareketleri var” diye aklından geçiriyordu. Seydo’yu hiç böyle tahmin edemiyordu. Akli bütününü Seydo’ya takılmış, bir an gözlerini ondan ayırmıyordu. Bu yürüyüşün bitmesini hiç istemiyordu. Her geçen zaman Seydo onun gözünde bambaşka oluyordu. Onu hep izlemek, ardından koşturmak istemi içini kaplıyordu. Keşifçilere ulaşmışlardı. Üç kadın gerilla dikkatle mevzideydi. Ancak Seydo’nun arkalarından süzülerek gelişini duymamışlardı. Seydo aniden yanaşmanın sakıncalı olduğunu biliyordu. Bir şaşkınlık ve yanlışlık olmasın diye hafifçe seslendi. Birkaç metre arkasından Sipan’da gelmişti. Mevziye yanaşarak;

-“Merhaba nasılsınız. Bugün günümüzdür. Hemen bir düzenleme yapalım. Şevin, Sema ve Sipan arka mevziye gitsin. Bende Tekoşin’le bu öndeki mevziye geçeceğiz. Hiçbir şeye karışmayın. Ben ateş etmeyene kadar kimse ateş filan etmesin” dedi usulca.

Seydo dürbünü alıp ağaçların arasında bir o yana bir bu yana dolanıp durdu. Tekoşin yavaşça seslenerek;

-“Ortalıkta fazla dolaşma. Görüntü verebilirsin Seydo arkadaş” dedi. Seydo gülümseyerek;

-“Merak etme heval. Dikkat ediyorum. Benim işim başka. Bunlar ne tarafa kayıyorlar. Nereden nasıl gelebilirler. Velhasıl bazı şeylere bakıyorum” dedi. Seydo kadın arkadaşlarıyla konuşurken oldukça mütevazı ve nazikti. İlişkilenmekte ise bir o kadar girişkendi. Kadın arkadaşları onun sağa sola gidişine, rahat hareket edişine arada bir yanlarına gelip bir iki şaka sözcüğü söylemesine şaşkınlık içinde alışmışlardı. Tekoşin içinden “Bu kadar süredir saflarda daha böylesini görmedim. Nedir bu? Ne yapmak istiyor?” diye kendi kendine söyleniyordu. Seydo’nun hareketlerinden Şevin’de rahatsız olmuştu. Dayanmayıp yanındakilere;

-“Bu arkadaş çok rahat hareket ediyor. Görüntü verecek”dedi. Bunun üzerine Sipan hemen cevap verdi.

-“Heval Şevin o işini bilir. Birlikte gelirken ne kadar dikkatli olduğunu gördüm. Çevresini herhalde sağlama almıştır” dedi. Şevin Seydo’nun fedai olduğunu biliyordu. Anlayışlı, saygılı ve olgunca davranarak ona fazla müdahale etmedi. Ancak içinden yine rahat değildi. Daha fazla tartışma, yeni savaşçılarda olumsuz etki yaratır diye düşündü. Çünkü Sema ile Sipan yeniydi. Bu arada Seydo onlara doğru yanaşarak;

-“Durum nasıl. Sakın yerinizden çıkmayın. Bu iş tamamdır. Belki gelmezler. Bizim diğer noktalara giderler.” Bu sözleri onları rahatlatmak için söylüyordu. Konuşmasına devam ederek;

-“Eğer bize doğru gelirlerse bir kol kontrol için gelebilir. O zaman ben hal ederim. Siz yerinizden çıkmayın.

Sonra duruma göre hareket edersiniz” dedi .Ve kendi mevzisine doğru gitti. Orada Tekoşin’e;

-“Heval Tekoşin. BKC’yi ben kullanacağım. Silah sizde kalsın. Tahmin ettiğim gibi yaparlarsa onları perişan edeceğiz” dedi ve durdu. “Neyse hele bir bekleyelim. Heval sende kağıt veya defter var mı?” diye sordu. Tekoşin bu soruya anlam veremedi.

-“Ne yapacaksın heval Seydo defter ve kalemi” diye merakla sordu.

-“Cihazda konuşmayalım. Aşağıya bir not yazıp durumları bildirsek iyi olmaz mı? Bir de burada bekleyinceye kadar biraz uğraşmak istiyorum. Ne vakit gelip gelmeyecekleri belli olmaz” diye cevapladı. Tekoşin yanındaki defter ve kalemi çıkarıp Seydo’ya verdi. Seydo kısaca bir not yazdıktan sonra kağıdı koparıp katladı. Mevziden çıkıp Şevin’in bulunduğu mevziye gitti. Orada notu Sipan’a vererek aşağıya götürmesini söyledi. Sipan notu alıp aşağıya doğru Seydo’nun hareketlerini tekrarlayarak indi. Seydo mevziye döndükten sonra defterin bir sayfasına Kato Jirka yazısını desenledi. Kıştan beridir pek yazmamıştı. Defterin diğer sayfasına da büyükçe Andok yazısını yazdı. Yanına da “Önderliğimizin anısına” diye bir not düştü. Bir başka boş sayfayı çevirip “KATO-ANDOK” diye orta boy harflerle desenledi. Kato ile Andok cümleleri arasındaki ana çizginin üstüne “sözümüzü” altına da “tutacağız” cümlelerini yazıp süsledi. Seydo bununla uğraşırken Tekoşin onu merakla izliyordu. Böylesi yerde böylesi zamanda birinin böyle yazılar yazıp uğraştığını ilk defa görüyordu. Seydo yazı ve desenleri bitirdikten sonra defteri kendisine uzatarak,

-“Al sizde kalsın... Benim hatıram olsun... Benim ki de böyle... Kusura bakma. Defterini biraz kullandım” dedi. Biraz durup çevresine bakındıktan sonra;

-“Heval yanında mendil gibi bir şey var mı? Bana lazım” diyerek “tekrar kusura bakma” dedi. Tekoşin Seydo’nun istemlerini anlamaya çalışıyordu. “Bu ne istiyor? Ne yapmak istiyor? Acayip bir şey” diye aklından geçiriyordu. Gerillada kaldığı süre içinde hiç böyle bir

durumu görmemişti. Tekoşin mendilini çıkarıp kendisine uzattı. Seydo mendili alıp alnından geçecek biçimde başının arkasından düğümlledi. Tekoşin'in kendisini merakla izlediğini biliyordu.

-“Heval yanlış anlama. Her şey kuralına göre olsun. Herkes bilsin biz baş koyduk bu işe. Kimseye özenmiyorum. İhtiyacımda yok. Böyle hoşuma gidiyor. Beni tanımıyorsunuz. Buraya yeni geldiniz. Heval biz öyle lümpen özellikler veya kendini farklı gösterme gibi bir havada olanlardan değiliz. Vaktim yok anlatmaya. Eskiden dinci militanlardandım. Başımı da böyle bağladım. O zaman öyleydi. Onların düşüncelerine, inançlarına saygım var. Ama ben şimdi başımı Parti Önderliğimiz için bağlıyorum. Neyse sonra anlarsın” diye konuşmasını bitirdi. Tekoşin Seydo’nun anlattıklarını yorumlamaya çalışırken, Seydo;

-“Yoldaş benimki bir hesaplama meselesi” dedi.

Şevin ile Sema arka mevziide karşılarındaki yamacı ve çevreyi dikkatle izliyordu. Tekoşin'in de tüm dikkati önlerindeki yamaçtaydı. Birkaç dakika geçmişti ki Seydo’nun “Em hevale hevin. Rohniye çawe hevin” diye kendi kendine mırıldandığını işitti. Seydo’nun yüzüne doğru baktı. Seydo yamacı baştan aşağı süzüyordu. Böylesi operasyonlarda askerler patikaları pek kullanmazdı. Çünkü mayınlanmış olabilirdi. Karşı yamaçta ormanın başladığı yerden beş yüz metre inildiğinde küçük bir düzlük oluyordu. Yan tarafında yüz yüz elli metre ötede bir pınar vardı. Kontrol için operasyonun bir kolu kendini aşağıya doğru bıraktı. Kademe kademe aşağılara doğru incekleri anlaşılıyordu. Kalabalık öncü grup ağaçlar arasından düzlüğe doğru iniyordu. Aralarında konuşup gülüyorlardı. Küçük düzlüğün bitiminden başlayan ormanlığın biraz içinde patika ile düzlüğün kesiştiği yerde Seydo’nun bulunduğu mevzi vardı. Askerler gürültüler içinde kendilerini düzlüğe doğru bırakıyordu.

Seydo BKC’yi tetikte tutuyordu. Tekoşin’e doğru eğilerek kulağına usulca;

-“Tahmin ettiğim gibi çıktı. Dün gece hayvanları burada geçirdiğimizden izlerini ve dışkılarını görmüşler. Aşağı vadiye götürebileceğimizi hesaplamışlar. Tepede

olmadığımızı göre yamacın tepeye yakın bu yerinde olacağımızı da zayıf ihtimal görmüşler. İşte şimdi tuzağa düştüler. Baskın basanıdır. Hayır baskın ilk vuranındır. Yoldaş sen şimdi iyice seyret manzarayı” dedi. Bunları söylerken sakın ve rahattı. Tekoşın onu dinlerken gözleri artık onlara doğru yaklaşan askerlerdeydi. İçinden hemen ateş etmek geliyordu. Bunu hisseden Seydo, eliyle sakın olmasını, acele etmemesini işaret etti. Hafif dikçe yamacın ağaçlıkları arasında hoplaya zıplaya keyiflerince inen askerlerin bir bölümü düzlüğün en dar noktasında gruplaştı. Arkadan gelenlerin bir kaçı daha indi. Etrafa bakınıp dağılacakları andı. Sabahın ilk güneş ışınları düzlüğün üzerindeydi. Seydo’nun mevzisine henüz güneş düşmemişti. Seydo’nun keşif sırasında yaptığı hesaplar tutmuştu. Artık yanılmadığından emindi. Planladığı her şey o ana kadar gerçekleşmişti. Aşağıya Hebun’a da not göndermiş, “büyük ihtimalle hayvanların izlerini bulacak ve peşinden geleceklerini bildirmişti.” Aşağıda tedbirini buna göre almış olacaktı. Kafasından hesapları bir kez daha hızlıca geçirdi. Gözleri askerlerin üzerinde, parmağı tetikteydi. BKC’nin üzerine yumulmuş, kıpırtısız duruyordu. Hareket eden sadece gözleriydi. Dikkati, enerjisi, tüm gücü gözleri ve ellerinde birikmişti. Adeta her şey kendisince düzenlenmiş gibi yürüyordu. Öylesine rahat ve kendinden emindi. Güneş yavaş yavaş yükseliyordu. Az sonra ışınlarını Seydo’nun bulunduğu yere vuracaktı.

Birden bire BKC’nin kısa tarama sesi geldi. Aynı anda silahın sesi sabah sessizliğinin içinde yankılandı. Yankı daha tamamlanmadan aynı saniyeler içinde bazı yönlerde bir iki tetik devam etti. Düzlüğe inmiş askerlerin tümü yere devrilmişti. Ellerindeki silahların her biri bir yana düştü. Arkadan gelen askerler öndekilere ne olduğunu anlamadan kendilerini yere atıp çevreye rasgele ateşe başladı. İlk vuruşla birlikte Seydo’nun haykıran sesi yamaçta yankılandı.

–“Bakın silahlar yerde... Silahları toplayın... Silahlar yerde görmüyor musunuz? Haydi toplayın.” Şevin ve Tekoşın’da o esnada silahlarını ateşlemişlerdi. Güneşin ışınları Seydo’nun bulunduğu mevziye ve yerlere serilen

silahların üzerine düşmüştü artık. Yamaçtan aşağıya inmekte olan askerlerde, Seydo'nun yanındaki arkadaşları da şaşırılmışlardı. Bu kadar kısa bir zamanda ve böylesine beklenmedik bir yerde silahların yerlere serileceğine hiç kimse ihtimal vermiyordu. Her şey bir anda olup bitmişti. Seydo dışında oradaki hiç biri bu Haziran sabahının böyle olacağını bilemiyordu. Aylardır "Andok'ta silahlar yerlere serilecek, toplayanı olamayacak. Kim demiş kurşun sıkma sorunumuz var diye" demişti.

Seydo yaşanan şaşkınlığı hemen fark etmişti. Düşen askerlerin ardından gelenlerin çevreye ateş etmeleri artmaya başlamıştı. Onların susturulması gerekiyordu. İlk vuruştan sonra, kaçılacağını hesaplamışlardı. Arkadan gelen askerler çevreyi taraya taraya gelmeye çalışıyordu. Gelen takviyeler bir müdahale ile karşılaşmazsa, aşağıdaki gerillaların durumu riske girecekti. Seri karar vermek gerekiyordu. Vuruştan sonra mevzi bırakılıp inilebilirdi. Ancak bu kez takiple kovalanabilirdi yada olmazdı. Seydo arkadaşlarına seslenerek,

-“Kimse yerinden çıkmasın, ben hal ederim” dedikten sonra askerlere bağırarak,

-“Kaçmayın durun. Ne sandınız bizi? Daha göreceksiniz, bizim ne olduğumuzu. Daha öğrenmediniz mi” diyerek çatışmaya başlayanların üzerine elinde BKC ile yürümeye başladı. Takviye gelen askerler onlara göre hakim pozisyondaydı. Bu durumda Seydo arkadaşlarının geri çekilmekte zorlanacaklarını hemen kestirmişti. Haykırarak konuşmasına devam ediyordu;

-“Apo'nun fedailerini daha göreceksiniz... Biji Biji Serok Apo...” diyerek ateş ede ede, yürüdü yürüdü yürüdü... ortalık bir an orduların çatışma alanına dönmüştü... Bu sırada telsizden Hebun'un sesi duyuldu, “Seydo, Seydo, Seydo, ne oldu?” konuşma mandalının kırmızı ışığı yandı.

-“Bir şey yok merak etmeyin... Ben hallederim” dedi.

Birkaç dakika sonra silahlar susmuştu. Andok'ta, asker cenazeleriyle silahları sahipsiz yerde kalmıştı.

Kobralar gün boyu Mayıs noktasını bombaladılar. Bütün hayvanlar telef oldular. Seydo'nun yanından sağlam dönen Şevin, noktada mevzideyken kobra vuruşlarından yaralandı. Ama diğerlerine bir zarar veremediler. Operasyon gçleri gerillaların üzerine gidemediler. Gerillalar, karanlık cker ckmez, ormanın içinden süzülerek bir başka yöne doğru yol aldılar. Önlerinde daha ne tehlikeler var. Hiçbiri bilemezdiler.

Akşam ıssız ve sakindi. Tıpkı şafak vaktindeki gibi. Gerillalar kulaktan kulağa fısıldıyordu: Parola- Seydo-Andok

Dört gün sonra arkadaşları Seydo'ya ulaştıklarında Andok'un gölgesi düşmüştü zerine. Yaban kavaklarının gölgesinde başındaki mendil, kan kızılığında kurumuş sarılı duruyordu. Akşam serinliğinde yapraklar hafifce hişirdıyordu: Bu, Andok'ta kuzeyden esen rzgarındı.